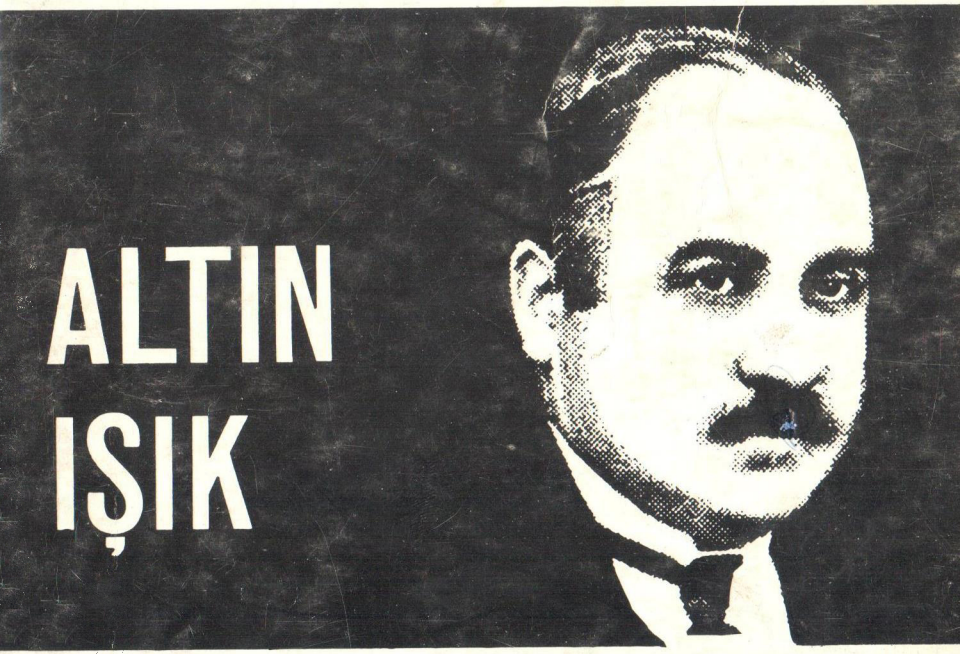
KÜLTÜR BAKANLIĞI
Ziya Gökalp Yayınları : 5
I. Seri : 5

ZİYA GÖKALP

DOĞUMUNUN 100. YILINDA
1876-1976
BÜTÜN ESERLERİ

ALTIN IŞIK

Hazırlayan : ŞEVKET KUTKAN

KÜLTÜR BAKANLIĞI
ZİYA GÖKALP YAYINLARI : 5
I. Seri : 5

ZİYA GÖKALP

ALTIN IŞIK

Hazırlayan :
Şevket KUTKAN

Birinci Basılış

DEVLET KİTAPLARI
1976

DOĞUMUNUN 100. YILINDA ZİYA GÖKALP'İN BÜTÜN ESERLERİNİ HAZIRLAMA KURULU :

Prof. Dr. Nihat Nirun *(Başkan)*
Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji Bölümü Başkanı

Prof. Dr. Hikmet Tanyu *(Üye)*
Ankara Üniversitesi Öğretim Üyesi

Rıza Kardaş *(Üye)*
Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Dairesi Başkanı

Şevket Beysanoğlu *(Üye)*
Avukat - Ziya Gökalp Derneği Başkanı

Şevket Kutkan
Emekli edebiyat öğretmeni - İmlâ birliğini sağlamakla görevli

Kültür Bakanlığının 25 Şubat 1976 gün ve 605-1/201 sayılı mucip emirleriyle (30.000) Adet bastırılmıştır.

Emel Matbaacılık Sanayi - Ankara

İÇİNDEKİLER

		Sayfa
	Önsöz	V
I.	Keloğlan	1
II.	Tembel Ahmet	13
III.	Kuğular	23
IV.	Nar Tanesi (Yahut Düzme Keloğlan)	31
V.	Keşiş Ne Gördün?	41
VI.	Pekmezci Anne	53
VII.	Yılan Bey'le Poltan Bey	61
VIII.	Kolsuz Hanım	75
IX.	Küçük Hemşire	93
X.	Deli Dumrul	111
XI.	Ülker ile Aydın	117
XII.	Küçük Şehzade	137
XIII.	Ala Geyik	155
XIV.	Aslan Basat Nasıl Dünyaya Geldi?	161
	a — Nasıl ve Nerede Büyüdü	169
	b — Daha, Küçük Bir Çocukken Kızgın Bir Boğayı Nasıl Yendi?	171
	c — Oğuz İlini Tepegöz'den Nasıl Kurtardı?	173
XV.	Polvan Velî	189
XVI.	Alparslan Malazgirt Muharebesi (İki Perdelik Manzum Piyes)	195

ÖNSÖZ

Bir İmparatorluk coğrafyasının bir doğu (Diyarbakır) şehrinde (1876 yılının 23 Mart'ın da) doğup, bir batı ucunda (Selânik'de) fikir dünyasına (1911 de) Gökalp adıyla katılarak, Türkiye'yi ve bütün Türkleri «mefkûre» ateşiyle ısıtan büyük mürşidi, doğumunun 100. yılında bütün eserlerini yayımlamanın gururu ve titizliği içinde, minnet ve rahmetle anıyoruz.

Gökalp, 48 yıllık kısa süreli ömrü içinde çok renkli ve cephèli şahsiyeti ile mefkûreci bir şair olarak Türkü ve Türkçülüğü dile getiren, dürüst ve üst seviyede bir siyaset ve devlet adamı olarak milliyetçilik fikriyatını yapan, bir «içtimaiyat müderrisi» (sosyoloji profesörü) olarak ilgili ilk kürsüyü kurmak suretiyle metodolojisini batı ölçüleri içinde tanıtan, bir mütefekkir olarak da «Türkçülüğün Esasları»nı modern mânâsı içinde yorumlayarak geleceğe ışık tutan, bir fikir ve gönül adamımızdır.

Fazilet ve feragat abidesi olan hayatı ve şahsiyeti de, bizzat öğretiminde bulunduğu «mefkûre»si gibi, gelecek nesillere örnek olarak gösterilecek olan Gökalp, hazırlık ve tahlil devresini henüz bitirmiş, bir büyük terkipler devrine gelmiş bulunduğu bir çağda aramızdan ayrılmıştır. (25 Ekim, 1924).

Bununla beraber, Ziya Gökalp'ın eserleri, Atatürk'ün kurduğu Cumhuriyet'te de başarıyla uygulanan bir çok inkılâpları prensip, ideal ve değerleriyle doludur. O, doruklarda tutuşup ufku baştan başa aydınlatan ateşler gibi, Türklüğün bağrında mefkûre ateşini yakıp aydınlatan bir rehberdir.

Gökalp, hasta hayvanların tedavi usûllerinin öğretiminin yapıldığı yerde öğrenim görmesine rağmen, «hasta adam»ın tedavisinde faydalı olacak metod ve düşüncelerle işe koyulmuş ve eserlerinde çağdaş Türkiye'nin sosyal değişmesi ile ilgili değer ve istikametleri bakımından çok şümullu bir kültür sentezi taslağı hazırlayarak, tarihî tekâmül çizgisi içinde Türk cemiyetinin en tesirli düşünce mihraklarından biri olarak kalmayı başarmıştır.

Ziya Gökalp, gerçekten yakın tarihimizin en tesirli ve güçlü insanlarından biridir. Bu bakımdan Gökalp Modern Türkiye'nin siyasî ve fikrî gelişmeler içinde bir nirengi noktası olarak değerini korumaktadır. Ziya Gökalp'ın fikirleri ve düşüncesinin yapısı, aksettirdiği çeşitlilikler, Türkiye'nin gelişme istikametiyle ilgili hemen hemen her şeye ışık tutacak mahiyettedir. Bu bakımdan, Gökalp'ın eserlerinde ağır basan mütefekkir hüviyeti, kendi çağının fikriyatına katkısı yönünden bir ışık olmuştur. Nitekim, «Türkleşmek, İslâmlaşmak, Muasırlaşmak» sentezi Gökalp'ın eseridir.

O'nun düşünceleri, Cumhuriyet devrinin yarım yüzyılı boyunca yaşar ve nesillerden nesillere intikal ederken, fikirlerinin ve fikriyatının bazı cepheleri, belki de tarihî şartlar müsait bulunmadığı için, fazla uzun ömürlü kalamamış veya vaktini tamamlamış görünümü içinde olabilir. Bununla beraber, O'nun sosyolog hüviyetiyle koymuş olduğu prensipler ve sosyal değer hükümleri, gerçekten, bugünün anlayışı içinde de kendine has kavi mantığının tutarlı sentezi olarak dikkatı çekmekte ve tarihteki yerini heybetiyle doldurmaktadır.

Gerçi Gökalp'ın, millî devletin temeli saydığı halk kültürüne giderken, ayni cemiyetin eseri bulunan, o çağın şartlarının icabı bir çeşit «tehzip» edilmiş şekli demek olan yüksek Osmanlı kültürünün reddi zımnında tavır takınması, sisteminin bütünlüğü içinde çok büyük zaaf olarak değerlendirilmemelidir.

And fikirleriyle reddedilmez bir mütefekkir olan Ziya Gökalp'ı aşılmağa açık bir fikir adamımız olarak, doğumunun 100. yılında bütün eserleriyle, kendi çağdaşları arasında, onda Türk atalar ruhunun hususiyetlerini ortaya koyan, kahramanca sükûnet ve ruh kuv-

vetini ve Türk milli ruhunun hasletlerini görüyor ve böylece eserlerindeki terkibin sağlam ve tutarlı yapısı içinde, özlü bir muhtevanın temsilciliğini de yapmakta olan Gökalp'ı, bu büyük insanı, elli yıldan beri hâlâ sahasında neden hem «ilk», hem de «tek» olduğunu daha iyi anlamış oluyoruz.

Prof. Dr. Nihat Nirun
Doğumunun 100. yılında Ziya Gökalp'ın
Bütün Eserlerini Hazırlama Kurulu
Başkanı

Not :

Dört seri halinde tertiplenen «Ziya Gökalp Yayınları»nda, asıl metne mânâ ve ifade bakımından sadık kalınması prensip olarak benimsenmiş olup, hususiyle izafet ve sıfat terkiplerine giren kelimeler ile aruz vezniyle yazılmış şiirlerde geçen kelimelerdeki imlâ da, aslına uygun şekilde korunmuş, ancak alışılan kelimelerde buna uyulmamıştır.

«Ziya Gökalp Yayınları»nda, genellikle, her eserin sonunda yayındaki mânâya uygun bir sözcüğe yer verilmek suretiyle gerekli kavram açıklamaları yapılmıştır. Ancak belli bir sözlüğe gerek bulunmayan yayınlarda bu husus dip notlarda gösterilmiştir.

KELOĞLAN

Fakir bir babanın üç oğlu vardı. Büyük oğlunu, dişinden tırnağından artırarak tahsile göndermişti. Bunu, bir ilim adamı yapacaktı. Küçük oğluna, ileride, kendi dükkânını bırakacaktı. Ortanca oğluna gelince, buna verecek hiç bir şey kalmıyordu. Hattâ buna bir ad bile koymamıştı. Ehemmiyetsizliğini göstermek üzere, ona daima "Keloğlan" derdi. Bu suretle, bütün mahalleliler arasında onun adı "Keloğlan" kalmıştı.

Keloğlan, henüz yedi yaşında iken, ekmeğini elinin emeğiyle kazanmağa başladı. Hamallık, kahveci yamaklığı, aşçı çıraklığı, ayak satıcılığı gibi birçok işlere girdi. Eline pek az para geçebiliyordu. Oniki yaşına kadar türlü sıkıntılar içinde yaşadı. Bu yaşa girince, kendi nefsine güvenen tam bir erkek oldu. Artık büyük işlere girmek, şan kazanmak, büyük bir adam olmak istiyordu. Keloğlan, ara sıra şiir söylemeğe de yeltenir, yanık koşmalar düzerdi. Gönlünün duygularına bu koşmalarla kanat vermek isterdi. Birgün, gönlünden böyle bir koşma fırladı :

Burada sevinç yok, dert çok, keder çok;
İsterim bir altın yurda varayım;
Talihim, arayıp bulmadı beni,
Bari ben gezeyim, onu arayım..

Bu koşma, Keloğlanı, verilmiş bir karar karşısında bıraktı : Gurbete çıkmak! O, nasılsa, şarkı söylerken, kendi haberi olmadan bu kararı vermişti. Her akşam yalnız kalınca, bu yoldaki koşmaları tekrar eder dururdu :

Diyorlar : Herkesin nasibi varmış,
Ona rasgelmedim ben, bu toprakta;
Burada değilse, başka yerdedir,
Gideyim, arayım onu, uzakta.

Keloğlanın kalbinde bu uzaklara gitmek, talihini aramak fikri, ömrünün uzun ve karanlık gecesinde bir şimşek gibi parlamıştı. O, bir gün, dağarcığına bir kat çamaşır ve biraz ekmekle peynir koydu. Dağarcığını sırtına bağladı. Sedeften ayrılan bir inci gibi, başka yerlerde kısmet bulmak ümidiyle, doğduğu şehre veda etti. Yaya olarak, başını aldı, gurbete çıktı.

Meğer, Keloğlan gibi, talihini aramağa çıkmış başka çocuklar da varmış. Keloğlan, yolda giderken. birinci gün Orhan'a rasgeldi. İkinci gün Turhan'a, üçüncü gün Tarhan'a rasgeldi. Bunlar da Keloğlan gibi, dağarcığı omuzunda birer küçük sergüzeştçi idiler. Hepsi, öyle on, oniki yaşları arasında bulunan bu dört küçük serseri, arkadaş oldular. Bunlar, nereye gideceklerini bilmiyorlardı. Gittikleri yerde ne yapacaklarına dair de hiç bir kararları yoktu. Fakat kalpleri, kendilerine uzaktan gülümseyen ümitlerle dolu idi. Bir gün muratlarına erecekleri, ruhlarına gizlice vâdedilmiş gibiydi. Küçücük ruhlarında sarsılmaz bir imanları vardı. Eski kahramanlar gibi, talihlerine güveniyorlar, tehlikelere atılmaktan, erkekçesine bir zevk duyuyorlardı.

Lûgatler - Şark : Doğu. Garp : Batı.

Keloğlanla arkadaşları, yüce yüce dağlardan aştılar, coşkun coşkun ırmaklardan geçtiler, nihayet, ıssız bir çölün büyük bir ırmağa yanaştığı noktada, yeşil bir vadiye girdiler. Burada, tepesi bulutlara ulaşan somaki mermerden bir kule gördüler. Kulenin şark tarafında somaki mermerden bir saray, garp tarafında yine ayni cins mermerden hazine odaları vardı. Keloğlan : "Burada talihimizi deneyebiliriz" dedi. Seyyah çocuklar, büyük sevinçlerle kuleye yaklaştılar. Kulenin yanına gelince, yüce bir ağacın altında bir dev karısının dikiş dikmekte olduğunu gördüler. O, arkasını yola doğru çevirmiş olduğundan, çocukları göremedi. Fakat çocuklar, onun kazan kadar kafasını, tulumlara benziyen memelerini, burç gibi gövdesini iyice görebiliyorlardı. Dev karısı, sağ memesini sol omuzuna, sol memesini sağ omuzuna atmıştı. Keloğlan, arkadaşlarına : "Hepimiz dev karısının memesini emelim. Memesini emersek, oğulları olacağımızdan, bizi kolay kolay yiyemez; meğer ki çok acıkmış ola!" dedi. Hepsi, parmaklarının ucuna basarak dev karısının yanına geldiler. İkisi sağ memesine, ikisi sol memesine sarılarak, Sütpınar'ın oluğundan su içer gibi kana kana içtiler.

Devlerin kanununa göre, bir dev karısının memesini emenler, onun süt evlâdı olurlardı, dev karısı, artık onları yiyemezdi. Dev karısı başını çevirince, dört çocuğun, memelerini emdiğini gördü.

Dev karısı - Siz hepiniz, evlâtlarım oldunuz. Ar-

tık size bir şey yapamam. Bu gece misafirim olunuz; yarın yolunuza devam edersiniz.

Keloğlan — Peki teyzeciğim, bu gece sana misafir oluruz. Zaten annem, ölürken bana vasiyet etmişti. Biraz büyürsem, buraya gelip ablasını görmemi benden rica etmişti. İşte ben de, arkadaşlarımla beraber, seni görmeğe geldim.

Dev karısı, Keloğlanın hilesine, karşı hile yapmak istiyordu. Maksadı, gece, bunları uyuttuktan sonra, eski zamanın dev âdetlerine kulak asmıyarak, âdeti tanımıyarak hepsini yemekti. Fakat süt evlâtlarını, uyanıkken yemeğe utanıyordu. Dev karısının neler düşündüğünü Keloğlan sezmişti. O da ihtiyatlı bulunmağa karar verdi. Akşam olunca, bıçağıyla parmağını kesti, içine tuz doldurdu. Kendi kendine "Artık gece, gözlerime uyku girmez" dedi. Dev karısı, çocuklara, sevdikleri yemeklerden bir ziyafet çekti. Yemekten sonra yatak odasını göstererek çekildi. Çocuklar yatağa girdiler. Yalnız Keloğlan uyumadı, arkadaşları derhal uyudular.

Dev karısı, yarım saat sonra, çocukların uyuyup uyumadığını anlamak için odanın kapısına geldi, yavaşça bağırdı :

Dev karısı — Uyur, uyanık kim var?

Keloğlan — Ben varım!

Dev karısı — Niçin uyumazsın Keloğlan?

Keloğlan — Annem bana her gece, bir tulumba kaymaklı dondurma yapardı; onu yer, uyurdum.

Şimdi onu yemediğim için uykum kaçtı; bir türlü uyuyamıyorum.

Dev karısı — Süt mandırada. Mandıra da buraya bir saat. Dağ başında kar varsa da, o da yarım saat uzakta. Dondurma, iki saata kadar hazır olamaz.

Keloğlan — Üç saat olsa bile zararı yok. Çünkü dondurma olmazsa, sabaha kadar uyuyamıyacağım.

Dev karısı — Peki öyleyse, bekle! İki saata kadar dondurma ile beraber geleceğime söz veririm.

Dev karısı gitti. Mandıradan süt, karlı dağdan kar getirdi. Dondurmayı yapıp Keloğlanın önüne koydu. Keloğlan arkadaşlarını uyandırdı. Dondurmadan güzelce yediler. Arkadaşları yeniden uyudular. Keloğlan da, uyur gibi yatakta uzandı. Yarım saat geçer geçmez, dev karısı yeniden kapıya geldi, yavaş sesle bağırdı :

Dev karısı — Uyur, uyanık kim var?

Keloğlan — Ben varım teyze!

Dev karısı — Niçin uyumazsın Keloğlan?

Keloğlan — Annem, dondurmadan sonra, bana âlâ kıymalı bir suböreği pişirirdi. Onu yedikten sonra rahatça uyurdum.

Dev karısı — Koyunlar ağılda. Ağılsa, buraya bir buçuk saat uzak. Demek ki, yine iki saat bekliyeceksin.

Keloğlan — Beklerim Teyze!

İki saat sonra, çocuklar suböreğini de yediler. Tekrar yatağa girip uyudular. Yarım saat sonra dev karısı yine geldi.

Dev karısı — Uyur, uyanık kim var?

Keloğlan — Ben varım teyze!

Dev karısı — Niçin uyumazsın Keloğlan?

Keloğlan, bu sefer de bir tepsi baklava istedi. Bundan sonra da sırasıyla elmasiyle, muhallebi, kuzu dolması istedi. Dev karısı, tek Keloğlan uyusun diye, her istediği yemeği pişirip getiriyordu. Son yemeği yapmak için yine ağıla gitmeğe mecbur oldu. Ağılın bir buçuk saat olduğunu Keloğlan biliyordu. Bu sırada güneş, ilk ışıklarıyla ufku yaldızlamağa başladı. Keloğlan, arkadaşlarını uyandırdı. Köşkün kulesine girerek, demir kapısını arkadan sürmelediler. Kulenin tepesindeki gezinti yerine çıkarak Dev karısının geri gelmesini beklediler.

Biraz sonra da Dev karısı geldi. Çocukları köşkte bulamayınca, kaçmış olduklarını zannetti. Bu anda kulenin tepesinden gülüşler, kahkahalar işitti. Bir de ne görsün, çocuklar kulenin tepesinde! Dev karısı, hiddetinden ne yapacağını şaşırdı : "Çocuklar, kapıyı açın!" diye bağırdı. Çocuklar, yukarıda türkü söyliyerek oynuyorlardı :

Ey yalancı sütannemiz!
Sen istedin bizi yemek;
Senden daha kurnazız biz,
Çektik senden türlü yemek.

Dev karısı, dev karısı!
Gitti yağın tam yarısı!

Pek tatlıydı dondurmanız,
Kaymaklıydı muhallebi;
Bizi köşke kondurmanız,
Sizi etti fakir gibi.

Dev karısı, dev karısı!
Gitti sütün tam yarısı!

Ne güzeldi suböreği...
Titriyordu elmâsiye,
Harâb-ettik hep mideyi
Baklavadan yiye yiye.

Dev karısı, dev karısı!
Gitti balın tam yarısı!

Dev karısı bu sözleri işitince, kapıyı kırmak için bir kazma aramaya gitti. Dev karısı kazma ile gelince Keloğlan sordu :

— Teyze, bu kazma ile ne yapacaksın?
— Kuleyi yıkacağım!
— Kuleyi niçin yıkmak istiyorsun?
— Seni ele geçirmek için!
— Ya ben kendi ihtiyârımla yanına gelirsem?
— O vakıt seni evlâdım gibi severim.

Keloğlan, arkadaşlarına yavaşça şu sözleri söyledi :

— Ben kuleden aşağı ineceğim. Alay için kendimi ona teslim edeceğim. Dev karısı bana bir şey yapamaz, siz hiç korkmayın.

Keloğlan kendisini kulenin penceresinden sarkıttı. Dev karısı sağ elini uzatarak Keloğlanı oradan aldı, sol elinde tutmakta olduğu bir çuvalın içine koydu; çuvalın ağzını sıkıca bağladı, dedi ki : "Keloğlan, bu halinde de bana bir oyun yap da göreyim! Şimdi mutbağa gidiyorum, dişlerimi takıp geleceğim, seni kıtır kıtır yiyeceğim!"

Keloğlan — Yiyebilirsen afiyetler olsun Teyze!

Dev karısı mutbağa koştu. Keloğlan, hemen cebinden çıkardığı küçük bir bıçakla çuvalı yardı, içinden çıktı. Bahçede, dev karısının sevgili buzağısı otluyordu. Keloğlan onu tuttu, getirdi, çuvalın içine koydu, ağzını sımsıkı bağladı. Kendisi, sazların arasına girerek saklandı.

Bu anda dev karısı geldi. Kazma gibi dişlerini ağzına takmıştı. Çehresi, ifritlerden zebanilerden daha korkunç bir şekle girmişti. Koşarak geldi, çuvalı yakalıyarak ağzına götürdü. Çuvalla beraber içindeki mahlûku yemeğe başladı. Hepsini yedikten sonra, elinde püskül gibi bir şey kaldı. "Bu nedir acaba?" diyerek gözlerine doğru yükseltti, baktı. Bir de ne görsün? Biricik sevgilisi ve dünya yüzünde birtek nazlısı olan buzağısını yemiş, kuyruğu elinde kalmıştı. Bunu görünce, dev karısı hiddetinden yere düştü, bayıldı.

Keloğlan, dev karısının bayıldığını görünce, arkadaşlarına : "Kuleden ininiz, kaçalım" dedi. Arkadaşları kuleden inerek ırmağa doğru koşmağa başladılar. Dev karısı ayıldı, bunların ırmağa doğru

koşmakta olduklarını görünce arkalarından seğirtti. Çocuklar ırmağın kenarına geldiler. Orada yüce söğüt ağaçları vardı. Keloğlan, "Çabuk, her birimiz bir ağacın tepesine çıkalım!" dedi. Her biri hemen minare kadar yüksek bir ağacın tepesine çıktı. Dev karısı yetişince, çocukların yüce söğütlerin tepesinde şakrak kahkahalarla gülüştüklerini gördü.

Dev karısı — Oraya nasıl çıktın Keloğlan?

Keloğlan — Teyze, ağacın altına bir sabun, onun üstüne bir bıçak, bıçağın üstüne yine bir sabun koyarak bir merdiven yaptım. Bu merdivene basarak ağacın tepesine kadar çıktım.

Dev karısı hemen köşke gitti, birçok sabunlarla bıçaklar getirdi. Birbiri üzerine istif ederek bir merdiven yaptı. Bunun üzerine çıkınca, ayakları kesildiğinden, tabanlarından, parmaklarından kan akmağa başladı. Ve birdenbire yıkılarak yere yuvarlandı. Dev karısı, biraz sonra bin güçlükle yerinden kalkarak bir balta getirmeğe gitti.

Keloğlan arkadaşlarına "Ağaçlardan inelim, ırmaktan yüzerek karşı sahile geçelim" dedi. Çocuklar, birer balık gibi yüzerek suyun öte yüzüne geçtiler. Dev karısı, köşkten dönünce, çocukları karşıki sahilde gördü

Dev karısı — Oraya nasıl gittin Keloğlan?

Keloğlan — Teyze! Irmağın ortasına bir değirmen taşı yuvarladık; ona basarak bu tarafa geçtik.

Dev karısı — O halde bekleyin; şimdi size yetişirim.

Dev karısı hemen yakındaki değirmene koştu. Oradan bir değirmen taşı getirerek ırmağın ortasına attı. Taş, ırmağın çok derin olan dibine daldı. Dev karısı, ırmağın ortasında gerçekten bir atlama taşı varmış gibi, bir ayağını ırmağın ortasına attı. Ayağı boşluğa gelince "gümmm!" diye suyun içine düştü Dev karısı yüzme bilmiyordu. Vücudu dağ parçası kadar ağırdı. Kocaman gövde, köpüklü sulara birkaç kere dalıp çıktı. En nihayet boğuldu gitti.

Keloğlan, dev karısının boğulduğunu görünce, suda yüzerek yanına geldi. Tırmanarak başının üstüne çıktı. Bıçağıyla dev karısının gözlerini ve kulaklarını kesip çıkardı. Bunları dağarcığına koyduktan sonra ırmağın kıyısına döndü. Arkadaşlarıyla beraber, o memleketin paytahtına gittiler. Dev karısının gözleriyle kulaklarını padişahın sarayına götürdüler. Dev karısı, senelerden beri memleketi harap etmişti. Padişah, kim bu dev karısını öldürürse, ona büyük mükâfatlar vereceğini ilân etmişti. Padişah, Keloğlan'la arkadaşlarına : "Nasıl bir mükâfat istersiniz?" diye sordu. Keloğlan : "Dev karısının hazinelerini bize verirseniz, başka hiç bir şey istemeyiz" dedi.

Padişah, "Bu hazineler zaten sizindir" diyerek her birine kırk katır verdi. Onları, mallarını getirmek için, dev karısının köşküne gönderdi. Bunlar, oradaki hazineleri aralarında taksim ettiler. Her biri hissesini kendi katarıyla paytahta getirdi. Dört arkadaş, birer konak satınaldılar. Birer dükkân açtılar, iş güç sahibi oldular

TEMBEL AHMET

Bir padişahın, aşk yüzünden delirmiş bir oğluyla üç kızı vardı. Kızların düğün zamanı geçmeğe başlamıştı. Bir gün, bu üç sultan, Bostancıbaşıyı çağırdılar. Her biri bir karpuz ısmarladı. Büyüğü, çok geçmiş bir karpuz, ortancası, az geçmiş bir karpuz, küçüğü, tam kemalinde bir karpuz istedi. Bostancıbaşı, istenilen karpuzları getirdi. Sultanlardan her biri, kendininkine adını yazarak, karpuzları padişaha gönderdiler. Padişah, karpuzları birer birer kesti, kızlarının bu bilmecelerindeki mânaları anladı.

Padişah, iptida büyük kızını çağırdı, "Seni bir gence mi vereyim, ergin ve olgun bir adama mı vereyim?" diye sordu. Büyük Sultan, "Siz bilirsiniz Padişahım!" diye cevap verdi. Padişah, bunu Sağ Vezir'in oğluna verdi, düğünlerini yaptı. Sonra ortanca kızını çağırarak ayni suali sordu ve ayni cevabı aldı. Bunu da Sol Vezir'in oğluna verdi. Sıra küçük kıza gelince onu da çağırdı, ona da ayni suali sordu. Fakat küçük Sultan, saraylara mahsus nazikâne riyaya lüzum görmedi : "Şevketli babacığım! beni gence veriniz" dedi. Padişah bu cevaptan öfkelendi, hemen tellâllar çağırtarak, nerede tembel, âciz, hımbıl bir genç varsa, haber verilmesini ilân ettirdi. Meğer, fakir bir kadıncağızın "Tembel Ahmet" adlı bir oğlu varmış. Yerinden kalkmağa bile üşenirmiş. Bu-

nun kulübesini padişaha haber verdiler. Padişah, küçük kızını, ceza olmak üzere, bu gence verdi. Bunların da düğünü yapıldı.

Tembel Ahmet, bir gün, evin bahçesinde hava almak istedi. Annesi, onu arkasına alarak bahçeye götürdü. Sultan Hanım, kaynanasına dedi ki : "Sen onu bahçeye götürdün, oradan getirmek de bana düşer". Kaynanası, "Ah sen onu nasıl getirebilir sin?" demesiyle, "Kocam değil mi? Elbette getiririm" dedi ve hemen mutbağa koştu, ateşli bir odun alarak Tembel Ahmed'in yanına gitti : "Sen hiç utanmaz mısın? Annen, seni bahçeye sırtında getirip götürüyor. Daha ne zamana kadar evde kalacaksın? Hadi git, çalış, para kazan! Sen de bir adam ol. Yoksa, bu odunla sana âlâ ziyafet çekerim!" dedi. Tembel Ahmet bu hali görünce, korkusundan sokağa fırladı, çarşıya gitti; orada, onun bunun eşyasını taşımağa başladı. Akşama kadar beş on kuruş kazandı. Akşam olunca eve geldi, yavaşça kapıyı çaldı.

Tembel Ahmet — Tak, tak!

Annesi — Kim o?

Tembel Ahmet — Benim, Tembel Ahmet!

— Gir içeri!

— Hanım evde mi?

— Evde.

— Odun elinde mi?

— Elinde!

— Öyleyse gelemem. Al bu parayı; ben yine kazanmağa gidiyorum.

Annesi her ne yaptıysa, Tembel Ahmet içeri girmedi. Ertesi gün yine beş on kuruş kazanarak, akşam kapıya geldi.

— Tak, tak!

— Kim o?

— Benim, Tembel Ahmet!

— İçeri gelsene oğlum...

— Hanım evde mi?

— Evde!

— Odun elinde mi?

— Elinde!

— Öyleyse içeri gelemem. Al bu parayı, ben yine kazanmağa gidiyorum.

Ertesi gün, bir tüccar, Tembel Ahmet'e beş yüz kuruş verdi : "Bu parayı harçlık olarak ailene bırak. Seni Kervanbaşı tayin ediyorum; benimle beraber Bağdad'a gideceksin. Hayvan başına sana yüz kuruş vereceğim" dedi. Tembel Ahmet bu teklifi kabul etti, beş yüz kuruşu alarak eve geldi :

— Tak, tak!

— Kim o?

— Benim, Tembel Ahmet!

— İçeri gelsene oğlum!

— Hanım evde mi?

— Evde değil!

— Odun elinde mi?

— Elinde değil!

— Al bu beş yüz kuruşu; ben, ticaret için Bağdad'a gidiyorum.

— Oğlum, içeri gel de biraz yüzünü göreyim.

— Hanım evdedir, gelemem, Allahaısmarladık!

Tembel Ahmet, kervanla beraber yola çıktı.

Kervan, bir gün, ıssız, ağaçsız, susuz bir çöle rasgeldi. Araya araya, tepeler arasında gizli bir kuyu buldular. Tüccar, Tembel Ahmed'e, kova ile kuyuya inmesini ve orada kovayı su ile doldurmasını emretti. Bu işin ücreti olarak, hayvan başına bir lira alacaktı. Tembel Ahmet kuyuya indi, kovayı su ile doldurdu. Kervan halkı kovayı yukarı çektikçe hayvanlara su veriyorlardı. Hayvanlar suyu bitirince, tekrar kovayı sallıyorlar, Tembel Ahmet onu yeniden dolduruyordu. Fakat Tembel Ahmet yalnız bu işle meşgul değildi. Kuyunun içinde bir kapı gördü. Bu kapıdan içeriye girince, kendisini bir köşk içinde buldu. Bu köşkte kara gözlü bir kız oturmuş, mahzun mahzun düşünüyordu. Kara gözlü kız, Tembel Ahmed'i görünce : "Aman! Allah aşkına olsun, beni bu kuyudan kurtar!" diye yalvarmağa başladı. Tembel Ahmet : "Şimdi seni çıkarırsam, dışarıdaki arkadaşlarım, belki sana bir fenalık ederler; daha birkaç gün sabret, ilk uğradığımız şehirde kervan-

dan ayrılarak iki atla, bir ip merdivenle buraya geleceğim, seni kurtaracağım." dedi. Kız, kendisini unutmasın diye, yüzüğünü parmağından çıkararak Tembel Ahmed'in parmağına taktı. Tembel Ahmet köşkün bahçesine çıkınca, orada, yemişleri tabiî narlardan farksız sun'i nar ağaçları gördü. Tembel, tabiî sandığı bu narlardan koparark, omuzundaki heybesinin iki gözünü doldurdu ve kıza vedâ ederek kuyudan çıktı. Yolda, kendi memleketine giden bir kervana rasgeldi. Bu kervanın içinde eski bir arkadaşını gördü. Heybeyi bu arkadaşına teslim ederek evine gönderdi.

Bir gün, akşama doğru Tembel Ahmed'in evinde, karısıyla annesi konuşuyorlardı, kapı çalındı; "Tembel Ahmet, size gönderdi" diye içeriye, narlarla dolu bir heybe verildi. Küçük Sultan, "Ne güzel narlar!" diyerek heybeyi kilere götürdü. Bir gece, gelin hanım, kaynanasına "Bu güzel narlardan bir tanesini keselim de yiyelim" dedi, bir nar getirerek kesti. Narın yapma olduğunu, içinin inci, elması, yakut ve zümrütlerle dolu olduğunu gördüler. "Bu narları saklıyalım" dediler.

Ertesi gün, kestikleri nardan çıkan mücevherleri sattılar. Bunun parasıyla, Padişahın sarayına karşı güzel bir saray yaptırdılar. İçinde, tekke gibi, bütün yolcuların ve seyyahların misafir edileceğini, âlâ yemekler verileceğini ilân ettiler. Padişah, vezirine "Bu sarayın sahibini bilmek istiyorum. Kıyafetimizi tebdil ederek oraya gidelim, bir çorba içelim;

belki sahiplerini de görürüz" dedi. Derviş kıyafetine girerek yeni saraya geldiler. Adamlardan hiç birini tanıyamadılar.

Tembel Ahmed'in kervanı Bağdad'a ulaşınca, tüccar, ona bir altın tepsi verdi, "Bu tepsiyi Musul Padişahına götürürsen, sana çok bahşiş verecektir" dedi. Tembel Ahmet, Musul'a giderek, tepsiyi padişaha takdim etti. Padişah, Tembel Ahmed'in parmağındaki yüzüğü görünce, dört seneden beri kaybolan kızının yüzüğü olduğunu tanıdı. Padişah, yüzüğün ne suretle eline geçtiğini sordu; Tembel Ahmet, kuyu macerasını anlattı. Padişah, "O, benim kızımdır, sizin memleketin veliahdına nişanlıdır. Bir gün, kızım ortadan kayboldu; çok aradık, bulamadık. Nişanlısı da, uğradığı felâketten çıldırdı. Şimdi kızımı kuyudan kurtarırsan, hem benden, hem, kendi padişahından, çok ihsanlara nail olursun" dedi. Tembel Ahmed'e beş on araba ile bir tabur asker verdi. Tembel Ahmet, kuyunun yanına gelince, içine indi, kara gözlü Sultanın bütün eşyasını dışarı çıkardıktan sonra Sultana dedi ki : "Şimdi sen de çıkmağa hazırlan! Fakat, önce ben çıkacağım; çünkü, sen daha evvel çıkarsan, beni burada bırakıp gitmeleri ihtimali var!". Tembel Ahmet, kuyudan çıktıktan sonra, Sultanı da çıkardı, Musul'a, babasının yanına götürdü. Kız, babasıyla, annesiyle görüştükten sonra, nişanlısının yanına gitmek istedi. Tembel Ahmet, "Nişanlısının, eniştesi olduğunu, kendisi de memlekete gitmek üzere olduğundan, beraber götürebileceğini"

söyledi. Sultan, memnuniyetle, beraber gitmeğe razı oldu.

Kafile, şehre bir saat mesafedeki bir köye ulaşınca, Tembel Ahmet, "Siz burada kuracağımız çadırda bekleyiniz; ben, gidip, geldiğinizi haber vereyim" dedi. Tembel Ahmet, kulübesinin kapısına geldi. Sultan Hanım, Tembel Ahmet gelince tanıyabilsin diye, kulübeyi yıktırmamıştı. Tembel Ahmet kapıyı çaldı :

— Tak, tak!

— Kim o?

— Benim, Tembel Ahmet!

— İçeri gelsene kocacığım!

— Hanım evde mi?

— Evde!

— Odun elinde mi?

— Elinde değil!

Tembel Ahmet içeri girdi. Bir de ne görsün, evlerinin içi muhteşem bir saray olmuş. Karısı, gönderdiği narların mücevheratla dolu olduğunu, yalnız bir tanesini satmakla bir saray yaptırdıklarını anlattı. Tembel Ahmed'e "Sen hamama git, elbiseni değiştir, ben onu getiririm" dedi; hemen altın arabaları hazırlatarak karşılamağa gitti. Kara gözlü Sultanı, büyük bir debdebe ile saraya getirdi.

Ertesi akşam, Padişahla oğluna bir ziyafet çekti. Padişah, ister istemez, deli Şehzadeyi de be-

raber götürmeğe razı oldu. Delinin hiç kimseye bir zararı yoktu. Yalnız derin bir kasvet içinde yaşıyor, etrafında söylenen sözlerden hiç haberdar olmuyordu. Padişah, Tembel Ahmed'i tanıyamadı. O sırada küçük kızı, yasemin çubuğunu getirerek kendisine takdim edince, onu tanıdı. Tembel Ahmet, "Beni tembellikten kurtarıp, hiç yorulmaz bir adam haline koyan, kızınızdır. O, beni kendisine lâyık bir koca yaptı, ben de ona ve size gayet kıymetli bir hediye getirdim : Dört seneden beri Şehzadeyi bu halde bulunduran sevgilisini getirdim!" dedi. Bu anda, dört senelik aşk hasretiyle yanan Kara gözlü Sultan içeri girerek Şehzadeye doğru koştu. Şehzade bunu görünce, elini eline götürdü, gözleri canlanmağa başladı. Halinden, tavrından, yavaş yavaş hatıralarının uyandığı, hafızasının yerine geldiği anlaşılıyordu. Birkaç saniye geçtikten sonra, tamamiyle aklı başına geldi : "Ah sevgilim!" diyerek nişanlısına sarıldı. Padişah, kızına ve damadına teşekkürler etti. Kırk gün, kırk gece düğün yapılarak, Şehzade ile Kara Gözlü Sultan, muratlarına erdiler.

KUĞULAR

Bir padişahın, on bir oğluyla bir tek kızı vardı. Bu çocukların sevgili anneleri ölünce, padişah başka bir kadınla evlendi. Bu yeni Hanım Sultan, büyücüydü; üvey evlâtlarını da hiç sevmiyordu.

Bir gün, üvey annesi, Nilüfer'i hamama götürdü. Yüzüne, başına, vücuduna siyah bir boya sürdü; büyü ile, boyayı çıkmaz bir hale getirdi. Kız, gayet çirkin oldu. Artık padişah babası, yüzüne bakamıyordu. Kızcağızdan herkes iğreniyordu. Nihayet, onu mutbağa attılar, bulaşıkları yıkamağa memur ettiler.

Üvey anne, bununla da kanmadı; kızın on bir erkek kardeşini de, büyü ile birer kuğu şekline soktu. Bu zavallılar, geceleyin yine insan olurlardı; fakat güneş doğar doğmaz kuğu şekline girerek havaya uçarlardı. Yeşil göllere giderek, orada sazların mor gölgelerinde yıkanırlardı. Nilüfer, kardeşlerini gördüğü müddet, saraydaki hakaretlere tahammül etti. Lâkin, kardeşlerinin birer kuğu olarak uçup gittiklerini gördükten sonra, artık sarayda kalmayı istemedi; bir gün, gizlice saraydan çıktı. Az uz, dere tepe düz gittikten sonra, bir yeşil gölün kenarına geldi ve söğüt ağacının gölgesinde oturarak gölün güzel renklerini temaşaya daldı. Bu anda, karşıdan bir beyaz bulutun gelmekte olduğunu gördü. Bu beyaz bulut göle yaklaşınca, beyaz kuğulardan bir sürü olduğunu anladı. Bu beyaz kuğular, iptida göle inerek serin sular içinde yıkandılar. Sonra, içlerin-

den birisi, Nilüfer'i görerek arkadaşlarına gösterdi, hepsi birden suda yüzerek, kız kardeşlerinin yanına geldiler, elini, ayağını, saçlarını öpmeğe başladılar. Kız, bunların, kendi kardeşleri olduğunu tanıdı; onlara, başından geçen bütün felâketleri anlattı. Kuğular, bu sözleri işitip anlıyorlardı; fakat cevap veremiyorlardı.

Gece olunca, kuğular birer genç Şehzade oldular. Nilüfer, kardeşlerini birer birer tanıdı. Onlarla sabaha kadar konuştu. Fakat sabah olunca, yeniden, hepsi kuğu suretine girdiler, uçarak gölün öte tarafına gittiler. Nilüfer, akşama kadar sabırsızlıkla beklèdi. Akşama doğru, beyaz bulut yeniden göründü. Kuğular, yine zümrüt sularda yıkandıktan sonra Nilüfer'in yanına geldiler, kız kardeşlerini öpüp sevdiler. Geceleyin insan kılığına girdiler. Nilüfer'e dediler ki : "Biz gölün bu kıyısında barınamayız. Buranın havası, toprağı, her şeyi kasvetlidir. Karşıki sahilde güzel bir kumsal vardır, kumları altından sedefleri inciden, çakıl taşları elmastandır. Bu kumsalın üzerindeki tepede, çam ormanlarının içinde, ağaçların birbirine geçmesinden, tabiî bir köşk vücuda gelmiş; orası bizim sarayımızdır. Ormanda her türlü yemiş ağaçları, av kuşları var. Seninle orada mesut bir hayat yaşıyabiliriz. Yarın sabah, biz birer kuğu olunca, seni kanatlarımızın üzerine alacağız, gölün üzerinden geçireceğiz; sakın korkmıyasın. Bizim kanatlarımız kuvvetlidir. Suya düşeceğini hiç hatırına getirme!".

Sabah olunca, altı kuğu yan yana gelerek bir sal şeklini aldılar. Nilüfer bu salın üzerinde oturdu. Beş kuğu da, kanatlarını açarak, salın üzerinde bir gölgelik vücuda getirdiler. Bu beyaz sal, gökte uçmağa başladı. O, yukarıda uçarken, hayâli, aşağıdaki gölün gümüş aynasına aksediyordu. Nilüfer, düşmekten korkmadığı için, bu seyahattan çok zevk alıyordu. Akşam yaklaşınca, bir adaya indiler. O geceyi adada geçirdiler. Sabahleyin, yine beyaz tayyareyi vücuda getirdiler. Nilüfer'i akşama doğru, karşı sahile, altın kumla, inci sedefli, elmas taşlı kumsala indirdiler. Geceyi, ormandaki tabiî köşkte geçirdiler. Sabah olunca, kardeşleri yine kuğu olup uçtular. Nilüfer köşkten çıktı; ormanda gezindi. Ağaçların dalları güzel, yaprakları güzel, çiçekleri güzeldi; yemişleri de çok lezzetliydi. Akşama kadar gölün kenarında, ormanın ağaçları altında gezindi. Akşam olunca kuğular geldiler, kardan daha beyaz köpüklü sularda yıkandılar. Güneş batar batmaz yine insan oldular. Buradaki tatlı hayat, aylarca devam etti. Bir gece, Nilüfer'in rüyasına ak saçlı bir ihtiyar kadın geldi, "Ormanın şark tarafında bir süt gölü var; orada yıkanırsan, eski güzelliğini bulursun." dedi. Nilüfer, sabah olmadan kardeşlerini uyandırarak, Süt Gölünün yerini öğrendi. Sabah olup da kuğular uçunca, o da Süt Gölü'ne doğru gitti. Göle girip de yıkandıktan sonra aynaya baktı : Üvey annesinin yaptığı büyüden evvelki güzelliği, tamamiyle geri gelmişti. Akşam, kardeşleri Nilüfer'i bu halde görünce çok sevindiler. Nilüfer, o gece de, rü-

yasında o ihtiyar kadını gördü. Kadın dedi ki : "Kardeşlerini büyüden kurtarmağı istersen, mezarlıklardaki ayrıkotundan on bir gömlek örmelisin; fakat bunlar bitinceye kadar, sana ne gibi işkenceler yapsalar, ağzından hiç bir söz çıkmıyacaktır. Hiç bir suale cevap vermiyeceksin. Eğer bütün işkencelere tahammül ederek, hiç konuşmaksızın, bir kelime bile kullanmaksızın on bir gömleği yapar ve kuğulara giydirirsen, onlar derhal, eskisi gibi insan olurlar." Nilüfer uyanınca, ayrıkotu aramaya gitti. Topladığı otlarla, gömleklerin birincisini örmeğe başladı. Akşam, kardeşleri geldiler, ne yapmakta olduğunu sordular, hiç cevap vermedi; muttasıl, örmekte devam ediyordu. Kardeşleri, "bu konuşmamak da büyüdür" dediler. Artık geceleri, kardeşleriyle konuşmuyordu. Onlar konuşuyor, kendisi gömlek örüyordu.

Bir gün, o diyarın genç padişahı ava çıkmıştı; yolu Tabiî Köşk'e uğradı. Köşkün güzelliğine hayran oldu. Hele orada dünya güzeli Nilüfer'i görünce, ona bin candan bin cana âşık oldu. Genç padişah, kıza, kim olduğunu sordu; Nilüfer cevap vermedi. Adını sordu, yine cevap almadı. Kız, hiç durmaksızın gömlek örüyordu. Genç padişah, kızın bu haline şaştı. Kıza : "Bana varır mısın?" diye sordu; yine cevap yok. Vezirleri : "Sükût ikrardandır." dediler, kızı bir arabaya koyarak genç padişahın sarayına götürdüler. Kırk gün, kırk gece düğün yaptılar; fakat Nilüfer, hiç oralarda değildi. O, muttasıl göm-

Lûgatler: Muttasıl : Mütemadiyen, devamlı olarak, boyuna.

lek örüyordu. Ayrıkotu bitince, geceleri saraydan çıkıyor, mezarlıklarda ayrıkotu topluyordu. Beri tarafta, padişaha varmak istiyen vezir kızları vardı. Onlar, Nilüfer'in arkasına gözcü koydular. Nihayet, padişaha, nişanlısının "büyücü" olduğunu, geceleri mezarlıklarda dolaştığını, halk aleyhine büyüler yaptığını haber verdiler. "İnanmazsan, geceleyin arkasından git; kendi gözünle görürsün!" dediler. Bir taraftan da, halk arasında, kızın büyücülüğüne dair haberler yaydılar. Padişah şüphelenmişti. Gece olunca, kızın arkasına düştü. Kız mezarlığa geldi, ot toplamağa başladı. Padişah, kızın büyücü olduğuna inandı. Kızı mahkemeye verdi. Kadı, birçok sualler sordu. Kız hiç birine cevap vermiyor, elindeki gömleği örmekle meşgul oluyordu. Kadı, nihayet, kızın asılmasına hüküm verdi; Nilüfer hiç teessür göstermedi, gömleğini örmekte devam etti. Padişah, bir defa daha denemek için, Nilüfer'in yanına geldi, bir tek kelime söylerse, cezadan affedeceğini, yine eskisi gibi nişanlısı kalacağını söyledi. Nilüfer, elindeki gömleği örmekten başka hiç bir hareket göstermedi. Padişah, kızın bu muamelesinden hiddetlendi, "Hüküm icra olunsun!" dedi. Cellâtlar kızı aldılar, darağacının yanına götürdüler. Kız, son gömleğini bitirmek için acele ediyordu. Bir saniye durmuyor, örüyor, örüyor, daima örüyordu. Cellât, ölüme hazırlanmasını haber verdi. Birçok seyirciler, bu büyücünün nasıl öleceğini temaşaya gelmişlerdi. Kız, yine aldırmadı, gömleği örmekte devam etti. Zaten gömlek bitmek üzereydi. Cellâlt, ağzından bir keli-

me çıkarmak için, ona, abdest almasını, namaz kılmasını, tövbe etmesini nasihat edip duruyordu; kız da son örgüleri bitirmeğe çabalıyordu. Nihayet cellât usandı. Kızı asmak için elini uzattığı zaman, son gömlek de bitmişti. Bu anda on bir kuğu, bir beyaz bulut gibi, uçarak geldiler, kızın etrafını aldılar. Kız, yanındaki on bir gömleği, birer birer bunlara giydirdi; on bir kuğu, birdenbire on bir şehzade oldular. Bu hal karşısında cellât da, seyirciler de şaşıp kaldılar. Bu anda kız, cellâda dedi ki : "Şimdi Padişah ve Kadı efendi gelsinler, her işi anlatacağım". Padişahla Kadı efendi geldiler. Nilüfer, üvey annesinin, kendisine ve kardeşlerine nasıl büyü yaptığını, kendisinin konuşmaması ve geceleri ayrık toplayarak muttasıl gömlek örmesi, bu büyüleri bozmak için olduğunu ve bunu yapmak üzere, rüyasında gaybdan emir aldığını söyledi. Kardeşleri de, umumiyetle bu sözlerin doğru olduğuna şahadet ettiler. Padişah, Nilüfer'in babasına haber göndererek, Hanım Sultanla beraber düğüne davet etti. Düğün esnasında ihtiyar baba, evlâtlarını tanıdı. Hain karısını boşayarak babasının evine gönderdi, evlâtlarına sarılarak gözlerinden öptü. Damadına da, evlâtlarını kurtardığı için büyük teşekkürler etti. Bundan sonra hepsi bahtiyar yaşadılar.

NAR TANESİ
yahut
DÜZME KELOĞLAN

Vaktiyle büyük bir padişah vardı. Bunun, Gülsün Sultan adlı bir kızı vardı. Bu kızı, başka padişahın oğluna istediler; babası, kızını verdi. Şehzade, memleketine götürmek için, Gülsün Sultan'ı altın arabasına bindirerek, alayla yola çıkardı. Bir gün, yolda giderken, Şehzade, yerde bir nar tanesi gördü. Derhal atından aşağı inerek nar tanesini yerden aldı, ağzına attı. Gülsün Sultan, Şehzadenin bu hareketini dikkatle seyretmişti. Yerden bir nar tanesini alıp da ağzına atan bir insanın - bir Şehzade olsa bile - kibar ve nazik bir adam olamıyacağına hükmetti. Kendisinin böyle kaba ruhlu bir gençle beraber yaşıyamıyacağını anladı; hemen arabacısına. arabayı geri çevirmesini emretti. Yaverleri vasıtasıyla da, kendine ait bütün arabaları çevirtti.

Şehzade, yalnız kendi adamlarıyla, elleri bomboş olarak memleketine döndü. Fakat, uğradığı bu hakaret, ona çok acı geldi. Bundan başka, gerçekten gönül verdiği güzel nişanlısından mahrum olmak da, kalbini ateşli bir testere gibi kemiriyordu. Şehzade, hem kendisine hakaret eden o mağrur Sultan dan öc almak ihtirasıyla, hem de gönlünü alıp götüren o güzel vücuda kavuşmak iştiyakıyla yanıp tutuşuyordu. Nihayet, günlerden bir gün, Şehzade kararını verdi. Masallarda olduğu gibi, başına bir işkembe geçirerek, kendisini bir Keloğlan kılığına sok tu. Bu şekilde, sevgilisinin memleketine gitti.

Şehzade, Gülsün Sultan'ın, öteden beri eli yordamlı bir bahçıvan aramakta olduğunu biliyordu. Keloğlan kılığında olarak saraya gitti. Kapıcıbaşıya, bahçıvanlıkta çok hünerli olduğunu, sarayda bir bahçıvana ihtiyaç varsa, kendisinin bu işi pekâlâ yapabileceğini haber verdi. Saraym Kapıcıbaşısı, Gülsün Sultan tarafından, iyi bir bahçıvan aramağa me'mur edilmişti. Derhal, Keloğlan'ı Gülsün Sultan'ın huzuruna götürdü. Gülsün Sultan, güllerin her rengini, her çeşidini severdi. Keloğlan'a, "Gül yetiştirmesini bilir misin?" diye sordu; Keloğlan, "Bilmeseydim, hiç böyle bir sarayın bahçıvanlığını istiyebilir miydim?" dedi.

Ertesi sabah, Gülsün Sultan uykudan uyanınca, bahçenin baştan başa pembe güllerle bezendiğini gördü. Bir gün evvel, kızıl topraktan başka bir şey görülmeyen saray bahçesi, bu sabah, cennetin gül tarlalarına benziyordu. Bir gecede böyle bir gül tarlasını vücuda getirmek, nasıl mümkün olurdu? Gülsün Sultan büyük bir meraka düştü, hemen meşlâhını omuzuna alarak bahçeye indi. Bahçenin uzak bir köşesinden çok hüzünlü bir şarkı sesi geliyordu. Oraya yaklaşınca, Keloğlan'ın kendi kulübesinde türkü söylemekte olduğunu gördü :

Aç gülüm, aç! desem, güller açıyor,
Saç gülüm, saç! desem, renkler saçıyor,
Lâkin, değil hiç birisi, gözümde;
Çünkü benim yârim benden kaçıyor...

Gülsün Sultan — Keloğlan, senin sevdiğin çok zalim bir kız olmalı. Bir nefesiyle dünyayı gülistana çeviren senin gibi bir sihirbaza, nasıl oluyor da gönül vermiyor?

Keloğlan — Ah Sultanım, Allah sizi bir şefkat meleği diye yaratmış; siz benim için Allaha yalvarıveriniz, mutlaka o da gönlünü verir.

Gülsün Sultan, ellerini göğe kaldırarak Keloğlan için dua etti. Duadan sonra Keloğlan'ı daha sevimli, daha nazik görmeğe başladı.

İkinci sabah, Gülsün Sultan uyanınca, yine pencereden baktı. Bu gün de bahçe, baştan başa beyaz güllerle donatılmıştı. Hemen meşlâhını omuzuna atarak bahçeye indi. Yine şarkı sesleri geliyordu. Keloğlan'ın kulübesine yaklaşınca şu türküyü işitti :

Yârim bana, ya hep cefa göstersin,
Yahut gerçek, tam bir vefa göstersin...
Gözyaşımla bahçesini sulayım,
Benim hüznüm, ona sefa göstersin!

Bugün Gülsün Sultan, Keloğlanı daha yakışıklı görmeğe başladı.

Üçüncü sabah, Gülsün Sultan, bahçesini sarı güllerle bezenmiş gördü. Keloğlan'ın kulübesine gidince şu türküyü işitti :

Ey gülleri seven! sen bir güzelsin,
Bana karşı gül ki bahtım da gülsün.
Sorma kimdir yârim; o da Sultandır;
Darılmazsan, adı onun da : Gülsün!

Bugün Gülsün Sultan, başka birisini değil, kendisini sevdiğini anladı. Kendi gönlünü yoklayınca, orada da Keloğlan'a karşı bir aşk ateşi alevlenmekte olduğunu gördü; hemen kararını verdi, Keloğlan'ın yanına gitti : "Ben de seni seviyorum; fakat babam beni sana vermez. Bu memleketten gizlice kaçalım; başka bir diyarda hür, serbest, birbirimizin oluruz" dedi. Keloğlan, evvelce, her ne lâzımsa hazırlamıştı. Hemen o gece saraydan kaçarak yola düştüler. Gündüzleri ormanlarda gizleniyorlar, gece yürüyorlardı. Nihayet, memleketin hududunu aştılar. Artık ele geçmek, yakalanmak korkusu kalmadı. Şimdi, gündüzleri de yürüyorlardı.

Bir gün, yolda giderken, Keloğlan, yerde, ağaçtan yapılmış eski, kırık bir tarak gördü. Gülsün Hanıma : "Bunu al, bohçana koy!" dedi.

— Niçin alayım? Bu neye yarar?

— Başını taramak için bir tarak lâzım değil mi? Bakalım, gideceğimiz yerde bunu bulabilecek misin?

Gülsün Hanım, tiksinerek tarağı yerden aldı, bohçasına koydu. Biraz daha yürüdüler. Keloğlan, yerde yamalı, yırtık bir peştamal parçası gördü. Gülsün Hanıma : "Bunu al, bohçana koy!" dedi. Gülsün Hanım, "Niçin alayım?" deyince, "Hamamda bir peştamala ihtiyacın olmıyacak mı? Bakalım, gideceğimiz yerde bunu da bulabilecek misin?" dedi. Biraz daha yürüdükten sonra, yerde tenekeden kirli bir tas gördü. Gülsün Hanıma : "Bunu da al!" dedi. Gülsün Hanımın yine "Niçin alayım?" sualine cevâben "Hamamda başına su dökmek için bir tas

lâzım. Bakalım, gideceğimiz yerde bunu bulabilecek misin?" dedi. Gülsün Hanım, bu kirli tası da tiksinerek aldı, bohçasının bir tarafına sıkıştırdı. Bu suretle, her ikisi de yaya olarak, yürüye yürüye, Keloğlan'ın baba yurduna geldiler. Keloğlan, Gülsün Hanımı, sarayın yakınında bir kulübeye yerleştirdi. Kendisi, Şehzade elbisesi giyerek saraya gitti. Seyahatte eski aşkından kurtulduğunu, şimdi Büyük Vezirin kızıyla evlenmek istediğini, hemen düğün hazırlıklarına başlanmasını bildirdi. Sarayda düğün hazırlıklarına başlanıldı. Şehzade, günde bir defa, Keloğlan kıyafetinde Sultan'ın kulübesine geliyordu. Keloğlan bir gün Gülsün'e dedi ki : "Bu memleketin Şehzadesi evleniyor. Sen de dikişçi kadınlar arasında saraya git. Hem elinin emeğine karşı bir ücret alırsın, hem de bir parça ipekli kumaş aşırırsan, doğuracağın çocuğa güzel bir elbise yaparsın." Gülsün, bir dikişçi kadın sıfatıyla saraya girdi; gelinin çok çirkin bir kız olduğunu gördü. Bir zaman, bir saraya gelin olarak geleceğini hatırladı. Bir nar tanesinin, ne suretle talihini değiştirdiğini düşündü. Fakat o, şimdiki halinden çok memnundu; çünkü kocasını candan gönülden seviyordu. Bu anda kocasının söylediği sözler hatırına geldi. Her ne kadar seciyesinin, ahlâkının zıddı ise de, nefsini zorlayarak o sözlere itaat etti; bir parça ipekli kumaşı çarşafının altında sakladı. Şehzade, bir gün evvel, Başkalfaya, yarın işçi kadınların, kumaş çalınmış diyerek yoklama yapılmasını emretmişti. Yoklama yapıldı, aranılan

Lûgatler - Seciye : Karakter.

kumaş parçası, Gülsün kadının çarşafı altında bulundu. Kadıncağız, bin türlü hakaret görerek, zorla canını kulübesine atabildi. Kocasına işi anlattı. Kocası, "Bu kere beceriksiz davranmışsın. Bir daha gidersen, daha ustalıkla aşırırsın" dedi. Gülsün manyetizma uykusuna yatırılmış gibi, kocasının her dediğini, ihtiyarsız yapıyordu. Aşk, bütün iradesini elinden almıştı. Yine, sabah, Keloğlan, "Bugün, yakınımızdaki hamama git" dedi. Gülsün, tasını tarağını toplıyarak hamama gitti. Meğer, o gün sarayın bütün hanımları da hamamda imişler. Şehzade, bir tepsinin içine bir parça altın, bir parça şeker, bir gül, bir diken, bir nar tanesi koyarak Başkalfa ile hamama gönderdi : "Hanımlardan hangisi bu tepsideki bilmeceye cevap verirse, Şehzade onu alacaktır" deyiniz ve "fakir olsun, zengin olsun, mutlaka her hanıma bu tepsiyi gösteriniz!" dedi. Cariyeler, tepsiyi hamamdaki bütün hanımlara gösterdiler. Hiç birisi bilmeceyi anlıyamadı. Nihayet, hamamda Keloğlan'ın karısı Gülsün kadından başka kimse kalmadığını görünce, ona da göstermeğe mecbur oldular; çünkü Şehzade, fakir olsun, zengin olsun, her kadına gösterilmesini emretmişti. Tepsiyi Keloğlan'ın karısına gösterdiler. Kadıncağız, ihtiyarsız, şu sözleri söyledi :

Altın gibi azizdim,
Şeker gibi lezizdim;
Saltanat ağacında
Yetişmiş tek filizdim.

Lûgatler : İhtiyarsız : Elinde olmadan.

Nar bağında gül iken,
Oldum kaba bir diken;
Sebep, bir nar tanesi!
Keloğlan'a vardım ben!

Cariyeler, unutmamak için, bu sözleri yazdılar, Şehzadeye götürdüler. Şehzade, "Alacağım kız, işte budur!" dedi. Derhal, cariyeler, Gülsün Hanımı, gelin Sultan'a hazırlanan kurnaya götürdüler. Kadıncağız, kırık tarağıyla tasından, yırtık peştamalından bir türlü vazgeçmek istemiyordu. Cariyeler, bunları elinden alarak bir tarafa attılar, beline Sultanlara mahsus bir peştamal sardılar. Saçlarını, fildişinden elmas taraklarla taradılar, başına altın taslarla su döktüler. Güzelce yıkadıktan sonra, ipekli havlulara sararak hamamdan çıkardılar. Gelin Sultan için yapılan elbiseleri ona giydirdiler. O, istemiyor, "Ben Keloğlan'ın karısıyım! Beni, yanlış olarak başkasına benzettiniz" deyip duruyordu. Cariyeler, büyük bir nezaket ve hürmetle onu altın arabaya bindirdiler, saraya götürdüler, doğru Şehzadenin odasına çıkardılar. O, ağlıyor, "İstemem, istemem! Keloğlan'dan başka kimseyi istemem!" diyordu. Bu anda Şehzade geldi. Gülsün kadın, ona da : "Ben evli bir kadınım, Keloğlan'ın karısıyım, onu seviyorum. Kim olursa olsun, başkasını istemem!" dedi. Şehzade dedi ki : "Mademki sen Keloğlan'dan başkasını istemiyorsun, işte ben de bir Keloğlan olacağım", derhal, duvardaki bir dağarcıktan eski bir işkembe çıkardı, başına taktı; Keloğlanın yırtık hırkasını da çıkara-

rak sırtına geçirdi. Bu kıyafetle Gülsün Hanım'ın önünde durdu. Kadıncağız, sevgilisi olan Keloğlan'ı karşısında görünce, şimdiye kadar bir Keloğlan zannettiği kocasının, nar tanesini yiyen Şehzade olduğunu anladı. Şehzade : "Nasıl, dedi, şimdi artık beni istiyecek misin?"

Gülsün Hanım — Evet, şimdi isterim; çünkü sen bir Şehzade iken, seninle hiç görüşmiyerek, hiç tanışmıyarak evlenecektim; Keloğlan'ı ise gördüm, konuştum. Çehresinin çirkinliğine bakmıyarak sevdim. Eğer Keloğlan'ın, bu düzme çirkinliği altında güzel bir Şehzade saklı ise, bundan dolayı teessüf edecek değilim. Güzel bir ruh, güzel bir çehre ile beraber olursa, nimet nimet üstüne demektir. Şimdi, Şehzadem, senden bir şey soracağım : Bir nar tanesinden dolayı beni affedecek misin?

Şehzade — Hayır, asıl af istiyecek, benim! Çünkü sana bu kadar eziyetleri çektirdim. Seni bu kadar hakaretlere uğrattım... Bilmem, Sultanım, bu cinayetlerimi affedecek misin?

Sultan — O halde, birbirimizle ödeşmişiz sayalım, geçmişi unutalım. Bizim için hayat, asıl bundan sonra başlıyacak. Nasıl, Şehzadem, bundan sonra birbirimizi hep seveceğiz değil mi? Hele ilk çocuğumuz dünyaya gelirse, bahtiyarlığımız iki kat olacak; o vakıt yeniden kırk gün, kırk gece düğün yapacağız, değil mi?

KEŞİŞ, NE GÖRDÜN?

Fakir bir kadının üç kızı vardı. Bunlar her gün pamuk eğirirler, bükerler, iplik yapıp satarlardı. Başka bir gelirleri olmadığı için, yalnız bu işten kazandıkları az bir para ile geçinirlerdi. Bükülen ipliği, günde bir kız, çarşıya götürürdü. O gün de sıra, küçük kıza gelmişti. Sabah erken, küçük kız, ipliği çarşıya götürdü, sattı. Evine dönerken, bir Yahudinin elinde satılık bir tavuk gördü. Kız, bu tavuğu dört kuruşa satınaldı. O günkü kazançları beş kuruştu; elinde bir kuruş kaldı. Bununla bir de bir mum satınaldı, evine döndü. Kardeşleri, küçük kızı karşıladılar. Elinde bir mumla bir tavuk gördüler. Ne ekmek, ne de katık getirmemişti.

— Bu tavuğu ne yapacağız? Ekmek paramızı buna verdin, bizi bu gece aç bıraktın! diyerek küçük kardeşlerini azarladılar. Küçük kız, hiç sesini çıkarmadı, tavuğu kömürlüğe koydu. Kömürlüğün kapısını kaparken tavuk dışarı fırladı. Kız, tavuğu yakalayım diye önünü kesmek istedi; fakat tavuk, evin kapısından da fırlıyarak kırlara doğru uzaklaşmağa başladı. Tavuk koştu, kız koştu, koşa koşa, bir ormanın içine daldılar. Akşam olmuş, ortalık kararmıştı. Tavuk bir kapının önünde durdu. Kapı kendikendine açıldı; tavuk içeri girdi, kız da girdi. Baktı ki, bağ bağıstan, gül gülistan... Havuzlar akıyor, güller açmış, bülbüller şakıyor... Yemişin yaşı ağaçta, kurusu yerde, cennet gibi güzel bir yer. Biraz daha ileri gitti. Geniş bir açıklıkta üç çadır kurulmuş-

tu. Birincisi zümrütlü, ikincisi elmaslı, üçüncüsü inciliydi. Kız, bu güzel yerden çok hoşlandı. Çadırların içine baktı; çadırların her birinde bir altın karyola vardı. Her karyolanın üstünde beyaz ipekli kumaşlardan bir yatak vardı. Ondan başka, her çadırda bir mermer masa, birkaç sandalye ve daha, bunlar kabîlinden eşya vardı. Her çadırın bir köşesinde, daha yeni vurulmuş av kuşları vardı. Lâkin ortada, insan olmak üzere hiç kimse yoktu.

Kız, iptida, sabahtan beri dağınık duran yatakları yaptı, ortalığı sildi, süpürdü, temizledi. Sonra kuşları yolarak temizledi, mutbakta pişirdi. Her birinin sofrasını ayrıca hazırlıyarak yemeğini, suyunu, kahvesini yerli yerine koydu. Bütün bu işleri yaptıktan sonra, sık ağaçların arasında saklandı.

Akşam olunca, çadırlara üç genç Şehzade geldiler, çadırlarına girdiler. Her şeyi hazır buldular. Büyük Şehzade dedi : "Ortanca kardeşim hazırlamış!" ortanca dedi : "Küçük kardeşim hazırlamış!". Buraya yabancı bir adamın girebilmesi, hiç hatırlarına gelmiyordu. Zira burası, ormanın en sık, en izbe bir yeriydi. Burayı hiç kimse bilemezdi.

Sabah oldu. Üç kardeş, atlarına bindiler, ava gittiler. Kız bunların gittiğini görünce, gizlendiği yerden çıktı, ortalığı toparladı, yatakları yaptı, her tarafı sildi, süpürdü, yeni gelen av kuşlarından yemekler yaptı. Her birinin yemeğini, suyunu kahvesini hazırladı. Tam gelecekleri vakıt yine saklandı. Bu hal, birkaç gün devam etti. Üç kardeş, artık bu

işleri yapanın, kendilerinden başka bir adam olduğunu anlamışlardı.

Bir gün, oturmuş, konuşuyorlardı, bu işleri yapan kimdir, diye düşünüyorlardı. Büyük Şehzade dedi : "Yarın ben burda kalırım, bir tarafta gizlenip gözetlerim. O zaman, işimizi gizlice yapan her kimse, anlaşılmış olur." Sabah oldu. Öteki kardeşler gittiler; büyük kardeş çadırında kaldı. Bir tarafta gizlendi, bekledi, bekledi... Ne gelen var, ne giden... Nihayet, uykusu, niyetine galebe çaldı, derin bir uykuya daldı. Kız, Şehzadenin uyuduğunu görünce meydana çıktı. Yine yatakları yaptı, ortalığı sildi, süpürdü, her tarafı temizledi. Bütün işleri bitirdikten sonra eski yerine saklandı. Akşam oldu, büyük Şehzade uyandı, yine her şeyi hazırlanmış gördü. Kardeşleri geldiler, sordular. Uyuya kaldığını, bir şey göremediğini söyledi.

Ertesi gün, ortanca kardeş kaldı. O da nihayete kadar bekliyemedi, uyudu. En sonra, sıra küçük kardeşe geldi. Büyük kardeşler gittiler. Küçük kardeş, parmağını yardı, içine tuz koydu, kendisini uykuluğa verdi, yalandan uyur gösterdi. Kız, küçük Şehzadenin gerçekten uyuduğuna inandı, gizlendiği yerden çıktı. Yatakları yaptı, ortalığı sildi, süpürdü, yemekleri pişirdi; her işi bitirdi. Tam saklanacağı zaman, küçük Şehzade, kızın kolundan tuttu, dedi :

— İn misin, cin misin?

— Ne inim, ne cinim, sizin gibi bir insanım.

Kız, bütün başına gelenleri Şehzadeye anlattı; sonra bu sözleri söyledi :

— Niçin beni gözetlediniz? Ben gizli kalmalıydım. Şimdi beni kardeşleriniz de görecek.

— Seni benim çadırıma götüreyim; oraya kardeşlerim gelmezler. Biz, hiç, birbirimizin çadırına girmeyiz. Onlar seni görmezler; ben de "Bir şey görmedim" derim.

Bu iki genç, aralarında kararlarını verdiler. Bu günden itibaren kız, küçük Şehzadenin çadırında gizlendi. Akşam kardeşleri geldiler, "Ne gördün?" diye sordular; "Hiç bir şey görmedim; belki gaipten bir adamdır, gözlere görünmüyor. Bize zararı dokunmasın, isterse daima gizli kalsın" dedi. Büyük kardeşler "peki" dediler, bir daha, gizli adamın kim olduğunu anlamaya kalkışmadılar. Bir zaman böyle geçti. Kız, her daim hizmetlerini görüyordu.

Bir gün, Padişah, büyük bir devletle harp etmeğe karar verdi. Oğullarının yanına atlılar gönderdi. Onları, birer ordunun kumandanlığına çağırıyordu. O gece üç kardeş, gizlice konuştular, sabah gayet erkenden yola çıkmağa karar verdiler. Sabah erken, öteki Şehzadeler hazırlanmıştı. Küçük Şehzade, çadırına girdi. Kız uyuyordu; uyandırmadı. Bahçeden koparmış olduğu güllerle yatağın içini, dışını donattı. Bir mektup yazdı, yastığının üstüne koydu, çıktı gitti.

Biraz sonra kız uyandı, Şehzadeyi çadırda göremedi. Çadırın aralığından dışarı baktı. Öteki çadırlar da meydanda yoktu. Yatağa döndü. O zaman, yatağın güllerle donatılmış olduğunu gördü. Bu sırada, yastık üzerindeki mektup da gözüne ilişti; mektubu okudu : Cepheye gitmek üzere olduğu için kendini götüremediğini, harp bitince yine yanına geleceğini yazıyordu. Kız, bu felâketten çok müteessir oldu, "Ben artık burada kalamam. O nereye giderse, ben de arkasından giderim" dedi, dışarı çıktı. Atların izlerini yoklayarak yürümeğe başladı. Bir saat kadar yürüdükten sonra, yolda bir Keşişe rasgeldi. Keşişe şu sözleri söyledi :

— Sen elbiseni bana ver, ben de gerek elbisemi, gerek elmaslarımı, mücevherlerimi hep sana vereyim.

— Ben kadın kıyafetiyle nereye gidebilirim?

— Bak, karşıda bir orman var. Oraya gidersin, ağaçların sıklık yerinde bir kapı görürsün. Kapıyı aç, içeri gir. Güzel bir bahçenin ortasında bir incili çadır görürsün. Çadırın içinde bir kişilik bir yatakla, istirahata lâzım olan her şey var. Bundan başka, çok mikdarda altın, elmas, inci var. Burada, ihtiyacın olan her şeyi hazır bulacaksın.

Kızla Keşiş, elbiselerini değiştirdiler. Kız, keşiş kıyafetine girdi. Bir saat kadar daha yürüdü. İleride, üç Şehzadenin, bir ağaç altında oturduklarını gördü. Bunların yanma gelerek selâm verdi, oturdu. Şehzadeler atlarına binip yola düşünce, bu da

beraber yürümeğe başladı. Küçük Şehzade en gerideydi. Kızın ne halde olduğunu düşündüğü için çok meraktaydı. Kendi kendine "Hele şu Keşişe sorayım. Belki kıza dair bir haber alırım" diyerek Keşişe sordu :

— Keşiş, ne gördün?

Keşiş — Yar yatar gördüm,
Gül kocar gördüm;
Nazlısından ayrılmış,
Kendini göçer gördüm.

Bu sözler Şehzadenin hoşuna gitti. Kızı yalnız bırakmıştı: babasının da emrini bozamazdı. Kızı beraber götürmek de kabil değildi; yalnız bıraktığına da çok müteessirdi. Canının sıkıntısından, yol boyunca hep "Keşiş, ne gördün?" diye sorardı, Keşiş de ayni sözleri tekrarlardı. Keşişin yaya yürümesine küçük Şehzadenin gönlü kail olmadı. Atına, bir saat Keşişi bindiriyor, bir saat de kendisi biniyordu. Böylelikle yol alıyorlardı. Büyük kardeşleri, bu hali görerek kızıyorlar, "Keşişi neden başına belâ ettin?" diyorlardı. Nihayet, babalarının memleketine geldiler. Küçük Şehzade, Keşişe bir dükkân açtı. Eski halılar, eski çiniler ve sair antika şeyler satmağa başladı. Şehzade, her gün Keşişin yanına geliyor, "Keşiş, ne gördün?" diye soruyor, o da ayni sözleri tekrarlıyordu.

Korkulan harp, siyasî tedbirler sayesinde, bir sulh muahedesiyle kapandı. Padişah, harp meselesini ortadan kaldırınca, oğullarını evlendirmeğe karar

verdi. Büyük Şehzadeye Büyük Vezirin kızını, küçük Şehzadeye Küçük Vezirin kızını alıyordu. Düğün kuruldu. Şehzade dükkâna geldi, Keşişin yanına oturdu.

Şehzade — Bugün düğünümüz var. Mutlaka sen de geleceksin.

Keşiş — Benim, düğüne gitmek âdetim değildir; işimi bırakamam. Fakat, bir ihtiyar annemle bir kız kardeşim var, müsaade ederseniz, onları göndereyim.

— Çok iyi olur. Hemen şimdi git, gönder.

Sonra yine sordu :

— Keşiş, ne gördün?

Keşiş (hiddetle) — Şehzadem, artık evleniyorsun; daha bu sözü unutmayacak mısın?

Yar yatar gördüm,
Gül kocar gördüm;
Nazlısmdan ayrılmış,
Kendini göçer gördüm.

Keşiş hemen evine gitti. Kira ile evinde oturduğu kocakarıya : "Şimdi beraber düğüne gideceğiz, hazır ol" dedi. Sandığından, bir kat güzel düğün elbisesi çıkardı. Bu hanım elbisesini giyerek kocakarının yanına geldi.

Kocakarı (hayretle) — Seni görenler, çirkin bir Keşiş sanıyorlar; halbuki sen, dünyada güzellikte eşi olmayan bir kız imişsin!

— Şimdi düğüne gideceğiz. Sen, Keşişin annesi olacaksın. Ben de onun kız kardeşiyim diyeceğim; demek ki, senin kızın olacağım.

— Oh, ne kadar iyi! Senin gibi güzel bir kıza, yalan olsa bile, anne olmağa can atarım, kızım!

Meğer kız, gerçekten dünya güzeliymiş. Düğünde, herkesin gözü bu kıza bakıyordu. Hattâ Şehzadenin annesiyle Sultanın annesi, gizlice konuştular : "Gelin çok çirkindir. Şehzade beğenmez de, babasının evine gönderirse, hem çok ayıp olur, hem de düğünün hiç tadı kalmaz. Bu gece Şehzadeyi aldatmaktan başka çare yok. Keşişin kız kardeşini, gelin diye odasına koyarsak, bu gece Şehzadenin gözleri kamaşır. Sonra karısına da ayni gözle bakacağımdan, onu da güzel görür." Bu işi kararlaştırınca, gelinin elbiselerini Keşişin kız kardeşine giydirdiler; elmaslarını, incilerini ona taktılar. Kızı bu kıyafetle gelin odasına koydular. Şehzade gelini görünce, içinden bir ah! çekti; zira, ormanda bıraktığı sevgilisinin tıpkısı idi. Sanki bir elma ikiye bölünmüş, yarısından o kız, diğer yarısından da bu kız vücuda gelmişti. Hem seviniyor, hem kederleniyordu. Ötekine vefasızlık ettiği için vicdan azabı duyuyordu. Küçük Vezirin kızı da, ona benzediği için kendini pek bahtiyar sayıyordu. Bu sırada, gelinle güveye büyük bir tepsi içinde gece yemişleri getirildi. Elma, armut, şeftali, ayva, üzüm gibi yaş yemişlerin hepsinden vardı. Cariyeler, tepsiyi bir altın masa üzerine koydular. Sultanla Şehzade, karşılıklı olarak yemiş ma-

sasının birer tarafında oturdular. Sultan, bir elma soyuyordu. Nasılsa, azıcık parmağını kesti. Şehzade, hemen incili mendiliyle Sultan'ın kesilen sol elini bağladı. Sağ elinin parmağına da, dünyada daha bir eşi bulunmıyan bir zümrüt yüzük taktı.

Sabah olunca, kız evine geldi, Keşiş kıyafetine girip dükkâna gitti. Biraz sonra Şehzade de oraya geldi. Şu yolda konuşmağa başladılar :

— Nasıl, Şehzadem, çok memnun musun?

— Evet Keşiş, çok memnunum. Sultan Hanım kaybettiğim güzele çok benziyor; fakat ötekinin halini düşündükçe, cehennem azapları içinde kalıyorum. Şimdi yine, söyle bakalım, Keşiş, ne gördün?

— Aman Şehzadem, evlendin, o kızcağızı büsbütün bıraktın da hâlâ "söyle" diyorsun. Ben artık, vaktiyle gördüğüm o hazin manzaraları sana söylemiyeceğim. Sen de, olanı biteni tamamiyle unut. Zaten erkekler, sevgiljilerine verdikleri sözleri çabuk unuturlar.

Bu anda Keşiş, gözlerinde beliren iki damla yaşı Şehzadeden gizlemek için, elini yüzüne tutmak istedi. Şehzade, birdenbire, Keşişin parmağındaki emsalsiz zümrüt yüzüğü gördü :

— Aman Keşiş, bu zümrüt yüzük, sana nerden? Ben bunun aynını, bu gece Sultan Hanıma verdim. Bunun başka bir eşini de hiç bir padişahın hazinesinde bulmak kabil değildir.

Keşiş, yüzüğü gizlemek için sağ elini indirdi. Yine gözlerinin yaşını gizlemek üzere, bu defa da sol elini kaldırdı. Şehzade, bu elde de, kendi adının ilk harfini taşıyan incili mendili gördü :

— Aman Keşiş? Bu mendil, benim mendilim! Bak, köşesinde adımın ilk harfi de işlenmiş. Bu mendili, dün gece Sultan Hanımın eline ben bağladım. Bu yüzükle bu mendil, nasıl oluyor da senin yanında bulunuyor? Yoksa, sen bunları çaldın mı?

— Şehzadem, ben bunları çalmadım; hırsızlıkla da hiç bir alâkam yok. Şimdi, Sultan Hanıma mahsus olan bu şeylerin benim ellerime ne suretle geçtiğini anlatmak lâzım geliyor. Bunun için büyük yorgunluklara hacet yok. Başımdaki keşiş şapkasını çıkarıp attığım gibi, bütün sırlarım faş olacaktır.

Bu sözleri söyliyerek başındaki keşiş şapkasını çıkardı attı. Derhal, şapka altında gizlediği güzel lepiska saçları, omuzlarına döküldü. Şehzade, bir bakışta, hem ormnada gördüğü eski nişanısmı, hem gelin odasında gördüğü yeni sevgilisini tanıdı. Meğer, her ikisi de, Keşişin şapkası altında gizliymiş! Hemen saraya haber gönderdi. Vezirin kızı, babasının evine gitti. Yeniden kırk gün, kırk gece düğün yapıldı. Yediler, içtiler, muratlarına geçtiler.

PEKMEZCİ ANNE

Bir tüccarın, dünya yüzünde yalnız bir kızı vardı. Akçiçek adını verdiği bu kızı çok severdi. Annesi, küçükken öldüğü için, kızına hem babalık, hem analık etmişti. Bundan dolayı, hiç yanından ayırmazdı.

Bir gün, tüccar, hacca gitmeğe karar verdi, fakat kızına bakacak hiç bir kimsesi yoktu. Kızını kime ısmarlıyacağını düşünmeğe başladı. Babasını düşünceli gören Akçiçek dedi ki : "Babacığım, sen benden dolayı hiç merak etme! Evimize bir senelik yiyeceğimizi, içeceğimizi koy; kapıyı üzerimize taşla ördür. Ben, dadımla beraber içeride kalırım, sen gelinceye kadar evden hiç dışarı çıkmam". Babası, kızın bu tedbirini beğendi, onun dediği gibi yaptı. Evi, bir senelik ihtiyaçlarına yetecek kadar azıkla doldurduktan sonra, kapıyı taşla ördürdü ve kızla dadısını Allaha ısmarlıyarak hacca gitti.

Akçiçek'in, böyle, bir evde kapalı kaldığını padişahın oğlu işitti. Bunun nasıl bir kız olduğunu, ne düşündüğünü, ne hülyalar kurduğunu anlamak istedi. Şehzade, kendisine, kalbi zengin, ruhu derin bir eş arıyordu. Bu eşi, şimdiye kadar Vezir kızları içinde bulamamıştı. Belki bu gizli haremde bulabilirim diye ümide düştü. Bir gün, bir kocakarı kıyafetine girerek, yanına bir şişe pekmez aldı, kızın örülü kapısı önüne giderek, orada bu suretle bağırmağa başladı :

Pekmezci Anne'yim, pekmez satarım,
Gamlı gönüllere sevinç katarım!
Tatlı masallarım, ruha ilâçtır,
Kalplerden, her derdi söker, atarım!

Kız, bu sözleri birkaç defa dinledi. Babası, kendilerine pekmez almayı unutmuştu. Bundan başka, kız yalnızlıktan sıkılmağa başlamıştı. Siyah dadısı, ne masal bilirdi, ne de konuşmaktan anlardı. Kız, merakla kapının önüne geldi. Pekmezci Anne'ye bu sözleri söyledi :

Çok rica ederim, Pekmezci Anne,
Komşudan çık da şu damın üstüne,
Hem pekmez sat bize, hem söyle masal :
Masalın, ilâçmış kalpteki hüzne...

Pekmezci Anne, komşunun kapısını vurdu, evin hanımından, dama çıkmak için izin istedi. Komşu hanım, kıza acıdığı için, pekmezciye izin verdi. Pekmezci Anne dama çıktı. Damdan, iple pekmez şişesini aşağıya sarkıttı. Kız da, pekmezin parasını ipe bağladı; Pekmezci Anne, ipini yukarı çekti. Pekmezin alım satımı bitmişti. Kız, pekmezci Anne'ye bir masal söylemesini rica etti. Pekmezci Anne, bu masalı söyledi :

Mehveş'in Adaleti

Ahmet gördü bir koru,
Düştü gönlü hevese;
Tuttu bir dişi kumru,
Koydu onu kafese.

Küçücük kız kardeşi,
Dedi : "Ver onu bana!";
Severdi o, Mehveş'i;
Dedi : "Al, olsun sana!"

Kumrunun eşi, akşam,
Boş bulunca yuvayı,
Ah çekti buram buram,
Aradı hep ovayı.

Âhir, bulıdu dostunu
Mehveş'in duvarında;
Geldi, serdi postunu
Kafesin kenarında.

İki eş, gündüz, gece,
Konuşur, sevişirdi;
Mehveş dedi : "İyice
Bir zalimim ben, şimdi :

Eşini ettim esir,
Yoldaşı gelmiş, ağlar;
Yarab, bu insan nedir?
Niçin kuşları bağlar?"

Bu sözleri söylerken
Açtı küçük zindanı;
İki kuş, uçup birden,
Boyladılar ormanı.

Lûgatler - Âhir : Nihayet.

Akçiçek, masaldan çok hoşlandı. Her gün bir şişe pekmez getirerek, bir masal söylemesini Pekmezci Anne'den rica etti. Pekmezci Anne, geleceğini vaad ederek çıkıp gitti.

Şehzade, Akçiçek'i ilk görüşte sevmişti. Ertesi gün, yine Pekmezci Anne kıyafetine girerek kızın yanına geldi. Bu kere, çiçeklere dair bir masal söyledi. Kız, bu masaldan daha çok hoşlandı. Artık, her gün Pekmezci Anne geliyor, güzel bir masal söylüyordu. Akçiçek, masal bittikten sonra, kendi duygularını anlatırdı. Kalbinin bütün emelleri, iki şeyden ibaretti : Birincisi, babasına çabuk kavuşmak; ikincisi, Pekmezci Anne'den hiç ayrılmamak. Pekmezci Anne'yi seviyordu. Dünyada, hiç böyle bir kadın görmemişti : Her şeyi biliyor, her suale cevap veriyordu. Masalları, hep ahlâkı yükseltecek hikmetlerle doluydu. Bundan başka, güzel maniler, koşmalar, destanlar, ilâhiler terennüm ediyordu. Bunları dinlerken, Akçiçek coşuyor, vecde geliyordu. Siyah dadı bile teessüre gelerek ağlıyordu. Bu halde haftalar, aylar geçti. Bir gün, babasının hacılarla beraber gelmekte olduğu haberi geldi O gün Akçiçek mahzundu. Bütün hacıların kapıları, nakkaşlar tarafından yazılarla, nakışlarla donatılacaktı. Kendilerinin kapısı ise çıplak kalacaktı. Çünkü dışarıda, bunu yaptıracak kimseleri yoktu. Pekmezci Anne : "Sen üzülme kızım, ben bu işi pekâlâ yapabilirim"

Lûgatler - Terennüm etmek : Şarkı, türkü söylemek; bir güfteyi besteyle söylemek.

dedi. Fakat kız, yine mahzundu. Öteki hacıların akrabaları, dostları, istikbaline gidecekti; yolda ziyafetlerle, izazlarla, ikramlarla evlerine getirileceklerdi; kendi babası ise, bu gibi şeylerden mahrum kalacaktı. Pekmezci Anne, babasına, dünyada hiç eşi görülmemiş parlak bir istikbâl yaptıracağını vaadetti. Filhakika, Akçiçek'in babası, Padişahın Vezirleri tarafından debdebe ile, ihtişamlı bir surette karşılandı. Akçiçek'in babası, bu ihtişamlı istikbalden şaşırmıştı; kızını afiyette görünce çok sevindi. İkinci gün, Padişah tarafından huzura davet edildi. Padişah, tüccarı birçok iltifatlara mazhar ettikten sonra, Allahın emriyle kızını Veliahde vermesini rica etti. Tüccar, bu büyük nimeti, ailesi için ebedî bir mefharet sayacağını arzetti. Bir haftaya kadar düğün yapılmasına karar verdiler. Akçiçek, bu haberden sevinmedi; Pekmezci Anne'den ayrılırım diye korkuyordu. Eğer onu da beraber saraya alırlarsa, evlenmeğe razı olacağını, Pekmezci Anne'yi istemezlerse, asla saraya gitmiyeceğini bildirdi. Babası, "Bu Pekmezci Anne de nereden başımıza belâ oldu?" diyerek, çârnâçâr, işi Hünkâra arzetti. Padişah, bu şartı da kabul etti. Gelin, saraya Pekmezci Anne ile beraber gitti. Onun, bir an yanından ayrılmasını istemiyordu. Fakat güvey geleceği sırada, Pekmezci Anne, birden kayboldu. Şehzade, gelin odasına girince, Akçiçek'i ağlar buldu. Ağlamasının sebebini sordu.

Lûgatler - Mefharet: İftihar. Çârnâçâr: İster istemez, çaresizlikle.

Kız — Şehzadem, beni mazur gör! Pekmezci Anne'ye çok alıştım. Şimdi o, beni bıraktı, kaçtı. Ben, onsuz, nasıl yaşıyabilirim?

Şehzade — Sevgilim, bundan sonra, hep onunla beraber yaşıyacaksın. Çünkü Pekmezci Anne zannettiğin mahlûk, kadın kıyafetine girmiş bir Şehzadedir. O Şehzade, seni görebilmek için o kılığa girmeğe mecbur oldu. O Şehzade ise, şimdi karşında duran kocandır. İşte bak, başıma başörtüsü sarıyorum; şimdi ben kimim, bakayım?

Kız — Ah, sen Pekmezci Anne'sin! Şimdi her şeyi anladım. Artık başörtünü çıkar. Kocam olursun, hep beraber yaşarız, değil mi?

YILAN BEY'LE POLTAN BEY

Bir Padişahın hiç evlâdı olmuyordu. Bir sabah, namazdan sonra Allaha yalvardı : "Allahım, bana bir evlât ver! Hanım Sultan bir yılan doğursa bile razıyım!". Bu duadan sonra çok geçmedi, Hanım Sultan gebe kaldı. Dokuz ay geçince, Hanım Sultanı ağrı tuttu. Fakat hangi ebe saraya getirildiyse, Hanım Sultana dokunur dokunmaz yere düşerek can verdi. Bütün ebeler, bu suretle, tatlı canlarından ayrılıyorlardı. Sağ kalanlar da, ölüm korkusuyla gizlenmişlerdi. Artık şehirde hiç bir ebe bulamıyorlardı. Saray adamları, mahallenin İmamını çağırarak, ondan, mutlaka bir ebe bulup göndermesini istediler. Bulmazsa, başı kesilecekti! İmam, telâşla eve gelerek, meseleyi karısına anlattı. İmamın karısı, üvey kızını hiç sevmezdi. Bütün arzusu, bu kızcağızın narin vücudunu ortadan kaldırmaktı. Kocasının getirdiği haberi işitince, içinden sevindi, dedi ki : "Kocacığım, sen hiç merak etme! Ben bugün bir ebe bularak saraya götürürüm." Safdil İmam, karısına hayırlı dualar ederek, rahat bir kalple evden çıkıp gitti.

İmamın karısı, üvey kızını çağırdı : "Ayşeciğim, iki saate kadar hazır ol, seni Padişahın sarayına götüreceğim. Ömründe görmediğin güzel şeyleri bugün göreceksin" dedi ve eğreti bir çarşaf istemek için, uzakta oturan bir ahbabının evine gitti. Ayşe,

zeki bir kızdı. O sırada saraya gitmenin ne demek olduğunu anlamıştı. Sarayın içinde olup bitenler, fısıltılarla, yakın mahallelere yayılmıştı. Ayşe, üvey annesinin, kendisini ölmeye götürdüğünü sezdi, benzi kül gibi oldu, kalbi çarpmağa başladı. Bu korkunç ölümden kurtulmak için ne yapmalıydı? Hemen, hatırına ümit verici bir fikir geldi : Annesinin mezarına gitmek! O, ne zaman bir darlığa düşse, annesinin mezarına giderdi. Bütün derdini annesine söyler, ağlar, ağlar, beklerdi. Annesi, evliya bir kadın olduğu için, toprağın altından dile gelerek, kızına teselli verirdi. Çok kere, onu, üvey annesinin hazırlamış olduğu tehlikelerden kurtarmıştı. Ayşe, bu gün de annesinin yanına gelerek, başını mezar taşına dayadı, sessiz sedasız ağlamağa başladı. Toprağın altından şefkatli bir ses sordu : "Kızım, yine niçin ağlıyorsun?". Ayşe doğruldu. Annesinin şefkatli sesini duyunca birdenbire boşandı, hıçkıra hıçkıra dedi ki : "Üvey annem, bu sefer, beni büsbütün öldürmek istiyor. Saraya diye götürecek; oraya giden ebelerin hepsi, yere düşerek can verdiler. Ya ben ağlamayım da kim ağlasın?" Toprağın altından gelen ses, şu suretle cevap verdi : "Sevgili kızım, ben varken, sana hiç bir fenalık yapamazlar. Saraya gitmekten korkma. Hanım Sultanın karnındaki çocuk, bir insan yavrusu değil, bir yılandır. Sen, gider gitmez, bir kazan dolusu süt iste. Sütü görünce, yılan, içmek için, kazanın içine girer. Karnını doyurduğundan dolayı, artık seni ısırmaz. Hanım Sultanı da işkenceden kurtaracağın için, sana çok altınlar verirler". Ayşe bu

sözleri işitince, sevinerek evine geldi. Elbisesini değiştirip üvey annesini bekledi. Üvey anne, Ayşe'yi hazırlanmış görünce, aldı, saraya götürdü, "İşte bir ebe!" diyerek Hanım Sultanın odasına çıkarttı. Kendisi orada durmak istemedi, eve döndü.

Ayşe, bir kazan süt getirtti. Yılan sütü görünce kazanın içine süzüldü. Ayşe, kazanın kapağını kapıyarak, Hanım Sultanın bir erkek çocuk doğurduğunu müjdeledi. Padişah koştu geldi, oğlunu görmek istedi. Ayşe, oğlunun ne şekilde bir oğul olduğunu anlattı. Bunun, kazanla birlikte ayrı bir odaya kaldırılması lâzım geldiğini, yoksa, Hanım Sultanı da ısırıp zehirliyebileceğini bildirdi.

Padişah, yılan için ayrı bir oda hazırlattı; orada bir yatak yaptırttı. Yılanı, yeni odaya götürdüler. Sabah, akşam birer tencere süt vererek beslemeğe başladılar.

Ayşe, ebeliğin ayak teri olmak üzere, birçok altınlarla evine döndü. Üvey annesi, hasedinden ne yapacağını şaşırdı.

Birkaç hafta sonra, Padişah, oğlunun büyüdüğünü gördü. Ona okuyup yazma öğretmek için bir hoca tuttu. Bu hoca, hemen o gün öldü. Bundan sonra tutulan hocaların hepsi de birer birer can verdiler. En sonra, başka hoca bulamayınca, mahallenin İmamından bir hoca istediler. O da işi yine karısına anlattı. Karısı : "Sen merak etme, ben bugün saraya bir hoca gönderirim" dedi. Ayşe'ye : "İki saate

kadar hazırlanmasını tenbih etti. Ayşe yine annesinin mezarına gitti. Annesi dedi ki : "Kızım, Yılan Bey, sana dokunmaz; ona hocalık etmekten korkma!". Ayşe, bu söz üzerine, korkmaksızın, üvey annesiyle beraber saraya gitti. Yılan Bey'i okutmağa başladı. Üç ayda Yılan Bey, bütün bilgileri öğrendi. Ayşe, dersin bittiğini haber verdi. Büyük ihsanlar alarak evine döndü. Üvey anne, hasedinden yine patlamağa başladı.

Biraz sonra, Padişah, oğlunu evlendirmeğe kalkıştı. Fakat, hangi kızı, gelin diye Yılan Bey'in odasına soktularsa, oradan sabahleyin, cansız cenazesini çıkardılar. Birçok kızlar, bu uğursuz gelinliğe uğradıktan sonra, artık Yılan Bey'e yeni gelin bulamamağa başladılar. Saray halkı, bu sefer de, mahallenin İmamına başvurdular. İmam, işi karısına anlattı. Karısı : "Sen üzülme; ben bugün saraya gelinlik bir kız götürürüm" dedi. Ayşe'ye yine hazırlanmasını tembihledi. Ayşe, bu sefer ölümden kurtuluş olamıyacağını düşünerek, ağlaya ağlaya annesine gitti. Annesi dedi ki : "Kızım, ağlama! Yılan Bey'in kırk kat gömleği var. Sen de üzerine kırk kat elbise giy. O, bir gömleğini soydukça, sen de bir gömleğini çıkar. O, otuz dokuz gömleğini çıkardıktan sonra, artık yılan gibi sokamaz. Kırkıncı gömleğini soyduktan sonra, o gayet güzel bir Şehzade olacak, yüzüne bakmağa doyamıyacaksın."

Ayşe bu sözleri işitince, çabuk eve geldi. Kırk kat gömleği birbiri üzerine giydikten sonra üvey an-

nesiyle beraber saraya gitti. O gece nikâhını kıyarak gelin ettiler. Yılan Bey, gelin hanımdan soyunmasını rica etti. Gelin hanım da, iptida güvey beyin soyunması lâzım geldiğini anlattı. Güvey, birinci gömleğini soydu, gelin de birinci elbisesini çıkardı. Bu soyunmalar, kırkıncı gömleğe kadar devam etti. Yılan Bey kırkıncı gömleğini de çıkardıktan sonra, güzellikte eşi olmayan bir Şehzade suretinde meydana çıktı. Ayşe Sultan, bin candan bin cana bu dünya güzeli Şehzadeye gönül verdi.

Sabah erken, Ayşe'nin de cenazesini çıkarmak için, Şehzadenin dairesinin kapısına gelenler, gelin hanımın rahat rahat uyumakta olduğunu işitip hayrette kaldılar. Hele üvey anne, hasedinden çıldıracak bir hale geldi.

Gel zaman, git zaman, komşu devletle bir muharebe başladı. Padişah, kendisinin ihtiyar olduğunu ileri sürerek, Başkumandanlığı Yılan Bey'e verdi. Yılan Bey, sevgili karıcığına Allahaısmarladık diyerek harbe gitti.

Üvey anne, Ayşe'ye fenalık yapmak için fırsat zamanının geldiğini gördü. Bir gün, Ayşe Sultanı bir fakir kızın düğününe davet etti. Fakirleri çok seven genç kadının damarına girerek, onu kandırdı. Bütün elmaslarını taktırarak kendi evine götürdü. Geceleyin, beraber, evden çıktılar. Kıra doğru gidiyorlardı. Ayşe, yolun yanlış olduğunu, kıra doğru saptıklarını söyledi. Üvey annesi, "Düğün, yakında-

ki bir köydedir" diyerek onu oyalamakta devam etti. Nihayet bir su kenarına geldiler. Üvey anne, kızına : "Soyunup suya gir de seni yıkayayım" dedi. Ayşe, kocasının hasretiyle deli gibi olmuştu; düşünmeksizin, üvey annesinin her dediğini yapıyordu. Elmaslarını, incilerini çıkardı, soyunarak suya girdi. Üvey annesi bir tepme ile onu suyun derin yerlerine doğru itti. Elmaslarını, elbiselerini alarak ora dan savuştu.

Ayşe, annesinin zamanında öğrendiği için, biraz yüzme bilirdi. Uğraşarak, canını coşkun sulardan kurtardı. ırmağın kıyısına çıktı. Elbisesini. elmaslarını aradı, hiç birini bulamayınca, üvey annesinin kurduğu dolabı anladı. Çırılçıplak olduğu için, gündüz meydana çıkamazdı. O halde nerede barınacaktı? Karşıda bir mezarlığın taşlarını görünce, oraya doğru gitti. Bir mezarın yanına oturmak istedi; fakat kalbine bir baygınlık geldiğinden, cansız gibi yere serildi. O, baygın yatarken, yanındaki mezardan bir kapak açıldı; genç bir Şehzade çıkarak, zavallı Ayşeyi kolları arasına aldı. Mezarın içine götürdü. Mezarın içi, bir türbe gibi genişti. Orada, ellerinde kitap, kâğıt, kalem, beş altı çocuk, derslerine çalışıyorlardı. Şehzade bunlara dedi ki : "Kendime bir yoldaş, size de bir anne getirdim." Çocuklar, sevinçle bu anneye baktılar, "Çok güzel bir anne!" dediler. Ayşe Sultan, bu mezarın içinde dört ay baygın kaldı. Şehzade, emzikle ağzından süt akıtarak onu besliyordu. Bir gün, gözlerini açarak etrafına

bakındı. Karşısında Şehzade ile çocukları gördü! "Siz kimsiniz? Burası neresidir?" dedi. Şehzade dedi ki : "Ben, senin gibi, insan soyundan bir Şehzadeyim. Adım Poltan Bey'dir. Peri Padişahı, çocuklarını okutmak için, beni büyüleyerek bu türbenin içine hapsetmiş. Burada işim gücüm, şu gördüğün çocuklara ders vermektir". Ayşe Sultan, türbenin her tarafını görmek için dolaşmağa başladı. Fakat bu anda, karnının içinde küçük bir vücudun kımıldadığını duyar gibi oldu : Gebe olduğunu anladı. Yüreği burkulmağa başladı. Yılan Bey'den ayrılalı çok zaman geçtiği için, bu gebelik, Yılan Bey'in bir hediyesi olamazdı. O halde, bu nereden gelebilirdi? Bu anda, ders okuyan çocuklar, "Sevgili anne! Bey babamız, bize böyle bir güzel anne getirdiği için çok sevindik" demesinler mi? O zaman Ayşe Sultan, nasıl bir kara bahta uğradığını anladı. Çıplak olduğu için, dünya yüzüne çıkamazdı. Ölülerin yurdunda bir yabancı erkekle kalmak da hiç doğru değildi. Fakat, kendisi ne zamandan beri bu gizli yurtta bulunuyordu? Bunu Poltan Bey'den sorunca, "dört aydan beri" cevabını aldı. O zaman, Poltan Bey'den gebe kaldığına hiç şüphesi kalmadı.

Poltan Bey, Ayşenin neler düşündüğünü seziyordu. Yanına yaklaşarak : "Allah, bizi bir mezarda çırılçıplak birleştirmekle, bizi birbirimize nikâhlamış demektir. Şimdi nikâhımızı kendi kendimize de kıyabiliriz. Ben isterim ki,. dünyada ve ahrette birbirimizin yoldaşı olalım". Ayşe Sultan, bu sözler

üzerine titremeğe başladı. Gözlerini yere indirerek : "Ya ben evli bir kadınsam, bu ikinci nikâh, nasıl olur?" dedi.

Poltan Bey — Eyvah, ben burasını hiç düşünememiştim. Fakat, kim bilir, belki eski kocanız şimdi yaşamıyor...

Ayşe Sultan — Ya yaşıyorsa ?

Poltan Bey — Hayatta olsa, şimdiye kadar sizi arar, bulurdu.

Ayşe Sultan — Ben de öyle zannediyorum. Yılan Bey, hayatta olsaydı, sihir kuvvetiyle, benim burada olduğumu anlıyabilirdi.

Aradan birkaç ay geçti. Ayşe'nin doğurma zamanı yaklaşmıştı. Perilerin getirdiği kumaşlardan Ayşe Sultan, kendikendine bir kat elbise dikmişti Bir gün Poltan Bey dedi ki : "Sen yeryüzüne çıkarak, bizim memleketin paytahtına git, orada babamın sarayına misafir ol. Benim burada esir olduğumu anlat. Sen doğurunca, halkı toplayarak büyük bir ateş yaktırsın. Çocuğumuzun gömleğini "Torunumu yakıyorum!" diyerek bu ateşe attırsın. Bunu görünce, düşmanım olan iki peri, kendikendilerini de ateşe atıp yanacaklar. İşte o zaman, beni bağlıyan büyüler bozulur. Büyülerden kurtulunca, serbest, yanınıza gelirim".

Ayşe Sultan yeryüzüne çıktı. Az gitti, uz gitti, bir gün, o memleketin sarayına ulaştı. Misafirlile kendisini oraya kabul ettirdi. Bir gün orada bir er-

kek çocuk doğurdu. Adını Aydın koydular. O gece, yattığı odanın penceresine mavi bir kuş geldi, şu yolda ötmeğe başladı :

Babam bilse, bu Aydın,
Ruhumun yarısıdır;
Annem bilse, bu kadın,
Oğlunun karısıdır,
Size, benim odamda,
Yerimi verirlerdi;
Git, anneme, babama
Bu sırrı söyle şimdi!

Mavi kuşun bu sözlerini, odada yatan bir siyah dadı işitti. Sabah olunca, mavi kuşun odaya geldiğini, misafir hanıma yukarıdaki sözleri söylediğini haber verdi. Ertesi gece, Valide Sultan odaya geldi. Mavi kuşun geldiğini, bu sözleri söylediğini işitti. O da, ertesi sabah, meseleyi Padişaha açtı. Padişah da o günün gecesini bekledi, o da gözleriyle kuşu gördü, kulaklarıyla sözlerini işitti; misafir hanımın, kendi gelinleri, Aydın'ın da torunları olduğunu anladılar. Gelini tatlı dillerle ağırlıyarak Poltan Bey'in odasına götürdüler; yavrusunu da yanına verdiler.

Ayşe Sultan, Poltan Bey'in sözlerini Padişaha söyledi. Padişah, halkı topladı. Büyük bir ateş yaktırdı, "Torunumu bu ateşe atacağım!" diye ilân etti. Çocuğun gömleğini, çocuk diye, ateşe attılar. Bunun üzerine bütün kurtlar, kuşlar, geyikler, kederlerinden kanatlarını, tüylerini döktüler, yas tuttular. Bu felâkete kendilerinin sebep olduklarını gören iki

peri - ki Poltan Bey'in düşmanlarıydı iki beyaz güvercin suretinde gelerek ateşe atıldılar. Bunların yanmasıyla, Poltan Bey'in büyüsü bozuldu, mezardan çıkarak babasının sarayına geldi, karısına, çocuğuna kavuştu. Mesut bir hayat yaşamağa başladılar. Ayşe Sultan'ın, bu kocadan iki kızı dünyaya geldi.

Şimdi gelelim Yılan Bey'e : Yılan Bey, muharebede düşmanları yendikten sonra saraya geldi, sevgili karısını bulamadı; çok kederlendi. Hemen ayağına demir bir çarık geçirdi, eline demir bir asâ aldı; yedi sene, gitmedik memleket, aramadık ülke bırakmadı. Nihayet, yolu, Poltan Bey'in ülkesine uğradı. Rasgele, Poltan Bey'in sarayına misafir oldu. Yılan Bey'le Poltan Bey, birbirini görünce, çok seviştiler. Poltan Bey, yavrularını getirdi, misafirine gösterdi. Yılan Bey dedi ki : "Bu çocukların annelerini de görsem, bir zarar var mı? Biliyorsunuz ki, ben yedi seneden beri bu demir çarıkla, demir asâyla birisini arıyorum". Poltan Bey, Ayşe Sultanı, misafirin bulunduğu odaya çağırdı. Bu iki hasretliler, birbirlerini görünce, ikisi de bayıldılar. Poltan Bey, yüzlerine su serperek bunları ayılttı; Yılan Bey'e dedi ki : "Sevgilinizi size vermeğe hazırım. Siz ikiniz mesut olunuz da, varsın benim ömrüm cehennemler içinde geçsin."

Yılan Bey şöyle cevap verdi : "Sizin böyle bir fedakârlığınızla maksat hasıl olmaz. İkimizin de

emeli, Ayşe Sultan'ın bahtiyar olmasıdır. O, hangimizle bahtiyar olabilirse, onunla yaşaması lâzımdır. Şimdi her üçümüz hamama gidelim. Onun eline bir tas su verelim. Suyu kimin ayağına dökerse, onu istediği anlaşılır."

Poltan Bey'in de bütün arzusu, sevgilisinin bahtiyar olmasıydı. Fikri doğru gördüğünden, söylenilen şeylere razı oldu. Üçü birlikte sarayın hamamına gittiler. Çocuklar da, kendi saadetlerinin tehlikede olduğunu sezerek, arkalarından ayrılmıyorlardı. Poltan Bey, Ayşe Sultanın eline, su ile dolu bir tas verdi. Ayşe Sultan'ın rengi, kül gibi bembeyaz olmuştu. İki genç Şehzadenin benizleri de atmıştı, kalpleri hızlı hızlı çarpıyordu. Ayşe Sultan, hasretli gözlerle Yılan Bey'e baktı. Sonra döndü, şefkatli bakışlarla yavrularını temaşa etti. Görülüyor ki, ruhunda iki şiddetli sevda çarpışıyordu : Sevgilisi Yılan Bey'e olan aşkıyla, yavrularına olan şefkat ve muhabbeti, birbirini altetmeğe çalışıyordu. Ayşe Sultan, asırlar kadar uzun süren ebedî bir ân içinde kararını verdi, iki Şehzadeye doğru ilerledi, ağzından bu sözler döküldü :

"Ak bahtım, altın tahtım Yılan Bey!
Çârnâçâr, çocuklarımın babası Poltan Bey."

Ayşe Sultan, bu sözleri söyledikten sonra, tas içindeki suyu Poltan Bey'in ayağına döktü. Kahraman kadın, aşkını, yavrularının saadeti için feda etmişti.

Yılan Bey, kederinden eğildi, kıvrandı, yeniden bir yılan suretine girdi. İştiyaklı bakışlarla Ayşe Sultan'ı süze süze, hamamın bir deliğine daldı, gitti. Ayşe Sultan da, ağlaya ağlaya, yavruları için aşkını feda eden büyük fedakârlığın acısıyla odasına geldi.

Her sabah, orada, kıbleye doğru diz çökerek, Yılan Bey'i, başka yüzden bahtiyar etmesi için, saatlerce Allaha yalvarırdı.

KOLSUZ HANIM

Bir padişah vardı, kalbi çok iyi;
Sevgili karısı : insan meleği.
Doğdu bu hanımdan iki mehzâde :
Ay, Yıldız; bir Sultan, bir de Şehzade.
Bu yavrular, daha büyümemişken,
Ayrıldılar tatlı annelerinden;
Sürûru görmeden, gama daldılar,
Sarayın içinde öksüz kaldılar.
Padişah, tahtında kalınca yalnız,
Hanın Yoldaşları oldu, Ay, Yıldız.
Kılıcını artık takamıyordu,
Vatanın işine bakamıyordu.
Vezirler dediler : "Bu derde ilâç,
Etmektir, bir güzel kızla izdivaç."
Hünkâr dedi : "Artık evlenemem ben :
Çocuklar üzülür üvey anneden."
Ölüye, birkaç yıl kadar yas tuttu,
Bir müddet geçince, ahdi unuttu.
Bu defa, istedi bir Firenk kızı,
Kıskanmasın diye Ay'la Yıldız'ı.
Bu kadın, olunca sarayda Sultan,
Dedi : "Bana çiftlik, şimdi bu vatan".
Kocasına, mülkte, olup müşavir,
Dedi bir gün : "Hacca git, ol mücavir.

Lûgatler - Mehzâde : Ay gibi güzel olarak doğmuş; ay parçası : Sürur : Sevinç. Ahd : Verilen söz. Müşavir : danışman. Mücavir : Peygamberimizin Türbesi civarında yerleşen kimse.

Orada girince sen, itikâfa,
Devletin, hükmeder tâ Kaf'tan Kaf'a".
Padişah, duyunca onun sözünü,
Çevirdi Yıldız'la Ay'a gözünü;
Yüzünde belirdi derin bir firak.
O dedi : "Bunları hiç etme merak.
Şunlara bakarım ben, senden iyi;
Severim hem Ay'ı, hem Yıldız Bey'i.
Alıştıran benim, onları naza..."
Padişah, inandı, gitti Hicaz'a.
Annesiz büyüyen şu Ay'la Yıldız,
Kaldılar şimdi de, birden, babasız...
İki öksüz kardeş, çok ağladılar,
Nihayet, Allaha bel bağladılar.
Bir gece, annesi, Yıldız'ı aldı,
Bir gizli mahzenin içine daldı.
Hazırdı bir sofra, dolu meze, mey..
Dedi : "Bana şarap doldur Yıldız Bey!"
Yıldız, çabuk sezdi : niyeti fena;
Dedi : "Anne, böyle söyleme bana.
Sevgili babamın, sen, yarısısın,
Onun hem mürşidi, hem karısısın.
Söz verdin : edesin mülkü sıyanet;
İlk işin, ırza mı olsun hiyanet?".
Bu sözler, kadını, birden kızdırdı,
Elinden bardağı atarak kırdı.
Çağırdı dışardan bir sürü köle,

İtikaf : Bir mabette, bir köşeye çekilmek. Firak : ayrılık.
Lûgatler - Mey : Şarap. Sıyanet : koruma, Hiyanet : hainlik.

Dedi : "Bu, tavana asılsın iple!
Tavanda asılı kalsın, ölmeden;
Her gün seyredeyim şu boş bölmeden.
Reddetti, tahkirle, benim sevdamı,
Alacağım ondan aşk intikamı!".
Şehzadeye mesken olunca zindan,
Dediler : "Hoşlanmış, gelmiyor avdan.
Beş on arkadaşla gitmiş ormana!".
İlkönce, kapıldı Ay, bu yalana;
Haftalar geçince, şüpheye düştü,
Zihnine bir sürü evham üşüştü.
Sorardı herketsen : "Nerde kardeşim?
Nasıl beni yalnız bıraktı eşim?".
Kimisinden düzme cevap alırdı,
Birçoğu, cevaptan âciz kalırdı.
Bir gün, bir Akağa, dedi gizlice :
"Götürürüm seni ona, bir gece;
Fakat bu bir sırdır, gizlemek lâzım!"
Ay dedi : "Emin ol, sırrı saklarım".
O gece, Ay, gizli girdi zindana,
Görünce asılmış Yıldız, tavana,
İpini açarak yere indirdi,
Dedi : "Sana yemek bulmalı şimdi".
Getirdi Yıldız'a, birçok yiyecek,
Bir bohça dolusu temiz giyecek.
Yedirdi, giydirdi, bastı bağrına,
Dedi : "Kalmıyalım sakın, yarına!
Buradan kaçalım, hemen şimdiden;

Evham : vehimler, kuruntular. Ak Ağa : Saray hizmetçilerinden.

İhtimal ki, sabah, ararlar, erken."
Bu anda, şiddetle kapı açıldı,
İçeri bir sürü köle saçıldı.
Önde üvey anne ,elinde balta,
Dedi : "Bağlayınız genci, halata!"
Çevirdi bu anda kıza, yolunu,
Baltayla uçurdu iki kolunu.
Kolları koyarak boş bir çuvala,
Gönderdi yiğeni Kızıl Kıral'a.
Yıldız, Ay'ı gördü al kan içinde,
Aklını kaybetti o an içinde.
Yıldız'a vurunca çılgınlık oku,
Dedi : "Artık bundan, kalmadı korku.
Bırakın, serbestçe gezsin sarayda.
Alışır bu hale halk, iki ayda.".
Bir sandık getirtti; kızı içine
Koyarak, denizde attı engine.
Denizin üstünde yüzerken sandık,
Tesadüf eyledi ona, bir kayık.
Kayıkta oturan bir genç Şehzade,
Dedi : "Bakın, bir şey var bu teknede!".
Çektirdi kıyıya, bu ak tekneyi,
Dedi : "Açın bunu, kurutup iyi.".
Açılınca kapak, çıktı bir genç kız,
Yüzü : solgun bir ay; gözleri : yıldız.
Dedi : "Eyvah! bunun kolları nerde?
Hangi zalim sokmuş bunu, bu derde?
İstemem bu zulmün ben, devamını,
Alacağım bunun intikamını.
Kolları nerdeyse, arıyacağım,

Bulunca, yerine bağlıyacağım.
Edersem Tanrıya duada ısrar,
Bu kollar, vücuda yapışır tekrar.".
Böyle düşünerek kızı kaldırdı,
Arabaya koyup, köşke aldırdı.
Tabipler, aylarca verdiler ilâç,
Kız açtı gözünü, dedi : "Karnım aç!".
Gözünü açınca bu Kolsuz Hanım,
Dedi : "Neredeyim? Hani düşmanım?
Gönlümün sevinci kardeşim nerde?
Ne için doğmuyor güneşim, nerde?".
Şehzade dedi ki : "Merak etmeyin,
Sizin için bu köşk, her yerden emin.
Bu büyük ülkede, ben, Padişahım!
Emrinize mutî' bütün silâhım.
Düşmanınız kimse, arıyacağım,
Dostlarınıza da yarıyacağım.
Tanımak için bir bir âdânızı,
Anlatınız bana maceranızı.".
Kolsuz Hanım, içti birkaç gün çorba,
Toplandı; pembelik geldi kanına.
Hatırladı korkunç, gizli mahzeni,
Anlattı başından bütün geçeni.
Şehzade baktı ki, kızın derdi çok,
Fakat henüz, hiç bir gence aşkı yok;
Gönlü, henüz bâkir, muhayyilesi ak; (1)
Dedi : "Seni sevdim ey vicdanı pak!

Lûgatler : Mutî' : İtaatli.

(1) Bu mısrada bir hece fazladır. «Gönlü henüz bâkir, tahayyülü ak» olarak düzeltilebilir.

Sende de doğarsa bana temayül,
İsterim seninle etmek teehhül...".
Ay dedi : "Ben, böyle kolsuz, kütürüm,
Hangi kolla sana bir iş görürüm?...
Sen ki, en güzel kız, görse düşünde,
Sana gönül verir, ilk görüşünde.
Dünyada hangi bir padişah kızı,
Seni görse, girmez kalbine sızı?".
Padişah, aşkını sezdi bu sözden,
Dedi : "Bil ki, sana âşık oldum ben!
Mümkün değil, bana, sensiz yaşamak,
Leylâmsın sen benim, olsan da çolak.
Gelmezsen benimle yeşil bağlara,
Düşerim ben, Mecnun gibi, dağlara...".
Ay dedi : "Bu nikâh, sana bir mihnet;
Benim için, lâkin, büyük saadet!
Ben nasıl umayım böyle ak bahtı?
Mihnete sokayım, altın bir tahtı?".
Sözünde çok ısrar etti Padişah,
Nihayet, bir cuma, kıyıldı nikâh.
Düğünler yapıldı, sevindi millet,
Dediler : "Birleşti şefkat, adalet!".
Padişah, her yere gönderip sefir,
Kolları arardı hep şehir şehir.
Şehzade Yıldız'dan salık isterdi,
"Babaları, hacdan geldi mi?" derdi.

Lûgatler - A'da : düşmanlar, Muhayyile : hayal etme gücü; hayâl.
Temayül : meyletme, eğilme, sevme. Teehhül : evlenme.
Salık : haber. Menhus : uğursuz.

Aldığı haber, hep eski bilgiler :
"Yıldız delirmişti, baba, bihaber,
Bir türlü Hicaz'dan gelemiyordu,
"Çocuklarım, şimdi rahat!" diyordu.
Yıldız'ın nereye gittiği meçhul;
Üvey Anne, her gün, zevkiyle meşgul..."

—oOo—

Dört sene geçmişti, doğdu Sultan'dan
Bir kızla bir oğul : Gül ile Reyhan.
Bu anda bir haber getirdi "Tatar" :
"Kızıl Kıral'daymış, aranan kollar!".
Padişah, topladı derhal, orduyu,
Vedalaştı, geçti, karşıya, suyu.
Kolları istedi Kızıl Kıral'dan.
O, vermedi. Harbi, eyledi ilân.
Başladı bir uzun, güç muharebe;
İslâmlar, indirdi üç büyük darbe.
Fakat onun, çoktu yardımcıları :
Başta Üvey Anne, o menhus karı!
Daima Kırala ederdi imdat,
Arzusu : etmekti İslâm'ı berbat.
Padişah, evine mektup yazardı,
Postacı, yolda bir hana uğrardı.
Üvey Anne, koydu oraya bir kız;
Bu kız, Postacı'ya verirdi kımız,
Onu sarhoşluğa eriştirirdi,
Mektubun içini değiştirirdi.

Lûgatler - Nâme : mektup. Meâl : mana. Meserret : Sivinç.

Padişahtan geldi yeni bir nâme;
Meâli : "Sanmayın düştüm bir vehme;
Aklım başımdadır, idrâkim sağlam,
Meseleyi tahkik eyledim tamam.
Kahrı bana yeter, şimdi, canımın...
Lâfını istemem Kolsuz Hanım'ın!
Anladım, ne için kesilmiş kolu,
Denize ne yolda uğramış yolu?...
Bunlar, cezasıymış, bir büyük cürmün :
Meğer, bir hainle yapmışım düğün!
İsterseniz, harpten dönüp geleyim,
Tahtım üzerinde, şen, yükseleyim...
Cellâda verin bu hain kadını,
İstemem söylemek hattâ adını...
Çocuklarına da yoktur güvenim,
Şeytandan evlâdım olmasın benim!
Onları da boğup gömün beraber;
Beklerim yakında iyi müjdeler!".
Babası okudu, şaştı, tıkandı,
Sevgili oğlunu çıldırmış sandı.
Ona akıllıca yazdı bir cevap;
Fakat Tatar, handa içince şarap,
Bu mektubun da hep değişti sözü,
Padişah okudu, sevindi gözü :
"Kolsuz Hanım rahat. Ediyor selâm;
Gül, Reyhan diyorlar : Nerde Beybabam?"
Bu sözler, gönlüne verdi meserret;
Cevap yazdı, içi bütün muhabbet.
Bu mektup da geldi, değişti handa,
Üçü de su içti, iyice kandı.

Babası okudu, kaldı buhranda.
Bunu sezinerek tatlı gelini,
Hürmetle bu pîrin öptü elini,
Dedi : "Yüzünüzden sezdim felâket;
Saklarsanız, verir bana eziyet.
Söyleyin, ne ise, ben de anlayım,
Bu yeni derde de bâri ağlayım!".
İhtiyar, okudu hep nâmeleri,
Dedi : "Henüz meçhûl, bu işin sırrı.
Gam yeme, Tanrımız, eder inayet,
Atlatırız bir gün, bunu da elbet!".
Kolsuz Hanım dedi : "Bu dert, en acı;
Korkarım ki, yoktur bunun ilâcı...
Üvey Annem görmüş, onu aldatmış,
Suçlu olduğuma vicdanı yatmış...
Bir daha dönmez ki eski yuvaya,
Bir daha bakmaz ki bu bedbaht Ay'a :
Gözlerimde görsün temiz gönlümü...
İsterim ben sizden şimdi, ölümü!
Madem, ben ölmeden gelmiyecekmiş,
Öleyim de bâri, kapansın bu iş.
Kulağıma girmez dünyanın sesi;
Fakat, beni ezdi onun şüphesi."
Kayın baba dedi : "Yalnız sen değil,
Çocuklar da yolcu... bunu iyi bil!"
Kolsuz Hanım dedi : "Ne büyük zulüm!
Gençliği tatmadan, bu yaşta ölüm?".
Kayın baba dedi : "Yok acelemiz,
Birkaç hafta daha sabretmeliyiz.".
Mektuplar, bu yolda gelirdi her an,

Olurdu sarayın ruhu perişan.
Bu mektuplar, etti ısrarda devam,
Cellâda verildi üçü, bir akşam.
Bir dağa götürdü bunları, cellât,
Dedi : "Kıymaz size, olsa da Şeddâd.
Vurayım ormanda birkaç güvercin;
Bana, üç de gömlek çıkarın, verin;
Bunları batırıp kırmızı kana,
Götüreyim isbat diye, Divan'a.".
Verdiler üç melek, gömleklerini,
Cellât, azad etti meleklerini.
Anneyle yavrular, kaldılar kırda,
Ne ot vardı, ne su, bu boş bayırda.
Çocuklar acıktı, dediler : "Açız,
Üç çörek isteriz, ona muhtacız!".
Kolsuz Hanım dedi : "Edelim dua,
Belki bize onu gönderir Huda...".
Dua biter bitmez, dedi Gül melek :
"Bakınız, şurada üç beyaz çörek!".
Çöreği gönderen, şüphesiz, O'ydu;
Üçünün de karnı, bu akşam, doydu.
Çocuklar susadı, dediler : "Anne!
Bir pınar isteriz; sen yalvar yine.".
O dedi : "Hep birden edelim dua,
Belki bize pınar yaratır Huda.".
Dua biter bitmez, dedi Reyhan Bey :
"Bakınız, burada, su gibi bir şey!".
Pınarı yaratan, Büyük Yezdandı;

Lûgatler - Şeddâd : Yemen'deki Âd kavminin hükümdarı.
Lûgatler - Yezdân : Allah.

Uykuları geldi, dediler : "Anne!
Üç yatak isteriz; sen yalvar yine.".
O dedi : "Hep birden edelim dua,
Belki bize bir köşk gönderir Huda...".
Dua biter bitmez, çıktı bir saray,
"Çocuklar! buraya bakın!" dedi Ay,
"Bu köşkü, Tanrımız, bize gönderdi,
İçinde her şey var; hep bize verdi..".
Girdiler sevinçle köşkün içine,
Baktılar, üslûpça, benziyor Çin'e.
Şurada ipekli yataklar vardı,
Burada azıklar, ocaklar vardı.
Kolsuz Hanım dedi : "Köşkte her şey var!
Kolum olsa şimdi, her işe yarar.".
Çocuklar sıçradı, dediler : "Anne!
Hak verir kolunu; sen yalvar yine.".
O dedi : "Hep birden edelim dua,
Belki kollarımı bağışlar Huda...".
Bir anda göründü, bir kollu kadın;
Gül dedi : "Buraya nerden fırladın?
Ne yaptın bir anda onu, a canım?
Yanımızda vardı bir Kolsuz Hanım?".
O dedi : "Yaklaşın biraz yanıma,
Benzer miyim, bakın, Kolsuz Hanım'a?
Beni kollu etti sizin duanız;
Tanımamak niçin, böyle apansız?"
Bu ses, annenindi, sözler, annenin!
Çehre, ağız, burun, gözler, annenin!
Çocuklar tanıdı annelerini.
Gül dedi : "Tastamam! Görünce seni,

Bizi hayran etti bu güzel endam;
Ah şimdi göreydi seni, Beybabam...".
Annenin gözünden düştü iki yaş,
Reyhan dedi : "Anne, eyleme telâş,
Babamız yoldadır, yarın gelecek,
Bahtımız, eskiden çok yükselecek!"
Anne çıktı, dıştan baktı kapıya,
Kalemle bu sözü yazdı kapıya : (1)
"Yitiği olanlar, gelsin buraya!
Deliler, burada uğrar şifaya!
Bu köşke gelirse, erer murada!"
Hacdaki Padişah, döndü Hicaz'dan,
Baktı ne Yıldız var, ne de Ay Sultan...
Sorunca, Karısı dedi : "Ay öldü,
Yıldız da delirdi, kaçtı; say : öldü."
Ölünce sarayda, genç bir cariye,
Gömülmüştü kabre, Ay Sultan diye.
Padişah, mezarda görünce kızı,
Aramaya düştü deli Yıldız'ı.
Aradı, aradı, buldu bir çölde,
Yıkanırdı her gün, soğuk bir gölde.
Tabipler, ettiler hayli müdâvât,
Hiç tesir etmedi, olmadı rahat.
Bu anda bir Vali yazdı : "Ormanda

(1) Bu beytin keyfiyetleri birbirini tutmuyor. Bir müretteb hatasıyla bozulmuş olması muhtemel bulunan beytin doğrusu, belki de şöyleydi :

Anne, çıktı, dıştan baktı yapıya,
Kalemle bu sözü yazdı kapıya :

Lûgatler - Müdâvât : tedavi, ilâçlama.

Bir köşk var, deliye vermekte şifa.".
Padişah, eyledi gitmeğe niyet,
Kadın dedi : "Ben de gelirim elbet!
Kısırım; ben de bir çocuk isterim!
Benim de bitmesin niçin, kederim?".

Yıldız da beraber, çıktılar yola,
Ormana gelince, saptılar sola.

Burada gördüler bir derviş baba,
Elinde asâsı, başında aba.

Dediler : "Nereye ey baba derviş?"
Dedi : "Yitik bulan bir köşk var imiş,

Oraya giderim, alsın canımı,
Yahut versin bana Kolsuz Hanım'ı...

Kaç yıldır, düşmana açmıştım cihad,
Kıralı yenerek, ettim istirdat

Sevgili yârimin iki kolunu;
Şimdiyse, ararım onun yolunu.

Ben savaşla meşgul iken orada,
Sevgilim verilmiş, zulmen, cellâda.

Oğlumla kızım da ölmüş beraber...
Oynattı aklımı bu kara haber.

Çağırdım o anda hain cellâdı :
"Meleklere nasıl vurdun poladı?"

Diyerek haykırdım, cellât korkarak
dedi : "Ben vurmadım onlara tokmak.

Lûgatler - İstirdat : Geri almak. **Zulmen :** Zulüm olarak, zalimcesine.

Aç, susuz bıraktım onları dağda,
Belki bir yurt bulmuş olalar bağda...
Orada yok iken bir taş, bir ocak,
Yerden çıktı bir gün bir altın konak...
Deliyi sağaltır, bulur yitiği,
Gayet uğurludur onun eşiği.
Umarım, oradan alırsın haber!"
Kalbime bir ümit verdi bu sözler.
Bir derviş olarak bu yurda geldim,
Asâma güvenip dağa yükseldim.
Bu soldaki köşktür, işte o saray;
Gönlüm bana diyor : "Oradadır Ay!"
İhtiyar dedi : "Sus, teprendi sızım...
Onun adı Ay'sa, o, benim kızım!
İşte bak, kardeşi Yıldız da deli;
Şifa versin diye getirdik, velî.
Şu carlı kadın da, bir üvey anne,
Velîden bir evlât ister kendine.".
Derviş dedi : "Allah bizi topladı!",
Açıldı kapının derhal kanadı.
Girdiler içeri hepsi, merakla;
Yıldız gördü, Ay'a koştu firakla.
Sarıldı, kaşını sürdü kaşına,
Bu tılsımla, aklı geldi başına.
Padişah, kızını gördü, sevindi;
Karısı, gitmekçin, küplere bindi,

Lûgatler - Car : Çarşaf, kadınların giydiği çarşaf.

Dedi : "Geldi bana büyük fenalık!",
Ay dedi : "Buradan gitme analık!
Sen, suçlu; burası bir mahkemedir,
Kolsuz Hanım, burda bir Hâkimedir.".

Derviş, bakmıyarak kollu hanıma,
Demişti : "Ermedim öz cânânıma!",
Bir yana çekildi, gamdan tıkandı,
Duyunca son sözü, birden uyandı;

Geldi, dedi : "Dertten kavruldu canım,
Göster bana, nerde o Kolsuz Hanım?".
Gül, koşarak geldi, dedi : "Beybaba!
Biz dua eyledik gökteki Rabba;

Acıdı anneme, verdi kolunu.
Bugün bekliyorduk senin yolunu.
İkinizi de çok seviyoruz biz,
Bu kollu hanımdır, bizim annemiz!".

Derviş, kollu görüp o ince beli,
Dedi : "İşte budur Dünya Güzeli!".
Allah! diye geldi içinden, vecde,
Eğildi, Tanrıya eyledi secde.

Gamdaşlar, birlikte etitler dua,
Dediler : "Ağlatma bizi bir daha!"
Oradan koğdular Üvey Anne'yi,
Ömürleri, daim, geçti pek iyi.

—oOo—

Lûgatler - Hâkime : Kadın hükümdar, kadın hâkim.

Bu masal yazıldı; geldi bir "ârif",
Okudu, düşündü, dedi : "Pek zarif!
Bu masal eskidir, misâli yeni,
Şerh edeyim size, dinleyin beni :
Ay Hanım : Türkiye, "İslâm"dır Yıldız,
Üvey Anne ise : hain İngiliz.
Siyaset Şahına, evvelki zevce :
"Hamiyyet" Hanımdı, öldü bir gece.
Sonradan, bu misis, oldu karısı,
Verildi "mehr", ona mülkun yarısı.
İstedi "İslâm"ı hükmüne almak,
Gaflet şarabıyla gönlünü çalmak.
"İslâm", yüklenmedi bu esareti.
Zindanda astırdı onu, hiddeti.
Kardeşi "İslâm"a, Türk, etti yardım;
Türk'e karşı, bundan, oldu müntakim.
Türk'ün kollarıydı : İzmir, Edirne;
Bunları kopardı şom Üvey Anne,
Yiğeni Yunan'a etti armağan;
Kurtardı onu, bir Millî Kahraman.
Tanrımız, yüceltsin o Kahramanı,
Daim mesut etsin Hilâl Sultan'ı!
Lâkin, sorarsınız şimdi, meraktan :
— Gül, Reyhan kimlerdir?
— Halk ile Vatan!

Lûgatler : Mehr : nikâh kıyılırken kadına verilen para.
Müntakim : İntikamcı, intikam alan. Şom, şum : uğursuz.

KÜÇÜK HEMŞİRE

Bir padişah, her gün, Divan vaktında,
Otururdu yüce altın tahtında :
Sağ Veziri, kurulur sağ kolunda,
Sol Veziri, yerleşirdi solunda.
Sağa dönse : "Ey Arslanlar Babası!",
Sola dönse; "Ey Ceylânlar Babası!"
Diye, nükte ile hitap ederdi,
Hem iltifat, hem de itap ederdi.
Sağ Vezirin üç oğluydu "Arslanlar",
Sol Vezirin üç kızıydı "Ceylânlar".
Bu lâkaplar, Sağ Vezire merhemdi,
Sol Vezirin yüreğine sitemdi.
Şanlı Hünkâr, bir gün Divan vaktında,
Oturmuştu yine altın tahtında.
Dedi : "Bugün ey Arslanlar Babası!
Hallolmalı bu arsanlık dâvası.
Bir sihirli çalgı varmış Kıpçak'ta;
Çoktan beri gönlüm, ona merakta.
Bu saz, kendi kendisine çalınır;
Bin hazine ile belki alınır.
Her makamdan, var sayısız nağmesi,
Bir çalgıya sermayedir, her sesi.
Onu peri padişahı yaptırmış,
Sonra Kıpçak Hakanına kaptırmış.
"Arslanlar"ın gitsinler de oraya,
Getirsinler onu, bizim saraya.".

Lûgatler : İtap : azarlama, azar.

Vezir dedi : "Baş üstüne Sultanım,
Yarın yola çıkar her üç arslanım.".
Bu söz, gitti Padişahın hoşuna,
"Ben demezdim" dedi, "her gün boşuna :
Birinize Ey Arslanlar Babası!
Birinize Ey Ceylânlar Babası!
İşte böyle işe yarar arslanlar!
Evde hımbıl otursunlar ceylânlar...".
Bugün Vezir, eve döndü perişan,
Büyük kızı karşıladı kapıdan.
Hergün bir kız, babasının yolunu
Bekler, ona uzatırdı kolunu.
Kız, görünce babasını kederli,
Dedi : "Baba, bir derdin var, besbelli!
Söyle bana, çaresini arayım,
Ben de senin bir işine yarayım".
Vezir dedi : "Bana kızlar Babası!
Diye alay etti mülkün Ağası.
Sağ Vezirin oğulları arslanmış,
Bizim kızlar, birer korkak ceylânmış...
Onlar, silâhlanıp gitti Kıpçağ'a;
Sizden gelmez, gitmek, öyle uzağa.
Getirecek onlar, peri sazını,
Babaları, artıracak nazını.
Olsaydınız siz de birer kahraman,
Benim işim, olur muydu hiç yaman?
Kız dedi ki : "Bana erkek libası
Yaptır, senden çıkarayım bu yası.

Lûgatler - Mülk : devlet.

Nice Selcan Hatun, bizim örnekten,
Gelmiş... Kızın, farkı var mı erkekten?
Üç gün sonra kız, değişti kılığı,
Bir genç oldu, terlememiş bıyığı.
Silâhlanıp bindi doru kısrağa,
Düştü yola, sezdirmeden konağa.
Lâkin, şehrin kapısında, babası,
Gizlenmişti, tepesinde abası.
Haydut gibi çıktı kızın önüne,
Haykırdı : "Dur!", kız bağırdı : "Ah anne!";
Karşısında görünce bir kıyıcı,
Teprenmedi elindeki kılıcı.
Vezir, dedi, nikabını açarak :
"Denemeden, olamazdı bırakmak.
Anlaşıldı, kıyamazsın canına,
Al iğneni, dön annenin yanına!".
Yine bir gün, Hünkâr, Divan vaktında,
Oturmuştu yüce altın tahtında.
Sağ Veziri kurulup sağ kolunda,
Sol Veziri, yerleşmişti solunda.
Sağa dedi : "Ey Arslanlar Babası!
Sola dedi : Ey Ceylânlar Babası!
Kim o sazı getirirse Kıpçak'tan,
Yapacağım onu, derhal, bir Tarhan.
Benden sonra odur, büyük rütbeli,
Gidenlere, bunu haber vermeli!
İşte böyle şan kazanır arslanlar,
Evde hımbıl otursunlar ceylânlar.".
Yine Vezir, eve döndü perişan,
Ortanca kız, karşıladı kapıdan.

Kız, görünce babasını kederli,
Dedi : "Baba, bir derdin var, besbelli...
Söyle bana, çaresini arayım,
Ben de senin bir işine yarayım...".
Vezir dedi : "Bana Kızlar Babası!
Diye alay etti mülkün Ağası.
Sağ Vezirin oğulları arslanmış,
Bizim kızlar, birer korkak ceylânmış...
Onlar, silâhlanıp gitti Kıpçağ'a;
Sizden, gelmez, gitmek, öyle uzağa.
Getirecek onlar, peri sazını,
Babaları, artıracak nazını.
Olsaydınız siz de birer kahraman,
Benim işim, olur muydu hiç yaman?".
Kız dedi ki : "Bana erkek giyimi
Yaptır, senden çıkarayım bu vehmi.
Nice Butlu Hatun, bizim örnekten (1)
Gelmiş... Kızın, farkı var mı erkekten?".
Üç gün sonra kız değişti kılığı,
Bir genç oldu, terlememiş bıyığı.
Silâhlanıp bindi yağız kısrağa,
Düştü yola, sezdirmeden konağa.
Lâkin şehrin kapısında babası,
Bekliyordu, tepesinde abası.
Haydut gibi çıktı kızın önüne,
Haykırdı : "Dur!"; kız bağırdı : "Ah anne!".

(1) Selcan Hatın, Butlu Hatın ve Banı Çiçek, Dede-Korkut'ta adları geçen faziletli ve yiğit Türk kadınlarıdırlar.

Vezir dedi, abasını atarak :
"Denemeden, olamazdı bırakmak.
Anlaşıldı, kıyamazsın canına.
Al iğneni, dön annenin yanına!".

—oOo—

Yine bir gün, Hünkâr, Divan vaktında,
Oturmuştu yüce altın tahtında.
Sağ Veziri, kurulup sağ kolunda,
Sol Veziri, yerleşmişti solunda.
Sağa dedi : "Ey Arslanlar Babası!".
Sola dedi : "Ey Ceylânlar Babası!".
Yaşım yetmiş, artık oldum ihtiyar,
Beni, yalnız o saz, eder bahtiyar.
Kim yararsa, o saz ile bahtıma,
Ben yaşarken oturacak tahtıma.
İşte böyle taç kazanır arslanlar,
Evde hımbıl otursunlar ceylânlar...".
Yine Vezir, eve döndü perişan,
Küçük kızı, karşıladı kapıdan.
Kız görünce babasını kederli,
Dedi : "Baba, bir derdin var, besbelli...
Söyle bana, çaresini arayım,
Ben de senin bir işine yarayım...".
Vezir dedi : "Bana Kızlar Babası!
Diye alay etti mülkün Ağası.
Sağ Vezirin oğulları arslanmış,
Bizim kızlar, birer korkak ceylânmış!
Onlar silâhlanıp gitti Kıpçağ'a,
Sizden gelmez, gitmek, öyle uzağa.

Getirecek onlar, peri sazını,
Babaları, artıracak nazını.
Kim yararsa o saz ile, bahtına,
Oturacak Padişahın tahtına.
Olsaydınız siz de birer kahraman,
Benim işim, olur muydu hiç yaman?".
Kız dedi ki : "Bana erkek giyişi
Yaptır, sana bitireyim bu işi.
Nice Banı Çiçek, bizim örnekten,
Gelmiş... Kızın, farkı var mı erkekten?
Üç gün sonra, kız değişti kılığı,
Bir genç oldu, terlememiş bıyığı.
Silâhlanıp bindi beyaz kısrağa,
Yola düştü, sezdirmeden konağa.
Lâkin şehrin kıyısında, babası,
Bekliyordu, tepesinde abası.
Haydut gibi çıktı, kıza haykırdı;
Kız, erkekçe kılıcını sıyırdı,
Dedi : "Haydi, yiğitsen, çık meydana,
Erlik nedir, göstereyim ben sana!".
Vezir baktı : kızın, sağlam yüreği,
İyi kılıç kullanıyor bileği,
Dedi : "Allah kuvvet versin koluna,
Haydi kızım, sen devam et yoluna!".

— II —

Küçük kız, aylarca ovaya, dağa
Uğrayıp, bir akşam, girdi Kıpçağ'a.
Bir kocakarının gördü evini,
Dedi : "alır mısın misafir, beni?"

Kadın dedi : "Vardır yalnız bir odam;
Alırdım, olaydın sen tek bir adam,
Ahırım yok, kalır dışarda atın...".
Kız verince ona bir avuç altın,
Dedi : "Buyurunuz, şimdi yerim var;
İhsanınınız bolsa, çok hünerim var!"
Kız, sabah, dedi ki : "Sevgili ninem,
Ben bir yabancıyım, bu yurdu bilmem.
Güzelmiş diyorlar Han'ın sarayı,
Gösterir misin bana, şimdi, orayı?" (1)
Kadın dedi : "Oğlum, üzülme sakın,
Aradığın saray, bize pek yakın.
Saraya Mabeynci olalı beyim,
Her akşam oradan gelir yemeğim..."
Kız dedi : "Mabeynci kırmazsa seni,
Sarayda İç Ağa yazdırsın beni;
Yüz altın veririm sana, hediye.
Ona de : "Bir iş bul, oğlum Ali'ye!".
Kadın aldı onu, gitti saraya,
Dedi : "Efendimiz binler yaşaya!
Bir yiğit yiğenim var, adı Ali,
İç Ağa olmaktır bütün emeli.".
Bey dedi : "Git, getir çocuğu bana!".
Görünce, götürdü onu Hakan'a.
Genç Hakan, görünce güzel yiğidi,
Yüreği hopladı. İçinden dedi :
"Ali'nin gözleri bir erkek gözü;
Fakat, erkek değil yüzü, kız yüzü!

(1) Bu mısrada da bir hece fazlalık var.

Kollarında belli bilezik yeri.
Parmağında sezdim ben, yüzük yeri...".
Hakan, evli değil, henüz bekârdı,
Evliya meşrepli bir genç Hünkârdı.
Annesi, isterdi : oğlu evlensin,
Güzeller bulurdu, görsün beğensin...
Kıpçak'ın kızları, şirin kızlardı.
O almaz, kadının içi sızlardı.
Genç Hakan, bakarak güzel yiğide,
Dalmıştı hülyaya, ye'se, ümide.
Diyordu : "Ben sevdim bunu, kız diye;
Adı Ali değil, belki Aliye.
Yarabbi, sen bana ver Aliye'yi!
İstemem sarayda ben, Ali Beyi.
Bana sezdir : duygum evham mı, zan mı?
Bu melek çehreli, kız mı, kızan mı?".
Mabeynciye dedi : "Hareme yakın
Bir oda veriniz, orada yatsın.".
Genç Hakan durmadı, girdi hareme,
Dedi : "Anne, döndüm Âşık Kerem'e!
Sarayımda gördüm bugün, bir melek,
Bununla, mümkün mü, bilmem, evlenmek?
Getirdiler bana bir İç Ağası,
Kızdan daha güzel, tüysüz sırnası.
Gönlüm diyor : "Kızdır bu, kızan değil!".
Bu duygu, ne vehim, ne de zan değil.
Ali'nin gözleri, bir erkek gözü;
Fakat erkek değil yüzü, kız yüzü.
Kollarında, belli bilezik yeri,
Parmağında sezdim ben, yüzük yeri.

Annesi, oğlunu görünce âşık,
Dedi : "Meraklardan kurtuldum artık.
Bulurum derdinin ben, ilâcını,
Görürüm yakında izdivacını.
Gördüğün, bir kızdır, bir erkek değil,
Veyahut Şeytandır, bir melek değil.
Şeytansa, kov onu, ara meleği,
Kadınsa, bulmuşsun onu pek iyi.
Onu, yiğitlerle sok imtihana,
Erkek mi, kadın mı, çıkar meydana.".
Bu sözden ümide düştü genç Hakan,
Dedi : "Şimdi vardır güç bir imtihan :
Büyük yarış için, mert Anadolu,
Göndermiş Kıpçak'a, üç vezir oğlu.
Yarış yapar bizde, yaz kış, Ağalar,
Kazanırlar kâh İç, kâh Dış Ağalar.
Bindireyim onu Deli Yağıza,
Görsün, erkek olmak, kolay mı kıza...".
Ertesi sabahtı yarışın günü,
Biniçi erlerin büyük düğünü.
Seyre çıktı şehrin kadını, kızı.
Genç Hakan, getirtti Deli Yağızı.
Dedi : "Dört sayıdır yarışlarımız :
Birincisi dördün : bu deli yağız.
Binmemiştir asla buna, bir erkek...
İçinizde var mı şimdi binecek?
Cılasınlar, düştü büyük korkuya;
Genç Hakan, başladı yine sorguya.
Cevap veren yoktu; Ali yürüdü,
Hakanın gözünü duman bürüdü.

Yanaştı yavaşça, zor verdi hıza,
Sıçrayarak bindi Deli Yağız'a.
Koşu başlamıştı; en önde Yağız.
Genç Hakan diyordu : "Olamaz bu, kız!".
Görünce Kıpçak'ın kızı, kadını,
Sordular bu güzel gencin adını.
Uçuyor gibiydi, dönerken felek,
Siyah ata binmiş beyaz bir melek.
Dediler : "Bir ceylân, meydanı aldı,
Kükremiş arslanlar geride kaldı!".
Çocuklar, diyordu : "Bu yiğit, bizden!
Bıyıklı erkekler! değildir sizden.".
Nihayet, koşuyu Ali kazandı,
Kızlar, kızanlardan çok alkışlandı.
Hakan dedi : "Vardır başka sayımız :
Atalardan kalma bir sert yayımız.
Bir yay ki, çekemez her demir bilek...
İçinizde var mı bunu çekecek?".
Çekince, gitmesin gücü, boş yere,
Şu uçan kartalı düşürsün yere.".
İlerledi önce üç vezir oğlu,
Denedi, çekmedi bunların kolu.
Sonra, kimler varsa demir kollu er,
Deneyip gücünü, geri döndüler.
En sonra Ali Bey yaklaştı yaya,
Çekti yayı, attı oku havaya;
Birdenbire kartal, durdu, büzüldü,
Yavaş yavaş yere doğru süzüldü.
Yükselip ok, üç bin arşın uzağa,
Bu yüce kartalı yıktı toprağa.

Alkışlar tufanı, sarstı meydanı,
Fakat ye'se soktu âşık Hakanı.
Hakan dedi : "Vardır bir başka sayı :
Zincirde bağlıdır bir azgın ayı.
Açtır. Avladığı, mutlak yenecek!
İçinizde var mı bunu yenecek?".
Yiğitlerin hepsi düştü korkuya,
Bir deli çıkmadı, meydan okuya...
Genç Hakan diyordu : "Yok mu bir deli?"
Meydana atıldı bizim genç Ali.
Ayıyı zincirden çözdü bekçiler,
Meydanı sardılar hep Tüfekçiler.
Ali, "Allah!" deyip gitti yanına,
Bir yumruk, ayının vurdu alnına.
Yumruğu yeyince hayvan, apansız,
Birden yuvarlandı toprağa cansız.
Bu anda bir Hoca çıktı Otak'tan,
Gençleri, "ilim"den etti imtihan.
Vezirin üç oğlu, dediler : "Artık,
Bu işde mükâfat, bizlere lâyık!".
Hoca sordu : "Hakkın, kim Halifesi?
Bu dünyada nedir baş vazifesi?".
Vezirin üç oğlu dedi : "Sultandır,
Sultanın ilk işi, lûtf u ihsandır.".
Hoca, bu sözleri görmedi savab,
Ali'ye dedi ki : "Sen de ver cevap!".
Ali dedi : "Halktır Hakkın vekili;
Saltanatın, odur aslı, asîli.

Lûgatler - Sevab : doğru.

Hükûmet, halkındır, Sultanın değil,
Ferman, milletindir, Divan'ın değil!
Teşrî', kazâ, icrâ, her hak onundur,
Taht onun, taç onun, toprak onundur!
Her ferde gayeyi, o duyurmalı,
On infaz etmeli, o buyurmalı!
Halkın vazifesi nedir : Tekâmül!
Durdurmasın onu köhne teâmül.
Borcudur : durmaktan tevakkî etmek;
Daima, daima terakki etmek.
Mefkûrelerini i'lâya koşsun,
Her zaman, "ednâ"dan "âlâ"ya koşsun!
İlimle, hikmetle bulsun yolunu,
Adalete âlet etsin kolunu.
Yaratsın ruhlarda bir millî irfan,
Yaysın memlekete refahla ümran.
Müsavi, hür fertler mes'ut yaşasın,
İnsanlık ne demek, herkes anlasın!".
Hoca, gözü yaşlı, dedi : "Aferin!
Seni ben değil, Hak etmeli tahsin.
Mânevî kazandın yüksek derecât,
Maddeten de senin, büyük mükâfat :
Yarışlarda, şânı kim etse ihraz,
Ona verilmiştir bu sihirli saz!".
Ali, işitince bu son sözleri,
Yüreği hopladı, geldi ileri.

Lûgatler - Teâmül : geleneğe uyularak iş yapma alışkanlığı : Tevakkı : korunmak, çekinmek. Mefkûre : Ülkü, ideal, gaye. İ'lâ : yüceltmek. Ednâ : alçak. Âlâ : Yüksek, Tahsîn : beğenmek. Derecât : dereceler.

Sazı aldı, öptü Şeyhin elinden,
İznini koparıp Han'ın dilinden,
Atına binerek girdi çöllere,
Bir ay sonra geldi, çıktığı şehre.
Babası, görünce sihirli sazı,
Dedi : "Kızım, senden Hak, olsun razı!".
Kız dedi : "Sen bana hocalar tuttun,
İdmanlar yaptırdın, fenler okuttun.
Ne verdinse bana, boşa gitmedi,
Kadınlık şevkımi tenkîs etmedi.
İdmanlar, gövdemi kıldı pehlivan,
İrfanlar, ruhumu etti kahraman.
Nem varsa, onları, hep sensin veren,
Hem kızın, hem de bir mahsulünüm ben!
Ne zaman hakkına ererse kadın,
Tarihe yazılsın, ilk, senin adın!".
Vezir, verdi Şâha sazı, hediye :
"Bir ceylân, Kıpçak'tan getirmiş!" diye.
Padişah, görünce, yaver saldırdı,
Topladı Divan'ı, sazı çaldırdı.
Vezirin üç oğlu, geldi bu anda,
Dediler : "Kıpçak'ta. genç bir Şehzade,
Bütün yarışlarda çıktı birinci;
Kızlarca, unvanı, oldu : "Bir İnci!"
Sazı da o aldı, büyük mükâfat!
Bize lâyık olan, şimdi, mücazat...".
Padişah : "Anladım, dedi, hatamı,
Getirin tahtımı, altın yasamı!".

Lûgatler : Tenkis : azaltmak. Mücâzât : ceza verme.

Kızı da çağırttı derhal, katına,
Oturttu hürmetle altın tahtına.
Sağ Vezire dedi : "Erkek Babası!",
Sol Vezire dedi : "Melek Babası!
Değildir kahraman, yalnız er kişi,
Bir arslan, arslandır, olsa da dişi.
Ne için diyelim kızlara "Ceylân?"
Ceylânlar içinde yok mudur oğlan?
Benim gibi yüksek olmazsa, karım,
Milletin gövdesi, kalmaz mı yarım?
Kadına verirse erkek, kıymeti,
Hem onun, hem bunun artar kuvveti.
Söz vermiştim, işte sözümde durdum;
Bu yüzden, umarım, yükselir yurdum.
Ben tahtı terkettim bu şanlı kıza,
Hep bîat ediniz bu anlı kıza!".
Vezirler, Emîrler, ettiler bîat;
Bu anda, kız kalktı, dedi : "Cemaat!
Cümleniz, çevremde olunuz halka,
Şimdi ben de bîat edeyim halka;
Zira, asıl metbu' odur, ben : vekil!
Vekili, nasb edip azleder asîl.
İntihap olunsun mebuslar heman;
Millete onlardır çünkü tercüman.
Sarayda toplansın Millet Meclisi;
O isterse, beni yapsın reisi.
Saltanat halktadır, Padişah odur,

Lûgatler - Bîat etmek : Bir hükümdara tabi olmak. Metbu' : Kendisine tabi olunan kimse; hükümdar.

Yeryüzünde adle son penah odur!".
İntihap yapıldı, toplandı Meclis;
Seçtiler bu kızı, millete reis.
Esaslı kanunlar yapıldı yekten,
Kurtarıldı Devlet, bin görenekten.
Bu zekâ kaynağı, sanki güneşti;
Onun ışığıyla millet gençleşti.

Mart ayı. Aliye Hanım, bir sabah,
Geçerken sokakta, gördü bir seyyah.
Bakınca, tanıdı Kıpçak Hanı'nı,
Dedi : "Ben çok yaktım bunun canını.
O, bensiz edemez, dünyada rahat...
Taharrîm içindir bu göç, seyahat.
Benim için vermiş tahtı, Hoca'ya;
Gerekmez mi varmak, böyle kocaya?".
Genç Hakan da zaten yakışıklıymış,
Gönül, ekseriya karşılıklıymış!
Seyyahı, eyledi davet, saraya,
Kadın kisvesiyle geldi odaya.
Görünce yârini seyyah, şaşırdı,
Cür'etlendi, resmî haddi taşırdı.
Dedi : "Çok benzersin sen, o Ali'ye;
Adın ne? ". Kız güldü, dedi : "Aliye!".
Bu sözü duyunca seyyah, anladı,
Sevincinden hüngür hüngür ağladı.
Bir hafta sonraydı, yapıldı düğün,
Hasretli gönüller birleşti bu gün.

Lûgatler Penâh : Sığınılacak yer veya kimse. Taharrî : aramak. Had : sınır.

DELİ DUMRUL

Deli Dumrul, (1) bir kurumuş derenin
Üzerinde köprü kurmuş, beklerdi;
Yakasından tutar gelip geçenin,
"Köprüden geç, köprü hakkı ver!" derdi.

Geçenlerden baç alırdı on akçe,
Geçmiyenden, sille, tokat, son akçe.

Bir gün, köprü yamacında yurt kuran
Bir obadan geldi matem sesleri.
Sordu : "Ne var?", Dediler ki : "Kahraman!
Azrail'dir, aldı bizden bir eri.".

Dumrul dedi : "Bu Azrail kim ola?
Tepelerdim, bir düşseydi bu yola!".

Yaradana hoş gelmedi bu sözler,
Buyurdu : "Ey al kanatlı Azrail!
Git, kendini o deliye bir göster,
Anlasın ki, o, seninle denk değil!".

Deli Dumrul, kırk yiğitle içerken,
Bir ses geldi : "Azrailim işte ben!".

Deli Dumrul, birdenbire sarardı,
İçemeden, elden düştü bardağı;
Kalbi hora tepti, gözü karardı.
Azrail'e göstererek uzağı,

Dedi : "Bizim ilde yeşil dağlar var,
O dağlarda üzüm veren bağlar var.

(1) Dede Korkut kitabının kahramanlarından.

O üzümden kızıl şarap yapılır,
O şaraptan içen, olur pek sarhoş;
Lisanını tutmaz, lâfa kapılır;
Ben de içtim; ne dedimse, hepsi boş!

Sarhoş lâfı say da, bakma sözüme,
Affet beni, dehşet verme gözüme!".

Ölüm Beyi dedi : "Behey divane!
Tanrı emir verdi, beni gönderdi;
Senin canın, çıkmış, kalmış, bana ne...
O istiyor; çünkü sana O verdi!".

Dumrul dedi : "Madem ister Yaradan,
O, canımı alsın, sen çık aradan!".

Dedi : "Tanrım! yücelerden yücesin!
Cahil, seni gökte arar daima;
Âlim ise, bilmez nesin, nicesin...
Gönlümdesin, karışmışsın kanıma.

Nâmahremdir, vermem ona canımı,
Azraili çek, sen akıt kanımı!".

Bu sözlerden hoşlanarak Gök Tanrı,
Dedi : "Dumrul gençtir; başka birine
Devredelim hazırlanan mezarı;
Bedel bulsun, öldür onu, yerine!".

Dumrul dedi : "Anam, babam ihtiyar;
Belki biri razı olur, iş uyar...".

Koştu önce, babasının yanına,
Dedi : "Baba, peşimdedir Azrail;
Benim için, sen kıymazsan canına,
Bugün canım alınacak, iyi bil!

Gençlik hâli : Küfür çıktı ağzımdan...
Kurtar beni sen, bu kara yazımdan!".

Baba dedi : "Ey gözümün bebeği!
Her ne varsa malım, sana vereyim;
Can pek tatlı, ister miyim ölmeyi...
Bırak beni, muradıma ereyim.

Sana benden daha yakın anan var,
Şefkat onun borcu, git, ona yalvar!".

Dumrul koştu anasının yanına,
Dedi : "Ana, peşimdedir Azrail;
Benim için, sen kıymazsan canına,
Bugün canım alınacak, iyi bil!

Gençlik hâli : küfür çıktı ağzımdan,
Kurtar beni sen, bu kara yazımdan!".

Ana dedi : "Ey bahçemin çiçeği!
Her ne varsa malım, sana vereyim;
Can pek tatlı; ister miyim ölmeyi...
Bırak beni, muradıma ereyim.

Sana benden daha yakın baban var,
Cür'et borcu onun; git, ona yalvar!".

Ölüm Beyi dedi : "Artık çaresiz...
Bırak beni, ipliğimi öreyim.".
Dumrul dedi : "Biraz mühlet veriniz,
Hasretlim var, gidip onu göreyim

Genç bir karım, iki küçük oğlum var;
Cihan, şimdi, onlar için, bana dar!".

Dumrul koştu, karısına anlattı
Olan işi; dedi : "Sakın ağlama!
Tanrı beni, ölmek için yaratt;
Ona bağlan, bana ümit bağlama!

Oğullarım, kalsın sana emanet!
Senin işin, şimdi sabır, metanet.".

Kadın, yaşlı gözlerini göklere
Çevirerek dedi : "Ulu Allahım!
Ben isterim, bedel olmak, bu ere;
Onun suçu, olsun benim günahım!

Ben öleyim, yıkılmasın obamız,
Çocuklarım desin : vardır babamız!".

Tanrı dedi, hoşlanarak bu sözden :
"Bağışladım seni bu mert kadına!
Bu işlerden, Dumrul! öğüt al de sen,
Bir gerçekten köprü yaptır adına,

Herkes gelsin, geçsin coşkun ırmaktan,
Baç almadan, sen de seyret uzaktan!".

ÜLKER İLE AYDIN

Üvey ana dedi : "Artık çekemem
Bu afacan çocukların derdini;
Ya bunları evden çıkar, ya beni!"
Baba dedi : "Sen üzülme; bu, elzem

İş olacak, fakat uzun etekli
Bir entari, şimdi bana dikmeli!".

Ülker, kızın adı; Aydın, oğlanın.
Babaları dedi : "Haydi uyanın!

Gideceğiz bugün, Kuşlar İli'ne!".
Eteğini sarmış idi beline.

Çocuklara biraz çorba yedridi,
Ellerinden tuttu, dağa yetirdi.

Bütün gündüz, dolaştılar ormanda,
Akşam çattı, gözler kaldı dumanda.

Baba dedi : "Yavrularım, acıktık!",
Yaydı yere bir küçücük dağarcık.

Ülker baktı, pek tuzludur pastırma,
Yiyemedi, dedi : "Artık, Beybaba,

Gece oldu, evimize gidelim!",
Baba dedi : "Vakıt geçti güzelim;

Yol boyunca şimdi azgın kurtlar var,
Bizi yutar bir kurt, ya bir canavar.

Bu köşede uyur isek sessizce,
Selâmetle geçebilir bu gece.".

İki kardeş, titrediler korkudan.
Aydın dedi : "Sabahleyin uykudan,

Bizi kuşlar uyandırır, kalkarız,
Her tarafı dolaşırız, bakarız :

Babamız yok! Bizi atmış, savuşmuş,
Evindeki yavrusuna kavuşmuş :

Zeynep. Onun annesi var, sevilir;
Biz öksüzüz. Bizim için kim bilir,

Babacığım ne düşünmüş, yapacak?
O gidecek, bizi kurtlar kapacak!".

Ülker dedi : "Geçen gece rüyamda
Annem geldi, dedi : Kızım, ağlama;

Kolundaki mercan, peri kızıdır,
Bir gün sizi her kaygıdan kurtarır!".

Baba dedi : "Hiç ben sizi bu dağda
Bırakır da, döner miyim cellâda?

Babanızım sizin, bunu bir duyun,
İsterseniz, eteğimde uyuyun.".

Eteğini serdi, yere uzandı,
Yavrucuklar, bu hileye inandı.

Yorgundular, hemen uyku meleği,
Gözlerine gerdi sırlı perdeyi.

Taş yürekli herif, baktı, çocuklar,
Kuzu gibi mışıl mışlı uyuklar,

Cebindeki makasçığı aradı,
Eteğini kesti, yerden fırladı.

Lânet edip o insafsız karıya,
Yavruları ısmarladı Tanrıya.

Hırsız gibi, korka korka sıvıştı,
Gün doğmadan, yuvasına erişti.

Karısı da, meğer, çıkmış o gece,
Pınarlara büyü yapmış gizlice,

Erkeğinden evvel eve gelmişti,
"Kocacığım, al Zeyneb'i öp!" dedi.

Zeynep neydi? : Kara yüzlü bir sıska,
Kel başında on tel kirli lepiska...

—oOo—

Biz gelelim Aydın ile Ülker'e.
Şafak, altın ışığını göklere

Saçar iken, kuşlar ezan okurken
Uyanarak Aydın, kalktı yerinden.

Korktuğuna uğramıştı, anladı,
"Baba!" diye hüngür hüngür ağladı.

Ülker'i de uyandırdı bu çığlık,
Dedi : "Şimdi, bana düşen : ablalık.

Ne yapmamız lâzım, bunu düşünmek;
Kardeşime metanetli görünmek.".

Kardeşine dedi : "Aydın, ağlama;
Sabretmeği ben söz verdim anama.

Biliyorduk, bir gün bu iş, olacak,
Kaderimiz neyse, olsun çabucak.

Biz, öz Türküz, bak : sen Aydın, ben : Ülker!
Türk Tanrısı, öz ilini esirger.

Zeynep gibi, annen, değil Tat, senin,
Hiç soyuna karışmamış yad, senin!

Unutmadım, annem derdi : "Bak, kızım,
Baban Kayı ilden, ben de Kırgızım.".

Aydın sustu, düşünmeğe başladı,
Gözlerinde ümit nuru parladı.

Dedi : "Abla, niçin bizim babamız,
Evlâdına, olsun böyle vefasız?".

Ülker dedi : "Büyü yapmış o karı;
Çıkamaz ki sözlerinden dışarı...

Tılsımı var yüreğinde, dilinde;
Bir kör âlet olmuş onun elinde...".

Aydın dedi : "Susuz kaldım ben, abla,
Yüreğimi yaktı tuzlu pastırma.

Dolaşalım, arayalım bir pınar,
Duyuyorum, bir su sesi şırıldar.

Beş on adım yürüyünce, baktılar,
Bir kayadan, gümüş gibi su akar.

Aydın, suyu görür görmez seğirtti,
Bir kuş dile geldi, Ülker işitti :

"Bu pınar, soğuk pınar.
İçinde balık donar;
Kim içerse suyundan,
Olur vahşi bir kaplan!"

Ülker, hemen koştu, tuttu kolundan,
Kardeşini, geri çekti yolundan,

Dedi : "Aman Aydın! içme bu suyu;
Düşman, yine kurmuş bize pusuyu :

Kaplan olur, beni yersin, içince;
Bir kuş haber verdi, kendi dilince.".

Aydın dedi : "Peki, bundan geçelim,
Bir başka su bulup, onu içelim.".

Yürüdüler, yürüdüler, pek uzak
Bir köşede rasladılar bir kaynak.

Aydın, suyu görür görmez seğirtti,
Bir kuş dile geldi, Ülker işitti :

"Bu pınar, soğuk pınar,
İçinde balık donar;
Kim içerse suyundan,
Olur, korkunç bir yılan!"

Ülker, hemen koştu, tuttu kolundan,
Kardeşini, geri çekti yolundan,

Dedi : "Aman Aydın! içme bu suyu :
Düşman, yine bize kurmuş pusuyu.

Yılan olur, sonra beni sokarsın,
Bak ne diyor, sen kuş dili anlarsın.".

Aydın dedi : "Peki, bundan geçelim,
Bir başka su bulup, onu içelim.".

Birçok daha yürüdüler, gittiler,
Bir çeşmenin kenarına yettiler.

Aydın, suyu görür görmez seğirtti,
Bir kuş dile geldi, Ülker işitti :

"Bu pınar, soğuk pınar,
İçinde balık donar;
Kim içerse suyundan,
Olur, güzel bir ceylân!"

Ülker koştu, heyhat, vakıt dolmuştu,
Aydın sudan içmiş, ceylân olmuştu.

Acı bir hâl : Ülker, me'yus, bakıyor,
Ceylâncığın gözyaşları akıyor...

Gök, bu işe kederlenmiş, ağlardı :
Hazin yağmur, damla damla yağardı.

Bir ses dedi : "Felâketler, süreksiz
Olduğunu bilen, olmaz yüreksiz!"

Kızın, yine ablalığı uyandı,
Ye'se boyun eğdiğinden utandı,

Dedi : "Kardeş, bir çile var, dolacak!
Alnımıza her yazılan, olacak!

Varsın, olsun ceylân postu, donumuz,
Müjdemiz var : kurtuluştur sonumuz!

Haydi şimdi, kendimize bir koğuk
Arayalım; geceleri pek soğuk.

Tanrı bizi kurtaracak, bu belli!
Korkmayalım, her ne etse tecelli.".

Aradılar, gün inerken mağribe,
Önlerine çıktı bir boş kulübe.

Sığınacak, bu bir emin köşeydi,
Kız, burayı otlar ile döşedi.

Yüreğiyle dua etti Tanrıya :
"İzimizi sezdirme o karıya!".

Kendi için fındık, ceviz getirdi,
Ceylânına taze yonca yedirdi.

Annesinden kalma iki al mercan
Bileziği vardı. Hemen kolundan

Birisini çıkararak, gerdanlık
Yaptı ona. Kolay değil ablalık!

Taktı güzel ceylâncığın boynuna,
Uyudular sonra, koyun koyuna.

—oOo—

Günler, aylar ,yıllar geçti akarak,
İki kardeş, ağaçlara bakarak.

Büyüdüler, alıştılar ormana;
Hiç gözleri rasgelmedi insana.

İşittiler birdenbire, bir sabah,
Bir gürültü : Meğer, o gün, Padişah,

Ava çıkmış; ilân etti borular,
Atlılarla kuşanmıştı korular.

Avcı, silâh, boru, köpek, at sesi,
Uyandırdı ceylândaki hevesi;

Dedi : "Abla, aç kapıyı gideyim,
Tehlikede cinsim; yardım edeyim.

Damarımda ceylânlık var, duramam,
İnsanlıktan çıktım, bağdaş kuramam!

Boru sesi, ceylânları coşturur,
At önünde, it önünde koşturur.

Ülker dedi : "Bırakamam kardeşim;
Hem ay'ımsın benim, hem de güneşim.

Gecem, senin sözlerinle bezenir,
Gündüzlerim, gözlerinle şenlenir.

Senin dışın ceylân, için insandır,
Avcı, seni tanıyamaz, av sanır.

Dokunursa sana, kaza kurşunu,
Nasıl olur halim? düşün bir şunu!"

Ceylân dedi : "Aç kapıyı, gideyim,
Avcıları darmadağın edeyim!

Her takımı, bir cihete doğrulsun,
Soydaşlarım, felâketten kurtulsun.

Açmaz isen, bana ölüm, muhakkak!
Çünkü yasam diyor : "Kaçan, bir alçak!".

Ben, korkakça yaşıyamam. Kederden
Öleceğim; olacaksın sebep, sen!"

Ülker baktı, iş pek fena oluyor,
Gitmez ise, kendisini yoluyor,

Öptü önce, boynundaki mercanı,
Salıverdi kulübeden ceylânı.

Genç Padişah, birdenbire görünce,
Bir hoş ceylân koşmaktadır önünce,

Bir ceylân ki, rasgelinmez eşine,
Sürdü yağız atı, düştü peşine.

Kayalardan tırmanarak, yarlardan
Atladılar; tepelerde karlardan,

Derelerde ırmaklardan geçtiler,
Sazlıklarda gizli yollar seçtiler.

Akşam oldu, bütün alay bozuldu,
Ceylân, kendi kapısına doğruldu.
Ayağıyla vurdu.
— Kim o?
Aç, benim!
— Vay sen misin ormanlarda gezenim!

Açılmca kapı, girdi içeri,
Dedi : "Abla, bugün gördüm bir peri

Şehzadesi, tepesinde altın taç,
Gelmiş, ister dağ halkından canlı baç.

Böyle güzel bir kahraman bulunmaz,
Kabil değil, dille tarif olunmaz...".

Uydular. Yine sabah erkence,
Kalktı, yaptı ablasına işkence :

"Aç kapıyı!" dedi, yine açtırdı,
Avcıları taraf taraf saçtırdı.

Kayalardan tırmanarak, yarlardan
Atladılar; tepelerde, karlardan,

Derelerde ırmaklardan geçtiler,
Sazlıklarda gizli yollar seçtiler.

Akşama dek avcıları oynattı,
Düzenlerle cümlesini aldattı.

Bu sırada, döndü, etti bir nigâh :
Kendisine yaklaşmıştı Padişah.

Tutulmayım diye, yardan atladı,
Önündeki sağ ayağı kanadı.

Düşe kalka geldi, çattı evine,
Kapısını vurdu, tak, tak, tak! yine.
Kim o?
— Güzel ablacığım, aç, benim!
— Vay sen misin, ormanlarda gezenim!

Açılınca kapı, girdi içeri;
Meğer, arkasında varmış bir çeri.

Macerayı görür, gider Divan'a,
Bu esrarlı işi söyler Sultana.

Hemen tellâl çağırtarak Padişah,
Der ki : "Yarın atılmasın bir silâh!

Ceylân tekin değil, kimse değmesin,
Mızrağını ona doğru eğmesin!".

Ülker, baktı, kardeşinin bir eli,
Koşar iken taşa değmiş, bereli,

Ot sürerek ilâç yaptı o gece.
Sabah oldu, ceylân kalktı erkence.

"Aç kapıyı!" dedi, bak, tan ağardı",
Ülker, yine : "Gitme!" diye yalvardı.

Lûgatler - Nigâh etmek : bakmak.

Dedi : "Bana boru, meydan okuyor;
Ben gitmezsem, diyecekler : korkuyor.

Anam Ala Geyik, babam Boz Kurt'ken,
Ben Türkoğlu, kaçar mıyım ölümden?

Aç kapıyı, atılayım meydana,
Türklüğümü göstereyim Kağan'a!'

Kız, anladı, mümkün değil açmamak,
Kardeşine, namus olmuş, kaçmamak.

Gözlerinden elmas gibi yaş aktı,
Ceylâncığı dışarıya bıraktı.

Güzel ceylân, yine çıktı ormana,
Serpiştirdi her bölüğü, bir yana.

Kayalardan tırmanarak, yarlardan
Atladılar; tepelerde karlardan,

Derelerde ırmaklardan geçtiler,
Sazlıklarda gizli yollar seçtiler.

Akşam oldu. O gitmeden yapıya,
Hakan geldi, vurdu tahta kapıya :

— Kim o?

— Güzel ablacığım, aç, benim!

— Vay, sen misin, ormanlarda gezenim!

Ülker, açar açmaz, gördü önünde,
Altın taçlı, güzel, genç bir Şehzade.

İki bakış, birbirine doğruldu,
İki gönül, birbirine vuruldu.

Kağan, selâm verdi, dedi : "Ey peri!
Olur musun Türk tahtının zîveri?

Ülker dedi : "Başüstüne, Hakanım,
Bir şartım var : birlik olsun ceylânım.".

Hakan dedi : "Ey güzellik perisi,
O da olsun ömrümüzün enîsi.".

Bu sırada ceylân geldi yuvaya,
Razı oldu gitmek için saraya.

Sabah oldu, atlarına bindiler,
Yüce dağdan şehre doğru indiler.

Düğün sürdü, tamam kırk gün, kırk gece;
Herkes için bir umumî eğlence...

Ceylân, saray bahçesinde koşardı,
Çiçeklerin arasında yaşardı.

Ülker, mesut oldu böyle birkaç ay;
Fakat bir gün, toplanarak Kurultay,

Düşmanlara açtı yeni bir kavga,
Hakan, ordu ile gitti uzağa.

Ülker, ağır gebe idi; bir sabah,
Pencereden bakar iken, bir siyah

Yüzlü kadın gördü, testi elinde,
Su alırdı, bu lâkırdı dilinde :

Lûgatler - Enîs : can arkadaşı; bir kimsenin en yakın arkadaşı. Zîver : Süs.

"Güzelim! dedim size,
Gelmedi işinize;
İşte bakın, parlıyor
Gölgem, vurmuş denize.

Ağzımızda yok sakız,
Soyca, böyle hep akız;
Su testisi taşır mı
Benim gibi güzel kız?"

Mırlanarak bu uygunsuz şarkıyı,
Sakızını attı, kırdı testiyi.

Ülker dedi : "Ziyan ettin babana!
Ait değil, göle vuran yüz, sana.
O, benimdir; aramadın, yanıldın;
Hiç, kendini tanımaz mı bir kadın?"

Dedi : "Varsın senin olsun" öteki,
Güzel olmak, pek zor bir şey değil ki...

Bir lâhza ver, elbiseni giyeyim,
Senden güzel olduğumu diyeyim!.

Sen de benim üstümü giy bir saat,
Anlıyasın, bende midir kabahat...

İster isen bu sözümü denemek,
Bir ip salla, sarılayım, beni çek.".

Sarktı bir ip; tuttu ipi bu karı,
Ülker, hemen onu çekti yukarı.

Bilmezdi, bu, kendine bir oyundu,
Bir şakacık olsun diye soyundu.

Birbirinin urbasını giydiler;
O istedi : "Mercanı da çıkar, ver!"

Ülker, onu esirgedi, vermedi.
Kadın dedi : "Pencereden bak şimdi!".

Ülker geldi pencereden bakmağa;
Tuttu hemen, onu attı ırmağa.

Dedi : "Anla, ben büyücü kızıyım,
Adım Zeynep! yüreklerde sızıyım.".

Düşer iken işitince bu adı,
Ülker, üvey kardeşini tanıdı.

Göl yutarken onu, kuşlar ağladı;
O zavallı, Tanrıya bel bağladı,

Dedi : "Düşman, bırakmamış peşimi,
Ben mazlumum; Tanrı görür işimi!".

Akşam, ceylân, ablasını görmeğe
Geldi. O yok; yerinde bir zenciye

Oturuyor. Derhal işi anladı,
Gitti, gölün kenarında ağladı :

"Bacı, bacı, can bacı!
Kolunda mercan, bacı!
Bensiz, gittin nereye?
Düştün hangi dereye?"

Göl içinde derin bir ses inledi,
Ceylân sustu, dikkat ile dinledi :

"Kardeş, kardeş, can kardeş!
Boynunda mercan, kardeş!

Ben düşmedim, attılar,
Ömrüme sem kattılar!"

Bu sırada gürlüyordu davullar,
Muharebe bitmiş, gazi hükümdar,

Alkışlarla geliyordu saraya,
Hoplıyarak ceylân, koştu alaya.

Yaklaştıkça bakıyordu Padişah,
Pencerede Ülker yoktu; bir siyah,

Çingenemsi kız, oturmuş, bakardı,
Merak odu, ciğerini yakardı.

Karşıladı Hünkârını, kara kız,
Dedi : "Sana bütün millet, müştakız.

Bak, hasretin beni soktu ne hale...
Gözyaşlarım, ziyan verdi cemâle."

Hünkâr dedi : "Çekil, sıkma canımı;
Nerededir, çağır Ülker Hanımı.".

Zeynep dedi : "Ah! unutmuş, tanımaz,
Ağlamaktan çirkinleştim ya biraz...

Erkek kısmı vefasızdır, derlerdi;
İnanmazdım; şimdi gönlüm hak verdi.".

Hünkâr dedi : "Cariyeler toplansın,
Ülker Hanım nerededir, aransın!"

Aradılar; meydanda yok eseri,
O yok ama, yerinde : bu serseri...

Lûgatler - Sem : Zehir. Od : Ateş. Müştak : İştiyak duyan, arzulayan.

Ağlıyarak Hünkâr çıktı bahçeye,
Ülker'inin ceylânını görmeğe.

Baktı, ceylân, göle doğru gidiyor,
Kulak verdi, böyle feryat ediyor :

"Bacı, bacı, can bacı!
Kolunda mercan, bacı!
Ben yaslıyım burada,
Sen nasılsın orada?"

Gölden geldi bir incecik uğultu,
Derinlerden bir gizli ses duyuldu :

"Kardeş, kardeş, can kardeş!
Boynunda mercan, kardeş!
Ülker'inin durağı,
Bir balığın kursağı."

Ceylân :

"Bacı, bacı, can bacı!
Kolunda mercan, bacı!
Gönlüme merak doldu,
Gebeliğin ne oldu?"

Ülker :

"Kardeş, kardeş, can kardeş!
Boynunda mercan, kardeş!
Oğlum Turan, kucakta,
Emziririm bucakta."

Ceylân :

"Bacı, bacı, can bacı!
Kolunda mercan, bacı!
Hünkâr geldi, ağladı,
Felâketi anladı."

Ülker :

"Kardeş, kardeş, can kardeş!
Kolunda mercan, kardeş!
Hünkâra söyle selâm,
Bizi alsın bu akşam."

Ne zaman ki bu sözleri işitti,
Hünkâr, hemen balıkçıya emretti,

Ağ atıldı; kaya gibi bir balık
Çıkarıldı. Doldu bütün ortalık.

Bu balığı dikkat ile yardılar,
"Turan" çıktı, bir çarşafa sardılar.

Ondan sonra Ülker çıktı dışarı;
Ceylân, artık, olmuştu bir haşarı...

Gitti, baktı merak ile "Turan"a,
Görür görmez, birden döndü insana.

Ablasının oğlu, bozdu büyüyü,
Kalmadı hiç, ceylânlığın bir tüyü.

İki kardeş, sarıldılar ihrâma,
Götürüldü her biri bir hamama.

Hain Zeynep, hemen o gün kovuldu;
Kendisini göle attı, boğuldu.

Ne ekilse, o biçilir dünyada :
Zeynep öldü, Ülker, erdi murada!

Lûgatler - İhram : Örtü; Hac merasiminde giyilen beyaz bir vücut örtüsü.

KÜÇÜK ŞEHZADE

Bir Padişah, sağlamlamak için yarını, (1)
Huzuruna davet eder oğullarını,

Der : "Hanginiz, olabilir bu mülke, nâzım?
Bunu bilmek için, denemek lâzım.

Veriyorum biner altın, size, sermaye,
Yola düşün, gidin birer uzak ülkeye.

Bir yıl, alış veriş edin, para kazanın;
Kim çıkarsa becerikli, taht, olur anın.

Üç Şehzade, el öperek çıktılar yola.
Akşam üstü, yol, ayrıldı üç büyük kola.

Gün Bey dedi : "Hayır bunda!", sağa doğruldu;
Ay Bey ise, orta izi uğurlu buldu.

"Giden gelmez yolu", kaldı küçük kardeşe;
Diyerek : "Ya devlet başa, ya kuzgun leşe!"

Yıldız Tekin, ıssız çöle sürdü kısrağı.
Ne bir çoban damı, ne bir çiftçi ocağı...

Az, uz gitti, dere, tepe, ovalar aştı,
Bir sabah, bir ıssız, viran köye ulaştı.

Çay önünde otlanırdı bir sürü koyun,
Çoban kaval çalar, köpek, oynardı oyun.

Gitti, önce selâm verdi; sonra çobana :
"Bu sürüyü bin altına sat, dedi, bana!".

---

(1) Bu mazum masalın vezni : (4 + 4 + 5 = 13) tür.
Lúgatler - Nâzım : nizam verici. Anın : onun.

Köylü verdi koyunları, aldı altını;
Sürü önde, dağa doğru sürdü atını.

Biraz sonra dağı aştı, indi dereye;
Karşısına bir dev çıktı, dedi : "Nereye?

Kurtlar, kuşlar geçemezler iken buradan,
Nasıl oldu, sen buraya düştün ey İnsan?"

İlerledi Yıldız, dedi : "Sevgili dayım,
Üç aydır ki seni bulmak üzre yoldayım.

Annem, çoktan beri, her gün seni özlerdi,
Gelmek, sana bir armağan vermek isterdi.

Hastalandı, yürümeğe yoktu mecâli;
Dedi : "Oğlum, git, dayına anlat bu hali.

De ki : Bacın, ayrılığa dayanamadı,
Bu besili koyunları sana yolladı.

Diyor : Beni hatırlamaz niçin kardeşim?
Sağlığından haber alsam, diner ateşim...".

Dev ah çekti, dedi : "Oğlum, annen çok haklı,
Dayıcığın, bak ne kadar azalmış aklı...

Uzaktaki bir bacıyı, çok mu unutmak...
Az kaldı ki, istiyordum oğlunu yutmak...".

Dev, sürüyü salıverdi yeşil ovaya,
Yiğenini götürdü bir altın saraya :

Odaları, dolu çeşit çeşit mücevher,
Bahçesinde türlü türlü yemişler... (1)

(1) Bu mısra ,iki hece eksik. «Hele bahçesinde türlü türlü yemişler...« olarak düzeltilirse, vezin tamamlanmış olur.

Yıldız Tekin, bu yerde hiç sıkılmıyordu,
İrem Bağı sanıyordu bu güzel yurdu.

Dev, her sabah, akşam keser bir tane koyun,
Yerdi, sonra yatar idi hep yüzü koyun.

Bir gün Yıldız dedi : "Artık vakıt daraldı,
Sıra bana gelecektir, koyun azaldı.".

Deve gitti, dedi : "Şimdi annemin gözü,
Hep yoldadır. Sağlığının müjdesi, sözü,

Ona yeni can cerecek; veriniz izin,
Hazırlığa başlıyayım ben, gitmek için.".

Dev ah çekti, dedi : "Evet, bacım merakta;
Ana, oğul, kalmamalı böyle ırakta.

Al bunları, işte sana birçok anahtar,
Her birisi, bir mücevher haznesi açar.

Her odayı açıp dolaş, gir her hazneye,
Cevahirler arasından seç bir hediye!".

Yıldız Tekin, aldı ele anahtarları,
Altın kaplı merdivenden çıktı yukarı.

Bir odada elmas dolu, birinde lail, (2)
Yakut, zümrüt... Dedi : "Bunlar, gözümde değil!".

Bir karanlık odacığa gelince sıra,
Açtı; hemen oracıkta buldu bir sofra.

---

(2) «La'l» kelimesi, hem vezin, hem kafiye zarureti yüzünden «lail» olarak yazılmıştır.

Dayısına dedi : "İşte budur seçtiğim!".
Dev, başını sallıyarak güldü, dedi : "Hımmm!

Bunu nerden buldun? Dayın sevsin canını!
Ben, bununçin, bir kardeşin döktüm kanını..."

Yıldız Tekin dedi : "Dayı, vermezsen, kalsın!
Dev dedi : "Yook, yiğen, neyi dilerse alsın!

Canımı da almış olsan, esirger miyim?
Annen bilir, ben sizinle can-ciğer miyim...

Yıldız Tekin dedi : "Dayı, vermezsen, kalsın!
Az, uz gitti, bir çimenli yerde yoruldu.

Kısrağını salıverdi yeşil çayıra,
Sofracığını getirerek, serdi bayıra :

"Açıl sofram, açıl!" dedi, sofra gerildi,
Üzerine altın, gümüş kaplar serildi.

Acıkmıştı; yedi bu bin türlü yemekten.
"Peri Sultan" bakar imiş, meğer, yüksekten.

Sarayından bakınırken, dürbün elinde,
Dedi : "İşte Sırlı Sofra, Yıldız Şehzade!".

İki çavuş göndererek atlı civana,
Sofrasıyla birlik, davet etti Divan'a.

Yıldız Tekin, kaldırınca başını, baktı :
Önündeki, bir dağ değil, bir altın tâktı!

Pencerede gülümsüyor bir güzel Sultan...
Dedi : "Buymuş, şimdiyedek gönlümde yatan.".

Bir kuş, nasıl gider ise tuzağa doğru,
Sofrasını aldı, gitti konağa doğru.

Peri Sultan dedi : "Affet güzel arslanım!
Tılısımlı sofracığı çok sevdi canım.

Bunu bana verir misin?. Genç dedi : "Böyle
Bir değersiz sofra değil, ey melek, söyle,

Ben canımı, seni niçin edeyim kurban!";
Sultan dedi : "Hayır, seni bekliyor baban.

Kardeşlerin yetişmeden, git, bir iş ara,
Hiçolmazsa onlar kadar kazan bir para;

Yoksa, tahtın elden gider, kalırsın taçsız,
El demez mi : "Ne âcizmiş Şehzade Yıldız!"...

Yıldız baktı, sevgisinin karşılığı yok,
Yüreğine saplandı bir yıldırımlı ok.

Küstü aşkın düzenine, bahtın nazına,
Mahzun mahzun avdet etti Üçyolağzı'na.

—oOo—

Kardeşleri yetiştiler, her biri, biner
Altın kârla. "Senin kârın nedir?" dediler.

— Kazanmıştım; fakat sonra elden çıkardım.
— Etmeliyiz öyle ise, biz sana yardım.

Paramızdan, senin olsun birer torbamız,
İyi olmaz, kızar ise, taçlı babamız...".

— Hayır, hayır! ben suçumu kuldan saklamam,
Hiç kimsenin emeğinden zekât alamam!

Babam, beni haşlıyacak ise haşlasın,
İnsaflıysa, tecrübeye tekrar başlasın.".

Üç Şehzade, dizildiler Han'ın yanına,
Çıkardılar defterleri, Arz Divanı'na.

İki kardeş, gösterdiler kazançlarını,
Küçük evlât, söylemedi kendi kârını.

Hakan dedi : "Oğlum, senden çok şey
umardım...".
Dedi : "Baba, kazandım da, elden çıkardım.".

Hakan kızdı, dedi : "Atın bunu zindana!",
Vezirleri yalvardılar ulu Hakana,

Dediler ki : "Etmelisin bir de imtihan, (1)
Birincide affetmektir Han'a yakışan.".

Hakan, yine her birine verdi bin altın,
Dedi : "Gidin, uzaklarda mal alın, satın!

Bir yıl sonra, her biriniz, bir büyük servet
Getiriniz, aklınıza etsin delâlet.".

Yine bizim üç Şehzade, düştüler yola,
Akşamüstü, yol ayrıldı üç büyük kola.

Büyük, dedi : "Hayır bunda!", sağa doğruldu,
Ortancası, orta izi hayırlı buldu.

"Giden Gelmez Yolu", kaldı tekrar küçüğe;
Az, uz gitti, girdi yine bir boş düzlüğe.

Viran köyde, bin altına bir sürü öküz
Satınaldı, dev yurduna girdi bir gündüz.

---

(1) «Bir de», «bir daha»demektir. Kerkük ağzında da böyle kullanılır.

Öküzlere meserretle baktı dayısı,
Dedi : "Bunlar, hem büyücek, hem çok sayısı.".

Yiğenine : "Sefa geldin! Anan nasıldır?"
Diye sordu. Yıldız dedi : "Dayı, bir yıldır

İyileşti; çünkü senden haber alarak
Kalbi rahatladı; artık etmiyor merak.".

Dayı, düştü yine eski karın cengine,
Yiğen, daldı köşkün çeşit çeşit rengine.

Bir gün baktı, azalıyor öküz sürüsü,
Yine verdi kendisine yiğenlik süsü,

Dedi : "Dayı, izin verin, yine gideyim,
Validemi Kâbe gibi tavaf edeyim.

Sizden ona götüreyim birçok selâmlar,
Ayrılığa dair yanık yanık kelâmlar.".

Dev ah çekti, dedi : "Oğlum, çabuk varasın,
Ben istemem, evlâdını bacı, arasın...

Zahmet et de al biraz, bu anahtarları,
Altın kaplı merdivenden fırla yukarı.

Mücevherli odaları geçirip gözden,
Yadigârım olacak bir armağan beğen!".

Yıldız Tekin, odalara bakmadı bile,
Loş hücreyi açtı, girdi bin merak ile.

Bir şemsiye görür görmez, rafta asılı,
Dedi : "Bugün, ilkbalimin ikinci yılı!".

Lûgatler - İkbal : mutluluk, yüksek mevki. Meserret : Sevinç.

Şemsiyeyi aldı, geldi devin önüne,
Dev dedi : "Bak, ben kalmışım ne kara güne!

Bunun için, bir kardeşi elimle biçtim",
Yiğen dedi : "Öyle ise, almam, vazgeçtim!"

Dayı dedi : "Bu dediğin olamaz, hayır!
Ben demiştim, ne istersen kendine ayır.

Madem sevdin, al, mübarek olsun şemsiyen;
Canım bile olsa, oğlum, sakınmam senden!".

Yıldız Tekin, yine düştü o bitmez kıra,
Yine bir gün, geldi, kondu ıssız bayıra.

"Çadırcığım açıl!" dedi, açıldı otak,
Gökyüzünü baştan başa tuttu bir çardak.

İçi dolu asker, leşker, hepsi süvari;
Bir ucundan görünmezdi öbür kenarı.

Peri Sultan, yine iki yaver gönderdi,
Yıldız, kızı görür görmez dirildi derdi.

Şemsiyeyi katlayarak çıktı huzura.
Sultan dedi : "Verir misin gölgeyi, nura?".

Yıldız dedi : "Çadır değil, bu anda işte,
Bir emrinle öleceğim, ömrümü iste!".

Sultan dedi : "Hayır, senin var imtihanın,
Bezirgânlık yarışında azizdir canın.

Kardeşlerin ulaşmadan, çabuk git, kazan;
Kazanmazsan, seni hapse atacak baban.".

Lûgatler - Bezirgânlık : Ticaret.

Yıldız baktı, sevgisinin karşılığı yok,
Yüreğine saplandı bir yıldırımlı ok.

Küstü aşkın düzenine, bahtın nazına,
Mahzun mahzun avdet etti Üçyolağzı'na.

—oOo—

Büyüklere, beklemekten gelmişti usanç.
Her birinde, ikişer bin altınlık kazanç.

Küçük dedi : "Talih bana etmedi yardım,
Kazanmıştım; fakat sonra elden çıkardım".

Gün Bey dedi : "Bari, bizden al biraz ödünç,
Halk önünde olacaksın, yoksa, pek gülünç...".

Yıldız dedi : "Ben bahtımdan etmem şikâyet,
Zarar etmek, sayılmaz ya büyük cinayet?"

Hakan, işi anlayınca küplere bindi,
Dedi : "Bunu, zindancılar, almalı şimdi!"

Vezirleri, düştü yine ayaklarına,
Han, bunların acıyarak âhü zârına,

Dedi : "Tekrar gönderelim bunları, işe,
Farzedelim, önce düşmüş idi teşvişe.

Bu kere de göstermezse biraz yararlık,
Kellesini keseceğim, budur pazarlık!

—oOo—

Yine bizim üç Şehzade, düştüler yola,
Akşam üstü, yol ayrıldı üç büyük kola.

Lûgatler - Teşviş : karışıklık, ambale olma, şaşırma.

Gün Bey dedi : "Hayır bunda!", sağa doğruldu,
Ay Bey ise, orta izi uğurlu buldu.

"Giden Gelmez Yolu", kaldı tekrar, Tekin'e.
Az, uz gitti, daldı yine çölün içine.

Viran köyde, bin altına bir sürü deve
Satınaldı, akşamüstü sokuldu eve.

Dev, görünce develeri, iştahla baktı,
Havan dişli çenesinin suları aktı,

Dedi : "Oğlum, geldin başım, gözüm üstüne!
Anan, beni arzular mı, özler mi yine?".

Yiğen dedi : "Evet dayı, sensiz duramaz,
Ona bedel, seni görmek isterdim biraz.

Yözyaşları çoğalınca, dayanamadım,
Kadın gibi, hüngür hüngür ben de ağladım.".

Dayı dedi : "Oğlum, sizi ben de severim,
Bu sözleri işittikçe, artar kederim.

Bu ayrılık, elbet bir gün, bulacak pâyân;
Gam çekmiyen, olur mu hiç sevince şâyân?".

Dev, her sabah, akşam kesti bir semiz deve,
Yiğen ise, acıktıkça, daldı bahçeye.

Birgün yine baktı, deve çokça kesilmiş,
Artık sürü, korkulacak kadar eksilmiş,

Dayısından, gitmek için izin diledi,
Dev, ah çekti, bacısına selâm söyledi,

Lûgatler - Pâyân : Son, Şâyân : lâyık, yaraşır, yakışır.

Verdi ona, anahtardan yine bir deste,
Dedi : "Git, gez, beğendiğin ne ise, iste!".
Yiğen gitti, loş odayı açtı, daracık
Bir bucakta görünce bir eski dağarcık,
Aldı, geldi, dedi : "İşte istediğim bu!",
Dev dedi : "Bak, kurnaz oğlan, yine ne buldu...
Ben, bununçin, bir kardeşin ezdim başını!".
Yiğen dedi : "Akıtamam ben, gözyaşını,
Madem sence kıymeti çok, ben bunu almam!"
Dev dedi : "Yook, söz vermişim, sözümden kalmam!
Mirasımdan, çok mu, olsa bu kadar payın?
Senin için, canını da verir bu dayın!".
Yıldız, yine bindi ata, düştü çöllere,
Uğrayarak tatlı, tuzlu, acı göllere,
Bir öğleyin, buldu yine yeşil çayırı,
Attan indi, yurd edindi ıssız bayırı.
"Dağarcığım, dökül!" dedi, altınlar aktı,
Peri Sultan, pencereden hayretle baktı.
Geldi derhal iki elçi, elinde ok, yay,
Dedi : "Sana muntazırdır Zümrütlü Saray!".
Yıldız Tekin, yine tatlı sözlere kandı,
Kül altında sönmüş olan derdi uyandı.
Koştu, Dünya Güzeli'nin çıktı yanına,
Yine aşkın bir şimşeği çarptı canına.
Sultan dedi : "Dağarcığın, hüsnüme lâyık!
Sevdiğinden esirger mi bunu, bir âşık?",

Lûgatler - Muntazır : bekleyen.

Yıldız dedi : "Esirgemem senden cihanı,
Sana feda, bu dertlinin canı, cinânı!"

Sultan dedi : "Hayır, sana lâzım hayatın,
Ticarette ölçülecek gücün, sebatın.

Çabuk yetiş, işler ara, paralar kazan;
Yoksa, seni kelle eder mutlâka, baban...".

Yıldız baktı, sevgisinin karşılığı yok,
Yüreğine saplandı bir yıldırımlı ok.

Küstü aşkın düzenine, bahtın nazına,
Mahzun mahzun avdet etti Üçyolağzı'na.

—oOo—

Kardeşleri, kazanmıştı üçer bin altın,
Heybelerle dolmuş idi yanı, her atın.

Küçük dedi : "Talih bana, etmedi yardım,
Kazanmıştım, fakat sonra elden çıkardım.".

Kardeşleri, istediler etmek iane;
Küçük dedi : "Kazanç sizin; ondan bana ne?

Ben isterim görmek, nedir bahtımın sonu,
Sonum ölüm olsa bile, isterim onu!".

Korkunç Hakan, anlayınca işi, bağırdı,
Huzuruna Başcellâdı hemen çağırdı,

Dedi : "Bunun kafasını kesecek, sensin!
Kıymaz isen, koca başın kesilir senin!".

Verdi ona Şehzadeyi, dağa gönderdi,
Onun kanlı gömleğini çabuk isterdi.

Lûgatler - Cinân : cennetler. İâne : Yardım.

Cellât, aldı Şehzadeyi, girdi ormana.
Satırını indirecek iken civana,

Yıldız dedi : "Vurma beni, babam peşiman
Olur bir gün, ocağını eder perişan...".

Cellât vardı düşünceye, dedi:" Pek doğru!
Padişahın nesidir bu? Yavrusu, oğlu!

Bugün kızmış ise, yarın geçer hiddeti,
Sonra benim bu başıma çöker şiddeti...

Neme lâzım... ben öldürmem bu yiğit eri,
Bir gün, benden ister ise, veririm diri.".

Şehzadeye : "Var, git!' dedi, kesti bir tavşan,
Gömleğini baştanbaşa buladı al kan.

Han'a dedi : "Gözünüzün dökün yaşını,
Bir vuruşta kestim onun başını!

Han, ağlardı için için, her gün, her gece,
"Nasıl kıydım evlâdıma..." derdi gizlice.

—oOo—

Bir ay sonra, bir gün, Gözeü, gördü ovada,
Bir otak ki, elmasları parlar havada.

Bir orduyu barındıran yüce bir Divan...
Padişaha arzettiler : Güçlü bir Hakan,

Ordusuyla gelmiş, konmuş şehrin önüne.
Halk diyor ki : "Yine düştük bir kara güne!"

Hakan dedi : "İki atlı, giderek yakın,
Düşman mıdır, memlekete var mı bir akın,

Tahkik etsin meseleyi, anlasın işi!".
Gözcü dedi : "Gelmektedir bir elçi kişi.".

Altın cepken, elmas yenli bir gürbüz civan,
Padişahın, geldi, durdu önünde, divan.

Dedi : "Ey Han! biz yolcuyuz, düşman değiliz.
Bir göçebe yahşi iliz, yaman değiliz!

Peri Sultan yalvarıyor : "Beni bahtiyar
Etmek için, üç oğlunu alarak Hünkâr,

Bugün teşrif buyursunlar lütfen, yemeğe!".
Han, sıkıldı "küçük oğlum öldü" demeğe,

Dedi : "Peki, başüstüne, emre uyarız,
Sultan bizi hatırlamış, ne bahtiyarız!".

Han, içinden dedi : "Yazık, küçük Şehzade
Sağ olsaydı, gelecekti şimdi birlikte...

Sorar ise, öldüğünü nasıl diyeyim?
Ah! ben kendi ciğerimi kendim yiyeyim!

Bu ne büyük hunharlıktır... Bu hunharlıktan
Kurtulmakçin, geçmeliyim ben, Hünkârlıktan.".

Aldı iki evlâdını, gitti otağa;
Yerde halı, benzerdi bir çiçekli bağa;

Tavan, bütün yakut, zümrüt ile bezeli,
Elmas tahtta oturmuştu Dünya Güzeli.

Üç misafir, yerleştiler, Kız'la, sofraya,
Şanlı sofra, yayılmıştı bütün ovaya.

Dağarcıktan, durmaksızın altın akardı,
Şehzadeler, bu servete, şaşkın, bakardı.

Peri Sultan dedi : "Niçin küçük oğlunu
Getirmedin? Çoktan beri onun yolunu

Bekliyordum; onun ile barışacaktım,
Bugün, belki içinize karışacaktım.".

Hakan dedi : "Üç imtihan ettim, yenildi;
Kelle ettim; bana lâyık oğul değildi.".

Peri Sultan, hıçkırarak kalktı sofradan,
Dedi : "Eyvah! Yüce şahin, uçmuş yuvadan!

Nasıl onu boğazladın, ey eli kanlı!
Değildi o, kıyılacak bir delikanlı.

Şu gördüğün şeyler : Çadır, sofra, dağarcık,
Bütün onun kazancıydı, elinden aldık.

Sakınmazdı Yedi Başlı Dev'den canını;
Zalim baba! nasıl döktün onun kanını?...

Taht üstüne düştü, yanık ahlar çekerek,
Dedi : "Artık bana soğuk bir kefen gerek!".

Padişahın benzi, kireç gibi solmuştu,
İki masum Şehzadenin gözü dolmuştu.

Bu anda bir atlı geldi, girdi çadıra,
Herkes baktı üstündeki koç bahadıra.

Sultan koştu, dedi : "İşte benim Şehzadem!",
Yıldız dedi : "Evet, benim! çekmeyin elem.

Bugün avda dolaşırken, bir Ala Geyik,
Kaçtı, düştüm arkasına, bir bağa girdik.

Eğilmiştim, tutacakken, gizlendi gözden...
Doğrulunca, ne göreyim... Buradayım ben!

Meğer, eksik görmüş de bu bensiz meclisi,
Gelmiş, bana yol göstermiş Sevgi Perisi!".

Babasına döndü, dedi : "Affeyle beni,
Cellâdımı kandırarak, bozdum emrini.

İşte benim kazançlarım! Fakat en üstün.
Dileklerim, iki şeydi, onlara bugün

Nail oldum : Birincisi, sevdiğim geldi,
İkincisi, Han önünde alnım yükseldi.".

Sultan dedi : "Ben seninim, baht senin oldu!",
Hakan dedi : "Oğlum, artık taht senin oldu!"

Düğün dedi : "Bırakmayın beni yarına!",
İki âşık, o gün erdi muratlarına...

ALA GEYİK

Çocuktum, ufacıktım,
Top oynadım, acıktım.

Buldum yolda bir erik,
Kaptı bir Ala Geyik.

Geyik kaçtı ormana,
Bindim bir ak doğana.

Doğan, yolu şaşırdı,
Kaf Dağı'ndan aşırdı,

Attı beni bir göle;
Gölden çıktım bir çöle.

Çölde buldum izini,
Koştum, tuttum dizini.

Geyik beni görünce,
Düştü büyük sevince.

Verdi bana bir elma,
Dedi : "Dinlenme, durma,

Dağdan yürü, kırdan git,
"Altın Köşk"e çabuk yet.

Seni bekler ezelî,
Orda "Dünya Güzeli".

Bin yıllık çile doldu!"
Bunu dedi, sırroldu.

—oOo—

Lûgatler - Sırrolmak : kaybolmak.

Yedim sırlı elmayı,
Gördüm gizli dünyayı.

Gündüz oldu, geceler;
Ak sakallı cüceler,

Korkunç devler hortladı,
Cinler, cirit oynadı.

Kesik başlar yürürdü,
Saçlarını sürürdü.

Bir de baktım, melekler,
Başlarında çiçekler,

Devlere el bağlıyor,
Gizli gizli ağlıyor.

Kılıcımı çıkardım,
Perileri kurtardım.

Kurtardığım periler,
Adım adım geriler,

Kanadını açardı,
Selâm verir, kaçardı.

—oOo—

Az, uz gittim, dolaştım,
(Altın Köşk)e ulaştım.

Bir kapısı açıktı,
Öteki kapanıktı.

Kapalıyı açarak,
Açığa vurdum kapak.

At önünde et vardı,
İt, ot yemez, ağlardı;

Otu ata yetirdim,
Eti ite yedirdim.

Açtım bir elmas oda;
Dev şâhını uykuda

Gördüm, kestim başını,
Dedim : "Ey ifrit! hani,

Nerde "Dünya Güzeli?"
Dedi : "Elinde eli!".

Döndüm, baktım : Bir Kırgız
Elbiseli güzel kız,

Durmuş, bakar yanımda,
Şimşek çaktı canımda.

Güldü, dedi : "Türk Beyi!
Tanıdın mı geyiği?

Kimse, beni bu devden
Alamazdı; ancak sen,

Kaya deldin, dağ yardın,
Geldin, beni kurtardın.".

Ah o imiş, anladım,
Sevincimden ağladım,

Dedim : "Turan Meleği!
Türkün yüce dileği!

Yüz milyon Türk, bu anda
Seni bekler Turan'da.

Haydi, çabuk varalım,
Karanlığı yaralım;

Sönük ocak canlansın,
Yoksul ülke şanlansın.".

İndik, iti okşadık,
At sırtına atladık.

Geçtik nice dağ, kaya,
Geldik Demirkapı'ya.

Kapanması, çok yıldı,
Açıl! dedim, açıldı.

Yol verince gizli Yurt,
Aldı bizi bir Bozkurt,

Kaf Dağı'ndan geçirdi,
Türk Eli'ne getirdi.

ASLAN BASAT
NASIL
DÜNYAYA GELDİ?

I

Bayandır Han, her yıl, yirmi dört Beyi
Çağırır, toplardı ulu derneği.
Koyundan, sığırdan, attan, deveden
Kurbanlar keserdi, verirdi Şölen. (1)
Dolardı bin havuz şarap, bin kımız; (2)
Tepeler gibi et... Yiyen, sayısız!
Gene geldi bir gün, Şölen'in çağı,
Bayandır, kurdurdu altın otağı. (3)
Çiçekli halılar döşetti yere,
Ulaklar gönderdi bütün Beylere :
"Kurulsun yirmi dört Boy'dan Kurultay,
Getirsin yanında her Bey, bir Alay!".
Lâkin Han, "kim kısır, bileyim iyi"
Diyerek, bu sefer bozdu töreyi :
Üç otağ kurdurdu : kızıl, ak, kara.
Buyurdu sorgucu al Çavuşlara :
"Gelince her Beyin Alayı, Tuğu,
Öğrenin : erkek mi, kız mı çocuğu.
Kızı olan, konsun kızıl otağa,
Oğlu olan, insin akçıl otağa.

---

(1) Şölen : Büyük ziyafet; yağma sofrası : hân-ı Yağmâ. (2) Kımız : Kısrak sütünden yapılan bir içki. (3) Otak, otağ : Büyük çadır.

Not : Sonraki incelemeciler, Gökalp'in «Bayandır» şeklinde yazdığı bu adı «Bayındır» olarak imlâya geçirmişlerdir.

Bahtı kara bir Bey, kızsız, oğulsuz
Varsa, onu kara yurda koyunuz.
Kimin ki, Tanrıdan, ak değil bahtı,
Olamaz bu ilde bir altın tahtı;
Döşeyin altına siyah keçeler,
Kara koyun eti verin; yerse yer,
Yemezse, otaktan çıksın da gitsin,
Levmi, bize değil, Tanrıya etsin...". (4)

—oOo—

Tan rüzgârı salkım salkım eserken,
Atlar, sahibini görüp kişnerken,
Okurken horozlar, sabah ezanı,
Göç ederken boy boy kuşlar kervanı,
Gün vururken göğsü güzel dağlara,
Seçilirken artık gökte, ak, kara,
Bezenirken Türkün kızı, gelini,
Her gün bekler arar biri-birini.
Bugün de sarayı açarken doğu,
Parlarken ufukta yaldızlı tuğu,
Gün Han, ordusuyla cenge inerken,
Yıldızlar, bir başka ufka sinerken,
Yirmi dört Boy Beyi, ata bindiler,
Her biri, bir boyla dağdan indiler.
Bir büyük Bey vardı, (Uruz Han), adı,
Kırıktı bu Beyin kolu, kanadı;
Oğlu, kızı yoktu, yaşardı mağmum, (5)

(4) Levm : Kınama.
(5) Mağmum : Gamlı, kederli.

Dünyanın en tatlı zevkinden mahrum.
Uruz Han, o gece çıktı otaktan,
Gördü ki atlılar geçer uzaktan,
Bindi kırk yiğitle yağız atına,
Doğrulttu dizgini, Han'ın katına.
Sevinçle saraya gelince bu Han,
Çavuşlar dediler : "Böyledir ferman!",
Kondurdular onu, kara otağa,
Serdiler bir kara keçe toprağa;
Dediler : "Burada oturup ey Han,
Yiyiniz bir yahni kara koyundan.".
Uruz Han dedi ki : "Benden aşağı
Beyler, tuttular ak, kızıl otağı;
Bir kara yüzlülük var mı ki bende,
Kara otağ oldu yerim, Şölende?
Ne kılıcım kında, ne sofram şansız,
Bu ok, bana nerden geldi apansız?
Söylesin, bir suçum varsa, bileyim,
Bu ilde o Han'sa, ben de bir Beyim!
Çavuş dedi : "Han'ın budur buyruğu :
Sorunuz, Beylerin var mı çocuğu?
Kızı olan, konsun kızıl otağa,
Oğlu olan, insin akçıl otağa.
Bahtı kara bir Bey : kızsız, oğulsuz
Bulursanız, kara yurda koyunuz!
Kimin ki, Tanrıdan, ak değil bahtı,
Olamaz bu ilde bir altın tahtı.
Döşeyin altına siyah keçeler,
Kara koyun eti verin; yerse yer,
Yemezse, otaktan çıksın da gitsin,

Levmi bize değil, Tanrıya etsin!".
Uruz Han, kalkarak, yiğitlerine
Dedi : "Evimize dönelim gine.
Gideyim, Ozan'dan kara bahtımı (6)
Sorayım : ben miyim sebep, karım mı?".
Geldi eve, baktı : Güneşi paslı :
Karısı siyahlar giyinmiş, yaslı.
Dedi : "Ey ömrümün yoldaşı karım!
Bugün hem sen yaslı, hem ben ağlarım.
Sezdin mi, var benim başımda matem?
Doğdu mu kalbine, çektiğim elem?
Ondan mı, sen böyle giydin karalar?
Bilsen, bu renk, beni nasıl yaralar...".
Burla Hanım dedi : "Gizliydi derdim,
Senden, nice yıldır, onu gizlerdim.
Sen evde değilken, giyer siyahlar,
"Kısır kaldım!" diye çekerdim ahlar.
Uruz Han dedi ki : "Demek, bu siyah
Bahtımız, sendenmiş... Senden bu günah!
Han'ın otağına bugün gittim de,
Anladım, yok benim yerim Şölen'de.".
Burla Hanım dedi : "Sözün dolaşık,
Anlat ne geldiyse başına, açık.".
Uruz dedi : "Gittim Han'a bu sabah,
Karşıma her çıkan renk, oldu siyah.
Kondurdular beni kara otağa,
Serdiler bir siyah keçe, toprağa,

(6) Ozan : Hem kâhin, yani falcı, hem doktor olan eski Türk şairi

Dediler : "Burada oturup ey Han!
Yiyiniz, bu yahni, kara koyundan;
Çünkü bugün Han'ın budur buyruğu :
Öğrenin, Beylerin var mı çocuğu.
Kızı olan, konsun kızıl otağa,
Oğlu olan, insin akçıl otağa.
Bahtı kara bir Bey, kızsız, oğulsuz
Bulursanız, kara yurda koyunuz.
Kimin ki, Tanrıdan, ak değil bahtı,
Olamaz bu ilde bir altın tahtı.
Döşeyin altına siyah keçeler,
Kara koyun eti verin; yerse yer,
Yemezse, otaktan çıksın da gitsin,
Levmi bize değil, Tanrıya etsin!"
"Ah şimdi anladım, tutulmuşum ben,
Bu kara yazıya, senin yüzünden!
Kılıcım kınında öçsüz duramaz,
Oğlu olan, bana bıyık buramaz!
İstersen, akmasın toprağa, kanın,
Söyle ,niçin kısır kaldın, ey kadın!"

Burla dedi : "Bırak bu acı sözü;
Yılmaz, Türk kızının, ölümden gözü.
Kimseye faş değil, bu sırrın özü;
Onu benden değil, git, sor Tanrıdan!

Durma, sen otağı kurdur ovaya,
İç İli, Dış İli çağır sofraya,

(7) Altı Ok : Üçoklar Bozoklar.

El açsın Altı Ok, birden, duaya, (7)
İstesin Tanrıdan bize bir oğlan.

Durma sen, Şölenler topla ki yaz, kış,
Yirmi dört Boy Beyi eylesin alkış, (8)
Alkışı alkıştır, kargışı kargış, (9)
Onlar ne dilerse, verir Yaradan.

Uruz Han, Beylere haber gönderdi,
Açtı ala otağ, hanlar serdi;
Koyundan, sığırdan, attan, deveden
Kurbanlar keserek verdi bir Şölen.
Doldurdu yüz havuz şarap, yüz kımız;
Etler tepe gibi; yiyen, sayısız...
Saatlerce sürdü içki ile aş,
Şölenin sonunda, başladı Kenğeş : (10)
Uruz Han dedi ki : "Ey yüce Şölen!
Gizli değil size, başıma gelen :
Oğlum yok! Han, beni çekti yasağa,
Kondurdu Şölen'de kara otağa.
Şüphesiz, anlatmak istiyordu Han :
Yoktur benden sonra yerimi tutan.
Doğru ya! ölürsem, bu yurt, bu ocak,
Tahtım, tacım, ordum kime kalacak?
Dilerim Tanrıdan, yurduna örnek
Olarak bir karar versin bu Dernek.
Yirmi dört Boy Beyi, eylesin alkış!
Alkışı alkıştır, kargışı kargış!

(8) Alkış : dua. (9) Kargış : beddua. (10) Kenğeş, Genğeş : Geneş, müşavere.

İstesin bu eve, bir yiğit kızan;
Onlar ne isterse, verir Yaradan.".
Duaya, yürekten el açtı Şölen,
Uruz'a bir oğul istedi gökten;
Hepsinde itimat vardı duaya.
Dokuz ayla on gün, girdi araya,
Uruz'a bir oğul verdi Yaradan,
Talihi kurtuldu artık, karadan.

II

NASIL ve NEREDE BÜYÜDÜ?

Karanlık bir gece, sabaha yakın,
Oğuz'un üstüne, geldi bir akın.
Bu akın, atadan kalma bir öçtü;
Ürktü Oğuz İli, uzağa göçtü.
Bir saza uğradı yolu, giderken,
Uruz Bey'in oğlu, düştü beşikten.
Komşu bir arslanın yavrusu yoktu,
Görünce çocuğu, bağrına soktu,
Götürdü yavrusuz kalmış inine,
Oldu ona, gümrah sütlü bir nine.
Yıllarca emerek hep arslan sütü,
Çocuk, bu karanlık inde büyüdü.
Yıllar geçti, Oğuz ordusu, gine
Döndü, otağ kurdu eski yerine.
Bir gün, taht üstünde, Hanlarm Hanı
Otururken, geldi ılkı çobanı. (11)

(11) Ilkı, yılkı : at sürüsü.

Dedi : "Bir arslan var, benzer insana;
Yahut bir insan ki, benzer arslana.
Her gün sazdan çıkar, bize saldırır,
Süt emen tayları dağa kaldırır.".
Yirmi dört Boy Beyi, Ulu Divan'da
Hazırdı. Kayı'nın Beyi o anda
Kalktı,dedi : "Ey Han, sizce de malûm,
Göçte kaybolmuştu bir küçük oğlum.
Düşümde dediler : "Bulmuş bir arslan;
Bir gün getirecek sana, bir çoban.
Emredin, Beylerle saza gidelim,
Bu düzme arslanı elde edelim!".
Han dedi : "Şimdiden gözlerin aydın!
Haydi Beyler! binin, gidin, arayın!".
Yirmi dört Boy Beyi, hemen bindiler,
Arslanın inine sürüp, indiler.
Baskınla kaçırtıp dişi arslanı,
İnden çıkardılar gürbüz oğlanı;
Kayı Beyi, aldı, bağrına bastı,
Çıkardı yayını, boynuna astı,
"Dedi : "Sen Kayısın, Oğuzsun, Türksün!
Senden, dostlar değil, düşmanlar ürksün!"
Çocuğu, babası, eve gönderdi,
Anası, Oğuz'a bir Şölen verdi.
Şölen'de içerken Oğuz Beyleri,
Korkut Ata çekti onu, ileri,
Dedi : "Oğlum, senin ataların Kayı, (12)

(12) Bu mısra, bir hece fazladır. Dedi : «Oğlum senin ecdadın Kayı», şeklinde düzeltilirse, fazlalık gitmiş oluyor.

Oğuz Han'dan almış bu altın yayı.
İlk Hanlık, çıkmıştı Kayı boyundan,
Son Hanlık, gelecek onun soyundan!
Soyun, bu son taçla bahtta kalacak,
Saltanat durdukça tahtta kalacak!
Senden de bu ile gelecek imdat,
Onunçin, ben sana "Basat" koydum ad!".

III

DAHA KÜÇÜK BİR ÇOCUKKEN, KIZGIN BİR BOĞAYI NASIL YENDİ?

Uruz Han, bu sene, Bayandır Han'ın
Göçüne karışmış, konmuştu yakın.
Çocuğu, burada yoldaşlar buldu;
Onlarla aşığa, topa koyuldu.
Meğerse, meydanda, her bahar, her güz,
Döğüşe çıkarmış deveyle öküz.
Gelirmiş bir yandan, kızgın bir boğa,
Çıkarmış önüne bir korkunç buğra.
Bunlar boğuşurken, kanlar akarmış,
Yirmi dört Beyle Han, köşkten bakarmış.
Bir gün, boğa, gine er meydanında
Göründü, üçer alp, her bir yanında.
Çocuklar oynardı gene orada,
Denildi : "Kalmayın sakın burada!".
Kaçtılar, her biri, tuttu bir yolu,
Lâkin teprenmedi Uruz'un oğlu,
Dedi : "Yılmaz gözüm, kurttan, boğadan!
Er olan, çekilmez, onundur meydan!"

Bu anda çözdüler hep zincirleri,
Boğa, ağır ağır geldi ileri.
İstedi çocuğun girmek kanına,
Çocuk, bir sert yumruk vurdu alnına;
Boğa, adım adım çekildi geri,
Fakat gine döndü, geldi ileri.
Yürüdü önüne kahraman çocuk,
Dayadı alnına demir bir yumruk.
O itti ileri, bu itti geri,
Güçleri denk geldi, yenmedi biri.
Alp dedi : "Düşmesin diye bir çardak,
Direkten vururlar ona, bir dayak.
Ben bunun alnına dayak mı oldum?
Düşmesin diye mi uğraşıyordum?".
Çocuk, birdenbire yoldan savuldu,
Yumruğunu çekti, boğa kurtuldu;
Hızlı hamlesiyle tutunamadı,
Yüzü üstü düştü, bağrı kanadı.
Kahraman, el vurdu hemen bıçağa,
Başını keserek attı uzağa.
Alkışla geldiler Oğuz Beyleri,
Dediler : "Bin yaşa, ey meydan eri!
Sen bugün gençliğe büyük şan verdin,
Oğuz'a bir yeni kahraman verdin!"
Babası, oğlunun alnından öptü,
Dedi : "Helâl olsun ananın sütü!".
Dede Korkut geldi dedi : "Uruz Han!
Oğluna Beylik ver, taht ver, durmadan.
Ver bir sürü koyun, at, sığır, deve,
Kondur onu, altın başlı bir eve.

Canına, şansızlık hâli, tak etti.
Boğayı yendi, bir unvan hak etti.
Adını ben verdim : Olsun (Boğaç Han),
Yaşını kul vermez; versin Yaradan!".
Babası, oğluna ev, ocak verdi,
Çekti ulus'undan, bir oymak verdi.

IV

OĞUZ İLİNİ TEPEGÖZ'DEN NASIL KURTARDI?

Göçerdi her sene Oğuz, yaylaya;
Göçerken, dizilir Boy'lar, sıraya,
Ön safta Kayı'nın boyu geçerdi,
Uzunpınar'dan, ilk, o su içerdi.
Yine bir yaz günü, Oğuz göç etti,
Önce Sarı Çoban, pınara yetti.
Baktı ki, ansızın koyunlar ürker...
Bir de ne görüsn kü, çıplak periler,
Oynarlar kumsalda, suyun içinde...
Dedi : "Ben böyle iş görmedim Çin'de!"
Atıldı, birinin tuttu belinden,
Fakat peri, hemen kaçtı elinden.
Dedi : "Madem elin dokundu bana,
Borçluyum ey çoban, bir oğul sana.
İyi bil ki, büyük vebâle girdin,
Oğuz'un başna belâ getirdin!".
Koyun ürktü, kaçtı, çoban dedi : "Ah!
İşlemeden bir suç, kazandım günah.
Bir peri tutayım derken, Uruz'a,

Felâket getirdim şanlı Oğuz'a!...".
Bir yıl sonra, yine Uzunpınar'a
Geldi çoban, kondu kumsal kenara.
Bir peri göründü, dedi : "Ey çoban,
Oğuzu kıracak ettiğin ziyan!...
Sana bir meşin top getirdim, hopla
Çocuklarla, her gün, bu meşin topla.".
Topun şekli, korku verdi çobana,
Kaçtı, uzaklardan tuttu sapana.
Vurdukça büyüdü, oldu bir yığın.
Dedi : "Bana artık talihim dargın!".
Bıraktı yığını, daldı işine,
Kaçan sürüsünün düştü peşine.
Geçti bu sırada, Hanların Hanı,
Beylere gösterdi yerde yatanı.
Bir yiğit, bu topu tuttu çomağa,
Vurdukça büyüdü, benzedi dağa.
Hayrete düşürdü bu iş, Uruz'u,
Çizmesiyle tepti, değdi mahmuzu,
Yarıldı, gördüler topun içinde,
Tepesi tek gözlü korkunç bir gövde...
Uruz Koca, dedi Bayandır Han'a :
"Basatla besleyim, ver şunu bana!";
Han, "Peki, al" dedi. Eve getirtti,
Bir taya (13) buldurdu, verdi, emzirtti.
Taya, kör memeyi verdi çocuğa,
Çocuk bir çekince, döndü sucuğa.
İkinci çekişte kanını aldı,

(13) Taya, dâye : dadı.

Üçüncü çekişte canını aldı.
Tayalar, hep böyle veriyordu can...
Dedi : "Süt veriniz, günde bir kazan".
Çocuk kanmaz oldu bir kazan süte,
Dedi : "On kazan süt isterim günde!"
Çocuklarla bazen kırda gezerdi,
Kiminin burnunu koparıp yerdi,
Kiminin kulağı ağzına girer,
Bir daha çıkmazdı. Bir gün, anneler,
Kopardılar hepsi birden vâveylâ,
Geldiler, Uruz'a ettiler şekva...
Uruz, kaç defalar döğdü çocuğu,
Baktı ki dinlemez asla buyruğu,
Usandı, evinden dışarı attı;
Geldi, ona peri annesi çattı.
Bir yüzük verdi "Yad" denilen "kaş"tan, (14)
Dedi : "Korkma artık demirden, taştan!".
Tepegöz, Oğuz'dan gitti uzağa,
Çıktı (Kanlı Kaya) adlı bir dağa.
Yol kesti, ad aldı, oldu harâmi,
Başladı kırmağa Türkü, Acemi.
Bayandır Han dedi : "Kutludur bu yurt!
Barınamaz burda ne haydut, ne kurt!".
Emretti Başbuğu Salur Kazan'a :

---

(14) Kaş : (Yaşın maddesine bakınız) Üzerinde taşıyan kimseye yıldırım isabet etmiyen beyaz saf bir taştır : «Kiminğ bile Kaş bolsa, Yaşın yakmas». Bu taş, bir beze sarılarak ateşe atılsa, ne bez yanar, ne de kendisi. Susayan bir kimse bu taşı ağzına alsa, susuzluğu gider. —Divân-ü Lugaat-it — Türk, Kilisi neşri ,III., 16.

"Bir ceza verin bu düzen bozana!"
Kazan dedi : "Demir donlu Mamak'ı
Göndereyim, şuna çalsın mızrağı!".
Mamak bindi, gitti Kanlı Kaya'ya,
Önce bir ok attı Deli Balta'ya;
Ok değdi göğsüne, geriye döndü;
Kılıç vurdu, o da dörde bölündü,
Nihayet, el attı ünlü mızrağa,
Kırıldı parçası, düştü uzağa.
Tepegöz, gülerek dedi : "Hey sersem!
Beni demir kesmez, yüzüğüm : Yeşem!". (15)
Mamak, tuttu onu sapan taşına,
Kayalar fırlattı gözsüz başına.
Taşlar da etmedi tenine tesir,
Tepegöz, Mamak'ı eyledi esir.
Kazan gördü, artık gelmiyor Mamak,
Dedi Karagün'e : "Sen git de bir bak!".
Karagün'le Kınık, Bayat, Alp Evren,
Afşar, Çepni, İğdir, Büğdüzlü, Emen...
Birbiri ardınca dağa gittiler,
Gidenin birinden gelmedi haber.
En sonra, askerle Kazan yürüdü,
Dağları; taşları duman bürüdü :
Kayı - Uruz, Kayı - Selçuk beraber...
Han, umdu, bu kere iyi bir haber;
Fakat çok geçmeden, bozuldu Oğuz,

(15) Gökalp'in «Yeşim Taşı»nı ilk zamanlar, «Yeşem Taşı» olarak okuduğu anlaşılıyor. Çünkü beytin keyfiyetleri «sersem - Yeşem»dir. Yukarıdaki «Kaş Taşı»nın bir adı da «Yeşim»dir.

Yaralandı Kazan, devrildi Uruz,
Kayı - Selçük öldü, askeri kaçtı,
Dede Korkut, beyaz bayrağı açtı.
Topladı yaralı düşen Beyleri,
Kalan yiğitlerle getirdi geri.
Matem çığlığıyla doldu obalar,
Gözyaşları döktü birçok babalar...
Oğuz ürktü, göçmek istedi gine,
Tepegöz, sed gibi çıktı önüne,
Bu küsmüş çocuğu yoldan çevirdi,
Aldı onu, eski yurda getirdi.
Oğuz, göçmek için yol bulamadı,
Yedi kere kaçtı, kurtulamadı.
Bayandır Han dedi : "Ey Dede Korkut,
Senin sözün geçer, git, şunu okut!
Onunla kesim kes, verelim haraç,
Bizde koyun çoktur; onun karnı aç.".
Dede Korkut geldi, dedi : "Gündelik
Kaç yüz koyun yeter sana, ey Melik?"
Dedi : "Bana borcu, yirmi dört Boyun,
Günde altmış insan, iki bin koyun!"
Korkut dedi : "Beyim, bu hazne senin!
İyi mi bitmesi, çabuk, haznenin?
Günde beş yüz koyun sana atalım!".
Dedi : "Buna iki er de katalım;
Lezzeti başkadır insan etinin!
Bir de, bana iki aşçı gönderin!".
Korkut geldi, işi Han'a anlattı,
İki insan vermek, halkı ağlattı.
Çare yok, kesime razı oldular,

Kızanlar sararıp, kızlar soldular.
Yapağılı Koca ve Yünlü Koca,
Aşçı diye gitti o kanlı burca.
Bir ihtiyar vardı, Kabak Han adı;
Varmış bunun yalnız iki evlâdı.
Tepegöz, birini önceden almış,
İhtiyara, yalnız bir oğlu kalmış!
Günler geçti, nöbet geldi, kalana,
Çocuğun anası, düştü figana.
Kadına dediler : "Bir şanlı ordu
Geldi, kırda altın otağı kurdu.
Bu, arslan Basat'tır, yenmiş Acemi,
Esir almış Zâl'in oğlu Rüstem'i.
İran seferinden gelmiş! git ona,
İste, bir kul versin, bedel oğluna.".
Kadın koştu, altın otağa geldi,
Matemi, feryadı göğe yükseldi.
Basat çıktı, sordu : "Ne var ey kadın?
Derdin nedir, niçin böyle ağladın?".
Kadın dedi : "Bilsen, ah neler oldu...
Oğuzun, kaygıdan, bağrı kan doldu!
Sen gittin, ordular bozdun İran'da,
Bizi bir tek mahlûk ezdi Turan'da.
Ne çıktı, Husrev'den aldın tahtını?
Ağartmadın Türkün kara bahtını..
Ne çıktı, Rüstem'in kırdın belini..
Sen yokken, ezdiler Oğuz İlini.
Alplar esir düştü, sen varamadın,
Onlardan birini kurtaramadın!
Ne Mamak kurtuldu, ne Büğdüz, Emen,

Ne Afşar, ne Bayat, ne de Alp Evren...
Hepsini kaptırdık bir kanlı deve,
Siyah bayrak açtık şimdi her eve.
Ah, sorma, ah sorma, kardaşın Selçuk...
Onu da kaybettik, yasını tuttuk!
Ah sorma, ah sorma! Dayın Kazan'ı...
Yarasının, hâlâ akıyor kanı.
Ah sorma, ah sorma! Ey Kayı oğlu,
Baban Uruz'un da kırıldı kolu.
Tepegöz, o senin eski uşağın,
Çekilmiş sırtına şu yüce dağın,
Bizden her gün alır beş yüz koyun bac,
Lâkin yine doymaz, yine gözü aç.
Ah nasıl söyleyim... iki de adam,
Kanlı sofrasına ederiz ikram.
İki oğlum vardı, verdim birini,
Kalandan ayırır şimdi Han, beni!
Ey Alplar Başbuğu! bir kul ver bana,
Oğlum için bedel vereyim Han'a!".
Basat dedi : "Eyvah! ölmüş kardeşim!
Ben yıldız ararken, sönmüş güneşim...
Babam, kolu kırık, dayım yaralı!
Soyumun gelini, kızı karalı!
Şan, göçmüş vatandan; yurt, yarsız kalmış!
Alpların kemiği mezarsız kalmış!
Oğuz dert içinde, Kayı tasada!
Bozulmuş ne varsa, altın yasada!
Atlarım İran'da yaparken akın,
Turan'ın başına ne gelmiş bakın!".
Basat, hem kul verdi kadına, hem mal,

Dedi : "Artık baç yok! fakat yine al!
Ben varken, Tepegöz, varım! diyemez!
Değil insan, bir kuş bile yiyemez!".
Kadın ata bindi, gitti Oğuza,
"Müjde, oğlun geldi!" dedi Uruz'a.
Anası, babası, Hakka şükretti,
Yirmi dört Boy Beyi karşıya gitti.
Basat, babasının öptü elinden,
Dedi : "Tepegöz'e gidiyorum ben!".

Kazan dedi : "Basat! umma zaferi,
Bu ,ne Hint cengidir, ne Rum seferi...
Ölürsen, sönecek Oğuz'un feri...
Nice koç yiğidi boğdu Tepegöz...

Derisi demirden, gövdesi mermer,
Yumruğu külünktür, parmağı hançer;
Ne ok deler onu, ne kılıç geçer...
Bir peri kızından doğdu Tepegöz!

Basat dedi : "Kazan, bir iman eri;
Düşünür cihâdı, anmaz zaferi;
Kul başlar, bitirir Tanrı, seferi!
Gideceğim! imdat bekliyor Oğuz.

Keserim, demirden olsa da başı!
Bana karşı durmaz yüzüğün kaşı,
Kırarım, Yeşim'den olsa da taşı...
Gideceğim! bana Tanrı kılavuz!

Basat geldi eve, yaslı anası,
Oğlunu görünce, çıkardı yası;
Bağrına basarak öptü yüzünden,
Dedi : "O gittiyse, seni buldum ben!

Basat dedi : "Ana, çıkarma yası,
Bitmeden oğlunun kanı davası;
Öcü bana düşer, sana karası :
Düşman sağ durdukça, bize yok sevinç!

Gidiyorum! eğer vurursam şunu,
Bitirirsem bu son Ergenekon'u,
O zaman çık yastan, unut oğlunu;
Kanlı dağ durdukça, bize yok sevinç!

Ana dedi : "Oğul, gitsen küserim,
Gitmesen, evlâdım er değil, derim,
Koy anan darılsın, sen söyle : Erim!
Git oğlum, cenge gir, borcunu öde!

Ben belki isterim korkak olasın,
Kızım gibi, bana yardak olasın;
Sakın hâ! bu yoldan uzak olasın,
Sen bildiğini yap, bana : "deli!" de!

Basat dedi : "Ana, bu altın yayı,
Soyuna yadigâr bırakmış Kayı.
Belki ben ölürüm, bunu sen sakla,
Bir gün ehli çıka, eline ala!".
Öperek elinden, yola düzüldü,

Şahin gibi, Kanlı Dağ'a süzüldü.
Basat gördü, dağda bir ocak yanar,
Başında oturmuş aşçı kocalar;
Tepegöz, sırtını güneşe karşı
Vermiş, bir kayanın üstünde başı;
Basat bir ok attı, bağrına vurdu,
Ok batmadı, düştü, yanında durdu.
Bir daha, bir daha, attı hayli ok;
Gördü, anladı ki okun hükmü yok.
Tepegöz dedi ki : "Şimdi sonbahar;
Acaba ondan mı sivrisinek var?".
Bir ok daha attı, düştü önüne;
Dedi : "Bana bir av geliyor gine!".
Sıçradı, uzakta bir genç Oğuzu
Görünce, dedi ki : "Gelmiş bir kuzu!
Aşçılar! bu akşam, budur pişecek!
Kim bilir, pişince nasıl şişecek...".
Fırladı elinden tuttu Basat'ı,
Çizmenin koncuna sokarak yattı.
Koncu kesti, çıktı içinden Basat,
Gitti Koca'lara dedi : "Bu polat
Tenli devi nasıl öldüreyim ben?
Söyleyiniz bana, ölümü : nerden?
Kocalar dediler : "Bilmeyiz ama,
Gövdesinde et yok, gözünden başka!".
Dedi : "Bitiririm şimdi işini!
Kızartınız bana kebap şişini.".
Basat, güvenerek doğru özüne,
Kızgın şişi soktu devin gözüne.
Tepegöz, bir kaplan gibi haykırdı,

Yumrukla kayayı, cam gibi kırdı.
Basat kaçtı koyun dolu yapıya,
Tepegöz, sezerek geldi kapıya.
Koydu iki yana ayaklarını,
Sığayarak gevrek kulaklarını,
Geçirdi koçları, bir bir, ağından :
Korkmuştu Basat'ın kaçacağından.
Basat, bu anda, bir koçu devirdi,
Derisini yüzdü, içine girdi,
Geldi bir koç gibi kapıya doğru;
Tepegöz, diyerek : "Bundadır uğru!"
Şiddetle elini başına çakdı,
Basat kaçtı, postu elinde kaldı.
Dedi : "Kurtuldun mu gine ey oğlan?";
Basat dedi : "Yardım etti Yaradan!".
Tepegöz, dedi : "Al bu yüzüğümü,
Artık sana değmez büyü düğümü.
Takınca parmağa, kelir sana fer,
Ne ok deler seni, ne kılıç keser!".
Basat aldı, taktı, dedi : "Takındım!".
Tepegöz : "Herkesten" dedi, "sakındım;
Fakat sen lâyıksın bu armağana,
Bu kutlu yüzüğü vereyim sana!
Gözümü kör ettin, öldürme beni!
Kendime bir yoldaş edeyim seni.".
Basat dedi : "Senden istemem ben, mal,
Canını ver bana, yüzüğünü al!"
Hiddetle yüzüğü attı başına,
Gitti, yüzük, düştü eşik taşına.
Tepegöz dedi : "Bak, bu yeşil kubbe,

Bir zengin haznedir, değildir türbe.
İçi dolu elmas, inci, mücevher...
Gir de gör, içinde neler var, neler...".
Basat girdi, gördü : büyük bir hazne!
Tepegöz : "Girdin mi?" dedi, "içine?",
Basat dedi : "Girdim!". Tepegöz dedi :
"Bir yumrukla seni ezerim şimdi!",
Bir yumruk fırlattı, yıkıldı kümbet,
Basat nâra attı : "Ey Tanrı! medet!";
Sapsağlam, kubbeden çıktı, kurtuldu :
Yüreği temizdi, selâmet buldu.
Dedi : "Kurtuldun mu gine ey oğlan?",
Basat dedi : "Yardım etti Yaradan!".
Tepegöz dedi ki : "Talih, sana yar!
Şu mağra içinde iki kılıç var,
Birisi kınlıdır, birisi kınsız;
Beni, kınsız olan öldürür yalnız!".
Basat girdi, gördü : bir kınsız kama,
İner, çıkar daim, asılı dama;
Dedi : "Buna asla olmaz dokunmak!";
Hançerini vurdu, oldu iki şak.
Yayını alarak bir ok fırlattı,
Zincirini kırdı, toprağa attı.
Kendi kılıcından kını çıkardı,
Onunla tutarak dışarı vardı;
Geldi, dedi ona : "Bre Tepegöz!
Keseceğim seni, ne lâzım çok söz...".
Dedi : "Kurtuldun mu gine ey oğlan?";

Lûgatler - Şak : parça.

Basat dedi : "Yardım etti Yaradan!".
Tepegöz dedi ki : "Sana ölüm yok!
Önce tek gözüme sapladın bir ok.
Sen beni dağladın bir kıvılcımla,
Şimdi de kesersin öz kılıcımla.
Ölümden pervam yok, fakat bileyim :
Kime karşı, böyle âciz köleyim?
Hangi ilden, söyle, hangi boydansın?
Vatanın neresi? Hangi soydansın?
Er, erden gizlemek olmaz, adını :
Söyle, kimsin? Anan, kimin kadını?".
Basat dedi : "Evet, yiğit, yiğitten
Cinsini gizlemez : Türk oğluyum ben!
Aslımı sorarsan, Oğuz soyundan,
Oğuzun içinde Kayı boyundan!
Anam (Kağan Arslan), Atam (Gök Ağaç),
Ak gün, kara günde yurdum : (Gün Ortaç).
Hanım : (Bayandır Han), Başbuğum : (Kazan),
Karanlık gecede parolam : "Oğan"!
Kardeşim (Selçuk)tur, kalbim kin dolu,
Bana (Basat) derler, (Uruz'un Oğlu)!".
Tepegöz dedi ki : "Demek kardeşiz!
Bir evde büyüdük, yoldaşız, eşiz!";
Basat dedi ona : "Sus bre alçak!
Ne evler bıraktın bizde, ne ocak...
Kardeşim Selçuk'u vurdun, öldürdün,
Sonra koyun eti gibi, böldürdün!
Bıraktın ihtiyar babamı, kolsuz,
İnsan eti yedin töresiz, yolsuz!
Oğuzu inlettin, Kayı'yı yaktın,

Bize sen, yapmadık neyi bıraktın?
Keseyim seni de, ey dudağı kan,
Yeniden hayata başlasın Turan!".
Basat, bir sert yumruk, bağrına dürttü,
Deve gibi, onu yere çökürttü;
Büyülü kılıçla kesti başını,
Sildi mazlumların kanlı yaşını.

Koştu, gitti Yünlü Koca,
Müjde verdi (Gün Ortaç)a.
Bütün Oğuz, burca geldi,
Önde (Uruz Koca) geldi.
Bayandır Han yaptı Şölen,
"Kalan kaldı, öldü ölen!"
Dedi, "Gine binsin gençler,
Taksın ok, yay, kılıç, hançer.
Gine gülsün Oğuz kızı,
Yüreklerden çıksın sızı.
Gine gitsin uzak, yakın
Dört bucağa, Türkten akın!".
Yirmi dört Bey tekbir aldı,
Dede Korkut kobuz çaldı;
Alkışladı Kayı, Bayat :
Binler yaşa arslan Basat!

Dede Korkut tebrik etti Oğuzu,
Destanlar okudu, çaldı kobuzu,
Dedi : "Kahramandır, Türkü yaşatan,
Türk İlinde eksik olmaz kahraman.
Bir zaman gelecek, yine Türk Yurdu,

Görecek Rum adlı mel'un bir ordu.
O zaman çıkacak Ortaç Dağı'ndan
Bir Mustafa Kemal adlı kahraman;
Kurtarıp Türklüğü bu Tepegöz'den,
Kılacak vatanı bahtiyar, şad, şen.
Türkün, Basat gibi, çoktur arslanı,
Mustafa Kemal'dir baş kahramanı!".

POLVAN VELÎ

Hint Sultanı, toplayarak bir gün, ulu bir Divan
Vezirlerden sordu : "Hiç bir yerde, hiç bir pehlivan
Duydunuz mu (Devpençe)ye üstün olsun, ya akran?"
Hep sustular, Büyük Vezir kalktı, dedi Sultana :

"Padişahım! Harzem İl'de (Polvan Velî) anılır
Bir yiğit var, Türkistan'da "Güç Tanrısı" tanılır.".
Sultan dedi : "Belki Türkler, bu zannında yanılır...
Devpençe'yi gönderelim, işi koysun meydana!".

Harzem Şaha mektup verip, Devpençe'yi gönderdi,
Yazdı : "Dünya pehlivanı, şimdiyedek, bu erdi,
Her tarafın erlerini, işte yere bu serdi;
Geldi, meydan okuyacak sizin (Velî Polvan)a!".

Devpençe'nin anası da gitmiş idi yanında;
Müslümandı, velîliğe iman vardı canında,
(Polvan Velî) adı, korku doğurmuştu kanında,
Demiş idi : "Gideyim de, yalvarayım Rahmân'a".

Hint kervanı, üç ay sonra geldi Harzem İli'ne,
Mektup ile armağanlar, değdi Hanın eline;
Pehlivanlar güreşmesi, düştü halkın diline,
Bütün Hive ahalisi, hazırlandı seyrana.

Harzem Hanı, henüz islâm olmamıştı, gâvurdu,
"Hangi biri yenilirse, asılacak!" buyurdu :
Vezirleri, "Polvan Velî, puta tapan bu yurdu
İslâmlığa sokmaktadır!" demişlerdi Kağan'a.

Polvan Velî, dua için, gizli olan mescide
Gitmişti; bir koca kadın ağlıyordu mahfilde :
"Yarab, oğlum yenilmesin! acı bize ve Hind'e!
Devpençe'yi asarlarsa, ben dönemem vatana...".

"Bir tanecik evlâdımdır, acı bana Allahım!
Odur benim gönlüm, canım, muhabbetim, penâhım; (1)
Ne onun bir kabahati var, ne benim günahım,
Kıyma böyle bin yılda bir yetişmiyen arslana!".

"Kıyma, islâm yiğitidir, Muhammed'in arslanı,
Senden almış bu kuvveti, bu gövdeyi, bu canı;
Senin Arş'ın değil midir, onun temiz vicdanı?
Kıyma ki, bir mücahittir, vakf etmişim Kur'âna!".

Bu yalvarış, yüreğinde uyandırdı bir firak;
Polvan Velî, gözlerinden inci yaşlar akarak
Dedi : "Tanrım! bu ihtiyar kadın, benden müstahak;
Duasını kabul eyle, ben razıyım husrâna!". (2)

Güreş günü, tellâl, halkı Gökova'ya çağırdı;
Sonu ölüm olduğuyçün, herkes ruhen ağırdı.
Polvan Velî çıktı, "Allah, Allah!" diye bağırdı,
Gönüllerde bir manevî his başladı tuğyâna.

Devpençe de, annesinin ellerini öperek
Sağlam adım, kavî iman, metin, güçlü bir yürek
İle geldi, dedi : "Kimdir benimle boy ölçecek?",
Selâm verdi karşısında duran ünlü düşmana.

---

(1) Penâh : sığınılacak yer, kimse.
(2) Husran : Umulan bir şeyin ele geçmemesinden duyulan his; eli böğründe kalma.

Polvan Velî, önce, vâdi unutarak saldırdı,
Hemen demir bileklerle Devpençe'yi kaldırdı,
Sonra durdu, kendisini kasden yere çaldırdı,
Tek bu yüzden bir dindaşı, uğramasın ziyana.

Kağan : "Haydi öldürünüz!" derken atı, altından
Şahlanarak, yakındaki uçuruma attı can;
Polvan Velî, bir hamlede, hemen yara atılan
Atı tuttu, kaldırarak koydu altın eyvana.

Seyirciler hep dondular; gönülleri bir hayret
Kaplamıştı : mucize mi, yoksa, bu bir keramet?
Kağan geldi, dedi : "Artık durmak olmaz ey millet!
Ben İslâmı kabul ettim, siz de gelin imana!".

Polvan Velî, sevinerek bu ilâhî irşada,
Sahralara koştu gitti, âcizlere imdada.
O zamanki bütün Türkler, bu pençesi polada
borçludurlar; çünkü Hızır olmuş idi Turan'a.

ALPARSLAN
MALAZGİRT MUHAREBESİ

(İki Perdelik Manzum Piyes)

Birinci Perde

(Malazgird'e bir günlük mesafede bir yeşil ova. Bu ovada Selçuk Sultanı Alparslan'ın ordugâhı. Otâğ-ı Hümâyûn ovaya nazır.

Hicretin 463. senesi Zilka'desinin 26. cuma günü sabah erken, Alparslan, otağında, tahtında oturmuş tu. Nizâmülmülk içeri girdi) :

Alparslan :

Niçin böyle erkenden istemişsin görüşmek?
Yoksa bir haber mi var, sana telâş verecek?

Nizamülmülk :

Doğrusunu söyleyim, işler fena Sultanım!

Alparslan :

Fena bir şey yok bence, çiğnenmezse vatanım!

Nizamülmülk :

Hakikati saklamak mümkün değil Sultandan :
Benim korkum da ancak bu sevgili vatandan...

Alparslan :

Merak verme gönlüme, işi anlat Vezirim,
Bir tehlike kopmuşsa, gecikmesin tedbirim.

Nizamülmülk :

Rum Kayseri Romanos, ordusuyla dün gece,
Hududu geçip girmiş Malazgird'e, gizlice.

Alparslan :

Emir ver, atlıları hazırlasın Kumandan,
Şimdi gidip alalım Malazgird'i, düşmandan!

Nizamülmülk :

Onbeş bindir atlımız, düşman, iki yüz bin er!

Bir avuç süvariye yenilir mi o asker?
Bundan başka, Sultanım, bu kara kalpli düşman,
İslâmları geçirmiş çoluk çocuk, kılıçtan...
Sanıyorum ben, bugün dinimiz tehlikede!

Alparslan :

Türk varken, İslâmiyet, emindir bu ülkede!
Çabuk kesme Vezirim, ümidini, Tanrıdan :
Biz dinin askeriyiz, Odur dini yaradan.
Şimdi bir elçi gönder düşmanın Kayserine,
Desin : "Harbe hazırdır askerimiz, yarına!".
Lâkin iyi değildir boş yere kan akıtmak,
Zavallı köylüleri, birdenbire dağıtmak;
Bildirirse şartını, biz de sulhe hazırız!

Nizamülmülk :

Şimdi emir veririm. Elçi gitsin (Akyıldız).

(Nizamülmülk çıkar)

Alparslan (yalnız) :

Acı bu masum halka, çocuklara Allahım!
Yalnız beni vur, öldür, olmasa da günahım!
Bu mübarek toprağı düşmanlara çiğnetme!
Yurdumuza fenalık biz etsek de, sen etme!
Bugün biz çok zayıfız, düşman fazla kuvvetli;
Senden imdat olmazsa, düşman alır bu ili,
Kadın, çocuk dinlemez, hepsini eder idam;
Maksadı, bırakmamak yeryüzünde bir islâm;
Vicdanlardan çıkarmak için doğru imanı,
İster yıksın Kâbe'yi, yaksın güzel Kur'ânı.
Yoktur İncil'e karşı bizim hiç bir kinimiz,
Onu mübarek tanır hattâ, bizim dinimiz :
"Ehl-i Kitâb" diyoruz İncil'in eshâbına;

Niçin onlar düşmandır İslâmın Kitabı'na?
Biz onları yenersek, mağlûp, korkmaz canından,
Emin kalır malından, ırzından, imanından.
Onlar bizi yenerse, hiç bir hukuk tanımaz,
Mümkün olan ezayı hakkımızda görür az.
Bugün senin lûtfuna kalmış bu din, bu vatan;
Alîhım sen esirge ırzımızı düşmandan!

(Kadın Sultan girer)

Kadın Sultan :

Çekilmişsin buraya niçin, böyle erkenden?
Yoksa gizli bir iş mi var, saklıyorsun benden?
Elin niçin havada, gözlerin niçin yaşlı?
Altın börkü çıkarmış, ağlarsın açık başlı?!

Alparslan :

Sevgilim, yalvarmaz mı Tanrısına, bir Sultan,
Görürse tehlikede kalmış milletle vatan?

Kadın Sultan :

Ya, demek yurdumuza düşmanlar etmiş akın?

Alparslan :

Akın değil sevgilim, çok dehşetli bir baskın!

Kadın Sultan :

O halde ne yapmalı?

Alparslan :

İşi sensin yapacak!
Al ordunu, buradan Hemedan'a git çabcak;
Haremi, çocukları yerleştir de saraya,
Kahraman Oğuzları topla, gönder buraya!

Kadın Sultan :

Ya sen?

Alparslan :

Beni düşünme, ben eski bir askerim,
Düşman yüz kat olsa da, hududumu beklerim!

Kadın Sultan :

Ben istemem ayrılmak senden bir lâhza bile!

Alparslan :

Hülyada gezeceğim gece, gündüz seninle!

Kadın Sultan :

Ölüm varsa, vâdimiz, beraberce ölmektir!

Alparslan :

Şimdi emel, düşmanı kıtır kıtır bölmektir;
Sen gitmezsen, kim asker getirecek imdada?
Bundan başka, küçücük yavrular var yuvada;
Götürmezsen, masumlar, savaşta nerde kalsın?
Hem seni, hem onları, düşman, esir mi alsın?

Kadın Sultan :

Ya sen esir düşersen?

Alpaslan :

Sen gelir, kurtarırsın!

Kadın Sultan :

Ya kuvvetim yetmezse?

Alparslan :

Allaha yalvarırsın!

(Nizamülmülk girer, Kadın Sultana ihtiramla eğilir)

Nizamülmülk :

Akyıldız geri döndü, bir saatlik yolundan,
Düşman ok atıyormuş sağından ve solundan;

Bu anda karşısına çıkar düşman elçisi;
Almış onu, getirmiş, olmak için bekçisi.

Alparslan :

Elçi gelsin buraya!
— Başüstüne Sultanım!

Elçi (girerek) :

Kayser'in selâmı var, ey muazzam Hakanım!
Diyor ki : "Biz, bir büyük ordu ile yürüdük,
Dağları, ovaları askerlerle bürüdük!
Maksadımız, gitmektir buradan tâ Bağdad'a,
Halife'nin başını kestirmektir cellâda.
Geçtiğimiz yerlerde kalmıyacak bir islâm,
Serdarlara emrettim, yapacaklar katliam.
Yaktırayım Kur'ânı, yıktırayım Kâbe'yi,
Şarka gelen, görmesin minareli kubbeyi...

Alparslan :

Artık yeter! söyleme ey uğursuz tercüman!
Bir elçi olmasaydın, işin olurdu yaman...
Git, söyle Kayser'ine : "Hak, esirger dinini;
Kolay değil fethetmek, arslanların inini.
İslâmiyet, bir kızdır; bekçisi, Türk bir arslan!
Elinde dal kılıcı, bekler onu her zaman!".
Git, söyle Kayser'ine, biz sulhü çok severiz,
Lâkin harbe girersek, insan değil, ejderiz!
İslâmiyet güneştir, biz, onun kıvılcımı;
Yenmeden, kına sokmam, çekersem kılıcımı!
Git söyle Kayser'ine, ufukların süsüyüz!
Baykuştan pervamız yok, biz şahin sürüsüyüz!

(Elçi çıkar, Fakîh Mehmet, Danişmend Bey, Mengüç Bey, Satık Bey, Merdas Bey, Çavuşlar, Ulaklar girerler.)

Alparslan :

(Fakîh Mehmed'e hitaben) :
Ey din ulusu Fakı! yok senden dirayetli :
Bizim atlımız çok az, düşmansa çok kuvvetli;
Ric'atten başka, şimdi yoktur bir tedbirimiz:
Bu fikri gütmektedir akıllı Vezirimiz;
Sen ne dersin?

Fakîh Mehmet :

Sutanım! Bence, ric'at eylemek,
Şüphesiz, islâmları düşmana çiğnetecek;
Sen Allaha bırak bu ağır mes'uliyeti,
Harbe gir, O, mutlaka sana verir nusreti.
Umarım ki bırakmaz O, ümmetini melûl;
Bırakmış olsa bile, kendisi olur mes'ûl.
Lânetten kurtulursun sen, her iki dünyada;
Demesinler : "O kaçtı, koydu bizi ortada!".

Alparslan :

Bu re'yi kabûl etti hem kalbim, hem iz'ânım!
(Kadın Sultana dönerek)
Şimdi sen ordunu al, buradan git Sultanım!
Nizamülmülk, seninle gelsin de Hemedan'a,
Bana imdat göndersin, saldırayım düşmana.

Kadın Sultan :

(Yavaşça Alparslana)
Gidiyorum emrinle, fakat kalbim burada!

Alparslan :

Çabuk git ki, ço kasker gönderesin imdada!
(Kadın Sultan vedalaşır, ağlıyarak çıkar; Nizamülmülk de beraber çıkar; bu anda Ulak gelir, düşmanların yaklaştığını haber verir.)

Alparslan :

(Tahtından inerek bir kumandan vaziyeti alır)
Haydi Beyler! Askeri hazırlayın, varalım,
Düşman hücum etmeden, biz onları yaralım!
(Atlılar, takım takım gelerek önünde dizilirler)

Alparslan :

Cılasınlar! biliniz, pek korkunçtur bu savaş;
Bu dehşetli kavgadan ne kol kurtulur, ne baş!
Özrü olanlar varsa, bu savaşa girmesin!
Âşık varsa, lâyık mı muradına ermesin?...
(Atlılar, hep bir ağızdan) :
Hiç birimiz kaçmayız,
Beyaz bayrak açmayız;
Oktan başka armağan,
Düşmanlara saçmayız!

Alparslan :

(Okunu yayını fırlatır, kılıncını kuşanır) :
Cılasınlar! bakınız, okla yayı meydana
Attım, saldıracağım dal kılıçla düşmana!
Kimlerse kılıç vuran, onlar gelsin ileri,
Yavruları sahipsiz olanlar, dönsün geri!
(Atlılar, umumiyetle, oklarını yaylarını atarlar, kılıçlarını kuşanırlar, hep bir ağızdan) :
Hep okları atarız,
Kavgaya şevk katarız;
Arslanlar gibi, dalkılıç,
Düşmanlara çatarız!

Alparslan :

(Bir hizmetçiye işaretle, beyaz bir Harmani ge-

tirir. Üstündeki kaftanı atarak, kefen gibi, bu beyaz örtüye bürünür.)

Cılasınlar! bakınız, kefenlere büründüm,
Hacdan gelen Zemzem'e, kokulara süründüm;
Şehit olsam, mezarım olacaktır burası!
Geri dönsün, her kimi bekliyorsa anası!

Atlılar :

Hep büründük kefene,
Vatan, ait sevene!
Esir yaşamaktansa,
Gömülelim çemene!

Alparslan :

(Atını ister. Eliyle kuyruğunu bağladıktan sonra üstüne biner, kılıncını kınından sıyırır.)

Cılasınlar! ne diyor töremizin buyruğu? :
"Alp, ölünce, bağlansın bineğinin kuyruğu!";
İşte bakın, bağladım onu, kendi elimle,
Fatiha okuyorum ruhuma öz dilimle!

Atılar :

(Umumiyetle, atlarının kuyruklarını bağlarlar, atlarına binerler, kılıçlarını sıyırırlar ve hep bir ağızdan) :

Atımızla ölmeyi
Anlatır bu, pek iyi;
Ölmeden, ruhumuza
Okuruz Fatiha'yı!

Alparslan :

(Atını ileri sürerek) :

Cılasınlar! haydiniz, saldıralım meydana,
Şimşek gibi çarpalım kılıçları, düşmana!
(Süvariler, hep, arkasından atları koştururlar. Perde iner).

İkinci Perde

(Ertesi sabah.

Alparslan'ın karargâhı. Alparslan, Fakîh Mehmet, Danişmend, Mengüç, Satık, Merdas Beyler, Çavuşlar, Seğmenler, Ulaklar, demir kafesin içinde Kayser Romanos'la iki cenerali, iki kurenâsı, zabitleri esir). (1)

Alparslan :

Bu akında nusreti, Tanrımız verdi bize;
Çünkü galip olursa, emindi adlimize.
Düşman bizi yenseydi, harap olurdu bu yurt;
Biz galip olduk; şimdi, kardeştir koyunla kurt!
Birkaç saat çarpıştık demire karşı demir,
Ordusuyla beraber Kayser'i ettik esir!
Ey Fakı! siz verdiniz bize, manevî kuvvet;
Kâfiydi kalbinizde olan çelik metanet!

Fakîh Mehmet :

Biz, yalnız Vezirleri teşcîe çalışırız,
Metanet derslerini Sultandan alışırız!

Alparslan :

Beyler! sizi de gördüm, olmuştunuz hep arslan,
Düşmanları ettiniz bir hamlede perişan!

(1) Kurenâ : hükümdarın hizmetinde bulunan yakın ve samimî adamları. Nusret : zafer. Teşcî' : Cesaretlendirmek.

Mengüç Bey :

Sizde ne gördükse, biz ayniyle onu yaptık :
Demirdik; çelikliği, Sultanım, sizden kaptık!

Alparslan :

(Kayser'i göstererek) :
Çavuşlar! getiriniz zincirdeki Kayser'i!
(Kayser getirilir)

Kayser :

Zaferin pek şanlıdır ey Serdarlar Serdarı!

Alparslan :

Ey Kayser! Seni bana galip etseydi Hudâ,
Ne gibi muamele yapacaktın hakkımda?

Kayser :

Bir şey değil : her sabah kamçılatırdım seni!

Alparslan :

Ya şimdi ne yapacak sanırsın, sana beni?

Kayser :

Ya beni öldürürsün işkenceler içinde,
Yahut dolaştırırsın kul diye, Hint'te, Çin'de!

Alparslan :

Bu zanlara düşüşün, Türkü bilmediğinden!
Hiç mağlûba işkence yapar mıyım? Türküm ben!
(Çavuşlara emredemr, gerek Kayser'in, gerek maiyetinin zincirlerini sökerler)

Alparslan :

Şüphesiz, canileri vururuz bu demire;
Fakat revâ değildir talihsiz bir emîr'e.
Buyurunuz, yeriniz, şimdi, benim postumdur!

Düşman, geçince posta, artık benim dostumdur!
(Kayser'i tahtına alarak yanına oturtur, maiyeti de sandalyelerde otururlar)

Alparslan :

Ey Kayser! şimdi hem siz, hem de bütün sürünüz,
Nefer, zabit, jeneral, baştanbaşa hürsünüz!
Birer hil'at giyiniz yaldızlı kaftanımızdan, (1)
Yurdunuza yol açık, gitmeğe, vatanımızdan!
(Kayser ve maiyetine kaftanlar giydirilir)
Harçlığınız kalmamış; on bin Dinar hediye,
Kabul edilir elbet, dosttan armağan diye...
(Kayser'in Hazinedarına on bin Dinarlık keseler verilir)
Nefer, zabit, jeneral her birine bir kese
Altın verin, kalmasın parası yok bir kimse!
(Keseler dağılır)
Yolda sizi düşmandan, hırsızlardan hıfz lâzım,
Bunun için geldiler işte, Muhafızlarım!
(Kayser tahttan inerek ayakta durur, Alparslan da teşyi için tahttan iner).

---

(1) Bu beytin her iki mısraı da onbeşer hecelidir. Halbuki piyesin diğer mısraları (7 + 7 = 14) hece veznindedir.

Lûgatler - Zabit : subay. hil'at : süslü, yaldızlı kaftan. Dinâr. Abbasoğulları devrinde kullanılan para. Hıfz : koruma, muhafaza. Cenup : güney, Adl : adalet. Muvahhid : Allahın bir olduğuna, yani üç veya çok olmadığına inanan kimse. Musafaha : el sıkışmak, elleşmek. Teşyi' : uğurlamak, yolcu etmek.

Kayser :

Ey Adalet Sultanı! size şükran, vazife!
Hangi semtte oturur sizden büyük Halife?

Alparslan :

(Bağdad tarafına döner, cenup cihetini gösterir) :
Benden büyük Halife, oturur bu cihette;
Ben aysam, o güneştir şefkatte, adalette!

Kayser :

(O tarafa doğru secde eder) :
Ey Adlin Büyük Rabbi! Ey Allahın Hür Oğlu!

Alparslan :

Bizde caiz değildir, Rab tanımak, bir kulu.
Allahın oğlu değil. Ona edilmez secde!

Kayser :

Ah, nasıl gelmiyeyim, ben size karşı vecde?
Anladım ki, dininiz, hür, esaslı bir dindir,
Müslümanım diyenler, hak bir dine mü'mindir.

Alparslan :

Dinimizin temeli : muhabbetle hürriyet;
Muvahhid olanları, hep görürüz bir ümmet.

Kayser :

(Veda etmek için musafaha ederken hüngür hüngü ağlamağa başlar) :
Ben böyle bir hayali, göremezken rüyada,
Siz bana gösterdiniz gözüm açık, dünyada.
İnsanlarda bu şefkat, hiç olamaz Sultanım,
Ah bu lûtfun kadrini anlasaydı vatanım...

(Kayser'le maiyeti çıkarken perde iner)